

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΔΩΡΙΤΟΥ Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ Φθινόπωρον.
Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ Τρῶες.
ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Σὰν ζωὴ καὶ σὰν παραμῦθι.
ΚΩΝΣΤ. ΓΟΥΝΑΡΗ Ὁ Ραμφδός.
ΔΟΚΤΟΡΟΣ ΑΔΦΑ Ἐνα Μουσεῖον παραφροσύνης.
ΑΝΔΡΕΑ ΔΑΣΚΑΡΑΤΟΥ Δημονημένα σελίδες.
ΚΩΝΣΤ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ Ἡ Χάλκη.
ΘΕΜΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ Γελοιογραφία.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ὑπὸ Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου.
ΜΟΥΚΙΟΥ ΣΚΑΙΟΔΑ Λόγοι καὶ ἀντίλογοι. Πῶς γράφομεν οἱ Ἕλληνες.
ΔΙΑΦΟΡΑ Θεατρικὴ Ζωή.
ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ Βυζαντινὰ σελίδες. Οἱ ἀκριτικοὶ θρύλοι εἰς τοὺς Μωαμεθανικοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας.
Κ. Μ. Φυσιγνωμίαι, Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου.
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ Φιλολογία. — Θεάτρον. — Μουσικὴ. — Ζωγραφικὴ. — Ἀρχαιολογικά. —
Νέα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα. — Διάφορα. — Δημοσιεύματα. — Ὀλιγόστιχα. — Νέα βιβλία.
ΕΙΚΟΝΕΣ: Ἐκτὸς τοῦ κειμένου, ὑπὸ Θ. Ἀννίνου. — Τρεῖς εἰκόνες ἔργα τρελῶν. — Ἡ σκῆπη τοῦ πατρὸς
Ἀρσενίου ἐν Χάλκῃ. — Ἡ Δημνία Ἀθηνῶν. — Αἱ Μοῖραι. — Κεφαλὴ ἵππου. — Ἡ ἐν κήποις Ἀφρο-
δίτη. — Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου.

Ἐκάστον τεύχος Δρ. 1.20

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος Δρ. 25

„ δι' έξ μην. „ 13

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος Φρ. 25

„ δι' έξ μην. „ 13

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΘΗΝΑΙ, 35, ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Αι έγγραφαι λογίζονται αρχόμεναι από 15 Οκτωβρίου ή 15 Απριλίου.
Τα χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.
Έν τεύχος αποστέλλεται δωρεάν ως δείγμα.
Αγγέλλεται πέν νέον βιβλίον, τοῦ οποίου αποστέλλονται εἰς τὸ γραφεῖον δύο ἀντίτυπα.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ. — Φρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγράφην, Δρ. — Φρ. 35 μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ἀποπληρωμῆς.

— Πᾶσα αἰτησίς πρὸς ἐγγράφην συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ. ἢ ταχ. ἐπιταγῇ.

πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» δδὸς Ἀριστοτέλους 35, Ἀθήνας.

ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ — ΑΘΗΝΑΣ

Ὅλα τὰ τεύχη τῶν προηγουμένων ἐτῶν πωλοῦνται ὑπερτιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ἑλὴν τὴν Ρωσσίαν δ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος.
Οδησὸς rue Pouschkin N° 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ἑλὴν τὴν Αἰγύπτῳ δ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλεῖον δ «Ἐρμῆς» ἐναντὶ τοῦ Ἀβερωφίου Γυμνασίου.

Δ Ω Ρ Α

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» κομψότατα χαρτοδεμένοι με χρωματιστὸν ἐξώφυλλον. Ἐκαστος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ 400 σελίδων.

Τόμος Α'. (1900) πρὸς Δρ. — Φρ. 6 ἀντὶ 13

Τόμος Β'. — ΣΤ'. (1901 — 3) ἑκαστος τόμος » » » 7 » 13

Τόμος Ζ'. — Η'. (1903 — 4) » » » 9 » 13

Τόμος Θ'. — Ι'. (1904 — 5). Οἱ δύο οὗτοι τόμοι λογίζονται πρὸς Δρ. — Φρ.

9 ἑκαστος, μόνον διὰ τοὺς ἀγοράζοντας ἑλὴν τὴν σειράν. Ἰδιαιτέρως πωλοῦνται πρὸς Δρ. — Φρ. 13.

Νικόλαος Γύζης εἰδικὸν τεύχος τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην με 26 εἰκόνας . . Δρ. — Φρ. 1 ἀντὶ 2.

Διονύσιος Σολωμός τεύχος εἰδικὸν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν με διαφόρους εἰκόνας . . » » 1 » 2.

Τὸ Λεύκωμα τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» » » 1 » 2.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ωραιότατα δῶρα πρὸς οἰκείους καὶ φίλους.

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ εἶναι ἐλεύθεραι ταχυδρομικῶν τελῶν.

Τὸ τίμημα τῶν παραγγελιομένων ἀποστέλλεται μαζί με τὴν παραγγελίαν διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

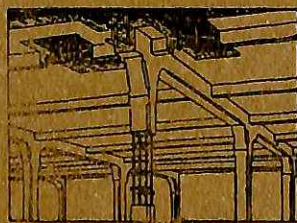
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

5 — ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ — 5

Μελέται καὶ ἐκτελέσεις μηχανικῶν καὶ οἰκοδομικῶν ἔργων.

Ἐφαρμογὴ συστήματος Hennebique.

Κατασκευὴ γεφυρῶν, ἀφλέκτων οἰκῶν, θαπέδων,

στηλῶν κ.τ.λ. διὰ σκυροκονιάματος σιδηροπλεγῶς (béton armé) συστήματος Hennebique.

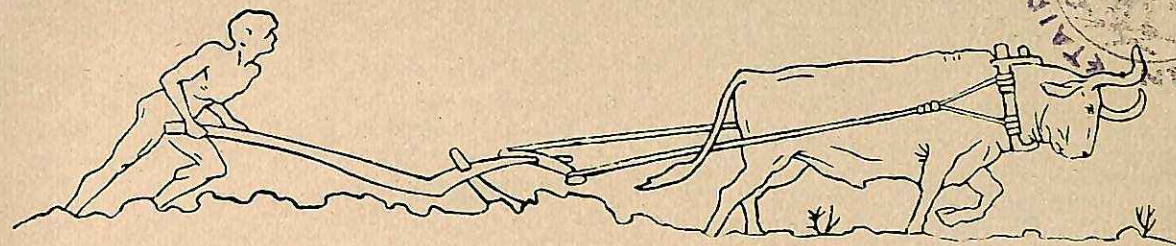
ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ Τῇ ΠΑΓΚΟΣΜΙῳ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ 1900.

Ἀντιπροσωπεῖα ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Παρίσι οἴκου Hennebique.

2/

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ 7' 30 ΝΟ-
ΕΜΒΡΙΟΥ 1905

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ *

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Εν Λευκάδι τῇ 5 Ἰανουαρίου 1878

Μὰ τὸν Θεὸν Ροῖδη, σὲ ζηλεύω καὶ θὰ σοῦ ἔδι-
δα εὐχαρίστως ὅλα τὰ ποιητικά μου ὀνει-
ρατα, ὅλους τοὺς καπνοὺς τῆς διανοίας μου,
ὅλους τοὺς χρυσοὺς πόθους τῆς ψυχῆς μου,
εἰς ἀντάλλαγμα μικρᾶς μικροτάτης δόσεως τῆς
εὐθυμίας σου καὶ τῆς ὑπερανθρωπίνου ὑπομο-
νῆς, ἣς ἔδωκες δείγματα τρανώτατα παλαίων
μετὰ τοῦ φίλου μας Βλάχου.

Ἄλλοτε ὁ Βερναρδάκης ἐπικρίνων μὲ τὸν
φαρμακερώτερον τρόπον, τὸν εἰς τὸν Πατρι-
άρχην Γρηγόριον διθύραμβόν μου, ἔγραψε σὺν
τοῖς ἄλλοις ὅτι ἐπῆρα εἰς τὸν λαμόν μου πολ-
λοὺς ἐκ τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας, διότι, γε-
νόμενοι ὁπαδοί μου, περιεφρόνησαν τὴν Ἀρ-
χαίαν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λατρείαν τῆς δη-
μοτικῆς γλώσσης ἐλπίσαντες ὅτι ἤθελον ἀπο-
κτήσει εὐκόλον δόξαν περιβεβλημένοι τὰ δυ-
σώδη ῥάκη τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Ἄρα ἤμην
ἐγὼ ὑπεύθυνος διὰ τοῦτο καὶ ἔνοχος κατὰ τῆς
νεωτέρας ποιήσεως ἐσχάτης προδοσίας. Ἴσως
ὁ Βερναρδάκης δὲν εἶχεν ἄδικον τοιαῦτα λέ-
γων, διότι οἱ λογιώτατοι νομίζουν ὅτι ἡ δημο-
τικὴ γλῶσσα καὶ ἡ δημοτικὴ ποιήσις εἶναι γεν-
νήματα καὶ θρέμματα τῶν τριόδων, ὄζουσαι
τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὴν κραιπάλην, ἀξιόλογοι
ἴσως πρὸς διατύπωσιν αἰσχυρῶν καὶ αἱματηρῶν
ὑβρεων καὶ βλασφημιῶν οὐδέποτε δ' ἱκαναὶ ἢ
ἄξιοι νὰ ἐκφράσωσιν αἰσθήματα ὑψηλὰ καὶ

εὐγενεῖς ἐννοίας. Ὡς τοιαύτην λοιπὸν τὴν πε-
ριεφρόνησαν, τὴν ἀπεκήρυξαν καὶ μὴ καταδε-
χθέντες νὰ τὴν σπουδάσωσι προσεπάθησαν νὰ
τὴν θάψωσιν ὀλοζωντιανῇ. Ἐπίστευε λοιπὸν
καὶ ὁ Βερναρδάκης καὶ οἱ τῷ Βερναρδάκῃ ὁ-
μοιοι, ὅτι τίποτε δὲν ἦτο εὐκολώτερον παρὰ νὰ
γράψῃ τις τὴν δημοτικὴν, τίποτε εὐχερέστερον
παρὰ νὰ γίνῃ τις δημοτικὸς ποιητὴς ἀφοῦ ἡ-
θελε στέρξει νὰ καταβορβορωθῇ ἀναστρεφόμε-
νος μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ καταπίνων τὰ ξερά-
σματά του. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει κατὰ
τὸν Βερναρδάκην καὶ τὸν Βλάχον ὁ λαὸς ἡ-
μῖν ἐγὼ, ἐγὼ ἐπομένως ὁ ἔνοχος, ὁ παραίτιος
τῆς ἐν Ἑλλάδι ποιητικῆς καταστάσεως.

Ὡργίσθησαν κατ' ἐμοῦ, διότι τὴν δημώδη
γλῶσσαν ἐδεώρησα γνήσιον προῖόν τοῦ νεωτέ-
ρου Ἑλληνισμοῦ, στοιχείον ἀπαραίτητον ἐθνι-
κῆς ἀναστάσεως, παραφυάδα ὑπερήφανον βλα-
στήσασαν μὲν ἐκ τοῦ ἀψύχου κορμοῦ τοῦ ἀπο-
θανόντος παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἔ-
χουσαν κάλλος πρωτότυπον, ζῶν ἰδίαν, ψυχὴν
ἀκατάβλητον, μέλλον λαμπρὸν καὶ μέγα. Τί
τοὺς ἐβλαπτεν ἡ παραφυὰς αὕτη ἡ ἐπὶ μα-
κροῦς αἰῶνας ποτισθεῖσα διὰ ποταμοῦ αἱμά-
των καὶ δακρύων, τί τοὺς ἐβλαπτε καὶ συνώ-
μοσαν νὰ τὴν πνίξωσιν ἢ νὰ τὴν μαράνωσι
βρέχοντες αὐτὴν ἀδιακόπως ὄξος καὶ χολήν;

Τοῦ κάκου κοπιῶσι καὶ βασανίζονται! Ὁ-
σον τὴν κατακόπτουν καὶ τὴν ποδοπατοῦν, τό-
σον ἐκείνη θὰ θρασομανᾷ καὶ θὰ ἀνδρειεύεται.

Βεβαίως ἡ στιγμή εἶναι κρισιμωτάτη καὶ
ἐπικίνδυνος, καθὼς εἶναι ἐν γένει ὅλαι αἱ ῥίζι-
καὶ μεταβολαὶ εἴτε ἀνήκουν εἰς τὸν ἡθικὸν εἴτε
ἀνήκουν εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Καθεὶς νο-

* «Παναθήναια» 15 Νοεμβρίου.

μίζει σήμεραν, ὅτι ἀφοῦ ἀπεταμίευσεν ἐν τῇ διανοίᾳ του μικρὸν κεφάλαιον δημοτικῶν φράσεων, δύναται ἀκινδύνως δι' αὐτῶν νὰ τρέξῃ τὸ δημοτικὸν ποιητικὸν στάδιον καὶ νὰ γεννήσῃ ἔργα ἄξια σεβασμοῦ ἢ συμπαθείας.

Διὸ καὶ βλέπομεν καθ' ἡμέραν προβαίνοντα εἰς τὸ φῶς ἅλεια ἀκατονόμαστα στιχουργήματα μὴ δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσι παρὰ ὡς ἀποθῆκαι λέξεων χυδαίων, ξενικῶν, ἀσυναρτήτων καὶ ὡς φινύσματα ἐξ ὕλης βαναύσου, ἀκατασκευάστου, ποταπῆς.

Εἶχες λοιπόν, φίλτατε Ῥοῖδη, πολὺ δίκαιον καταγγέλλων ἐν τῇ προτελευταίᾳ ἐπιστολῇ σου τὴν κατάχρησιν ταύτην καὶ τὸν κίνδυνον ὅστις θὰ προέκυπτεν ἂν ἔμενεν ἀθεράπευτος. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ. Ὅσον ἡ πίσις τοῦ Λογιωτατισμοῦ ὑπῆρξε μεγάλη, τόσον ἔπρεπε νὰ εἶναι ζωηρὰ καὶ ἡ ἐξέγερσις. Μὴ φοβοῦ. Ὁ καιρὸς θὰ καθάρσῃ τὴν αἴθραν ἀπὸ τὸ σιτάρι. Μὴ ἀμφιβάλῃς περὶ τούτου, ἀρκεῖ μόνον οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος ποιηταὶ νὰ μὴ δειλιάσωσιν ἀπέναντι τῶν τελευταίων ἀηλιτισμῶν ἐφόδων τοῦ Λογιωτατισμοῦ, ὄντες δὲ βέβαιοι περὶ τοῦ τελικοῦ θριάμβου ν' ἀσχοληθῶσι σπουδαίως συλλέγοντες, καθαίροντες, συντάττοντες τοὺς ἀπεράντους θησαυροὺς τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης, τῆς γλώσσης ἐκείνης δι' ἧς ὁ νέος Ἕλλην κατὰ τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα τῆς δουλείας του, ἐμοιρολόγησε, δι' ἧς ἐτραγούδησε, δι' ἧς ἐνεψυχώθη ἐν τῷ μακρῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν πατροπαραδότων ἐχθρῶν του.

Ἡ μεταβολὴ ὑπῆρξε ταχεῖα, ἀπροσδόκητος. Κρυφὸ σαράκι ἔτρωγε τὸ κουφάρι τοῦ Λογιωτατισμοῦ καὶ ἐνῶ ἐφαίνετο ῥωμαλέος, ῥοδόκόκκινος, στιβαρὸς, αἴφνης σωριάζεται καὶ καταπίπτει. Ἐπὶ τῇ ἀνεπίστω τελευτῇ του ἠγέρθησαν ἀπροπαρασκευάστοι οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος ποιηταὶ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα ἐνδεδυμένοι τὰ πρῶτα φορέματα τὰ ὁποῖα ἔτυχε προχείρως νὰ εὔρουν. Τοῦτο δὲν μὲ φοβίζει. Ἐγὼ αὐτός, ὅστις ἐφ' ὅλην τριακονταετίαν ἀποκλειστικῶς ἀφιερῶνθην εἰς τὴν μελέτην τῆς δημοτικῆς, ἐγὼ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐννοῶ τὴν γυμνότητά μου.

Αὐτὸς ὁ φίλος Παράσχος, καίτοι κηρυχθεὶς πρὸ χρόνων ὁπαδὸς τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ἔχει ἀνάγκην νὰ κοπιᾷ ἀκόμη πολὺ πρὶν ἢ δυνηθῇ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς στίχους του ὅλον τὸν τόνον καὶ τὴν σαφήνειαν, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων ἡ δημοτικὴ ποίησις.

Τὸν Κανάρην του εἶδα μετὰ λύπης ὅτι ἀπροσέκτως ἐμόλυνε διὰ τῆς παραδοχῆς λέξεων

ξένων καθὼς τὸ *μά*, τὸ *μακάρι* τὸ *καβάλλα* παρετήρησα δὲ ὅτι δὲν ἐπρόσεξε πολὺ καὶ εἰς τὴν προσφθιάν ἀφήσας, κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν λογιωτῶν, παραπολὺ συχνὰ τὰ φωνήεντα νὰ προσξενοῦν χασμφθιάς δυσαρέστους, ἀντὶ νὰ συνέρχωνται εἰς κρᾶσιν, εἰς συναίρεσιν ἢ εἰς συνίχθιν.

Καράβι ἐπαράδεργε, εἶναι τὸ πρῶτον ἡμιστίχιον τοῦ ποιήματός του, εἶναι ἡ πρώτη εἰκὼν τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς προσφέρει εἰς τοὺς ἀναγνώστῃς του, καὶ ὅμως τὸ τελικὸν ἰ τῆς προξενίας λέξεως καὶ τὸ ἀρχικὸν ε τῆς δευτέρας προξενοῦν ἀδιαφιλονέκητον χασμφθιάν. Ὁ δὲ λαὸς ἢ θὰ μετέβαλλε τὴν ἔκφρασιν ἢ θὰ προσέθετε τὸ ν' εἰς τὸ καράβι καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἐθεράπευε τὴν ἀνάγκην τῆς εὐφωνίας.

Ἐπειτα τί σημαίνουν οἱ δύο ἐπόμενοι στίχοι τῆς β' στροφῆς τοῦ Δ'. μέρους τοῦ ποιήματός του:

*Ἀθανασίας λειτουργία, τῆς φλόγας Ἁγιο Βῆμα
τοῦ Χάρου διακοπότηρο 'ς τοῦ κερανοῦ τὸ χέρι...*

Ἐγὼ βεβαίως δὲν κατάρθωσα νὰ τοὺς ἐννοήσω, ἢ δὲ δημοτικὴ ποίησις, καθὼς προεῖπον, πρέπει πρὸ πάντων νὰ εἶναι ἐνδότητος, οὐχὶ βεβιασμένη, διότι τότε ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν κυρίως ἀποβλέπει.

Ταῦτα πάντα, Φίλτατε Ῥοῖδη, ὁ καιρὸς θὰ τὰ κανονίσῃ. Σεῖς δὲ οἱ κριτικοὶ μὴ μετέρχεσθε τὸ ἔργον σας μετὰ δυσμενείας. Μὴ φαίνεσθε ἄγριοι, ἀδυσώπητοι, ἀμελικοὶ κατὰ τῶν νέων ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος. Συμβουλευσάτε τους μετὰ γλυκύτητος, ἔχετε τὴν ὑπομονὴν νὰ τοὺς φωτίζετε. Μὴ πρὸς θεοῦ τοὺς χλευάζετε. Ἡ εἰρωνεία, ὁ χλευασμὸς εἶναι μάχαιραι φαρμακεραὶ ἱκαναὶ ν' ἀπονεκρώσωσι, Κύριος οἶδε, ποῖαν κρυφὴν ποιητικὴν μεγαλοφυΐαν ἐπὶ καιρίᾳ καὶ ἀνεπανορθώτῳ βλάβῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐθνος ἄνευ ἐθνικῆς ποιήσεως δὲν ἀναγεννᾶται. Θὰ ἦτο δὲ θάυμα ὅπως ἔκτακτον ἂν προῶρισται νὰ εἴμεθα ἡμεῖς ἢ πρώτη ἐξαίρεσις τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος. Ἀνάγκη λοιπὸν ἄφρευκτος νὰ γεννηθῇ, καὶ νὰ προαχθῇ παρ' ἡμῶν ἡ δημοτικὴ ποίησις, ἥτις μόνη δύναται νὰ εἶναι καὶ ἐθνικὴ. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον πρένὰ ταφῇ διὰ παντὸς ὁ Λογιωτατισμὸς, καὶ πρέπει διὰ πάσης θυσίας νὰ καλλιεργηθῇ ὁ σπόρος τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν φανερωθῇ εἴτε ἐν μέσῳ ἀκανθῶν καὶ τριβόλων εἴτε ἐν μέσῳ βορβορώδους ἐδάφους.

Καὶ σύ, φίλτατε Ἐμμανουήλ, σὺ ὅστις ἐπροικίσθης ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ κραταιοτάτης διανοίας, μὴ περιφρονήσῃς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς

διδασκαλίας. Γνωρίζεις ὅτι ἄγρια φυτὰ καὶ θηρία ἀνήμερα διὰ τῶν θωπειῶν καὶ τῶν περιποιήσεων μεταβάλλουσι φύσιν καὶ καθίστανται ὠραιότατα καὶ ὠφέλιμα. Πῶς λοιπὸν δὲν θὰ τελειοποιηθῇ, πῶς δὲν θὰ προκόψῃ, πῶς δὲν θὰ βασιλεύσῃ καὶ ἡ δημοτικὴ μας ποίησις ἀφοῦ μετὰ στοργῆς τὴν ἐναγκαλισθῶσι καὶ τὴν ἀγαπήσωσιν ὅλοι;

Φθάνει... φθάνει... πρὸς Θεοῦ. Σ' ἐσκότιστα καὶ θὰ βαρεθῇς τὴν φλυαρίαν μου.

Μοῦ ἤρесе πολὺ ὁ τίτλος τοῦ roman medical, τὸν ὁποῖον ὁ φίλιτος Γαλβάνης ἀπένειμεν εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Bouchut. Ὡς πρὸς τὸν «νότιον» μυελὸν σου μὴ ἀνησυχῇς, ὥς ὅτου διατηρεῖται ὑγιὲς ὁ βόρειος. Στείλε μου τὴν Λίμνην¹ τοῦ Βλάχου² εἶμαι περίεργος νὰ τὴν ἀναγνώσω. Ἡ ἰδική μου εἶναι ἀρκετὰ ἐπιτυχής, ἤρесе δὲ καὶ ἐν Ἐπτανήσῳ πολὺ, ἴσως διότι ἐν Ἐπτανήσῳ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ποιήσεως εἶναι εὐπροσδεκτότερον ὥς ἐκ τῆς μακρᾶς μετὰ τῶν Φράγγων ἐπιμιξίας.

Σὲ γλυκοφιλῶ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ

Ἐν Λευκάδι τῇ 19 Νοεμβρίου 1877

Θαυμάζω πῶς κ' ἐσὺ δὲν ἐννοεῖς πλέον τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν!

«Τ' ἀγγελολάμωτο κορμὶ τ' ἀγλύκαντο σου Ἀντώνη» α'. σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ νεανίου ἐκεῖνου καὶ ἡ φαινομενικὴ εὐρωστία του ἀπέναντι τοῦ μεγάλου νόμου τῆς φθορᾶς εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν καὶ τὸ ἀηδόνι καὶ τὸ ἀγριοπούλι, καὶ ὁ βράχος καὶ τὰ κραταιότερα καὶ μακροβιώτερα τῶν δένδρων. Τί παρὰδοξον λοιπὸν ἂν ὑπέκλυεν εἰς τὴν κοινὴν ὅλων τῶν πλασμάτων μοῖραν;

Τὸ ἀγλύκαντο ἔχει διττὴν σημασίαν: καὶ ὅταν μὲν ἐκφέρεται ὡς κατάρα συνήθως ἐκ μέρους γονέων δυσανασχετούντων, σημαίνει ὅτι ποτὲ δὲν τοὺς ἐγλύκανε, ὅτι πάντοτε δηλαδὴ τοὺς ἐπύκρνε διὰ τῶν ἀταξιών του καὶ τῆς διαγωγῆς του. Ὅταν δὲ ἐν μέσῳ νεκρικῶν ποιητικῶν αὐτοσχεδισμάτων ἀκούεται ἡ ὠραιότης αὕτη λέξις, συνοδεύεται καὶ μὲ τὸ ἀδρόσιστο:

«Ἀγλύκαντο καὶ ἀδρόσιστο».

Τότε σημαίνει ὅτι δὲν ἔζησεν ἀρκετὰ διὰ νὰ δοκιμάσῃ οὐδεμίαν γλυκύτητα τοῦ βίου, ἀπέ-

¹ Ἐννοεῖ τὴν μετάφρασιν τῆς Λίμνης τοῦ Λαμαρίνου.

θανε πρόωρα. Αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ ἔννοια τῆς λέξεως.

Τὸ δὲ *σύλος* εἶναι ταυτόσημον τοῦ στήλη: *σύλος* τοῦ σπιτιοῦ. — *Σύλος* ἀκλόνητος — ὅλα ταῦτα ἀποδεικνύουν ἐναργῶς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως.

Τὸ κυπαρίσσι λοιπὸν, παριστώμενον ὡς μαῦρος *σύλος* κρατῶν τὸν οὐρανόν, εἶναι κραταιότατον, ῥωμαλεώτατον καὶ ὅμως τὸ αἰφνίδιον ἀστροπελέκι ἀρκεῖ νὰ τὸ ξηράνῃ, νὰ τὸ ἀποτεφρώσῃ.

Τώρα ἐλπίζω νὰ μὴ ὑπάρχῃ δυσκολία πρὸς διαφώτισιν τῶν στίχων μου...

Ἀνέγνωσα εἰς τὴν Νέαν ἡμέραν τὸν Κανάρην τοῦ Παράσχου. Τὸν Παράσχον ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ, ἀλλὰ θὰ τὸν χαλάσουν μὲ τὰς κολακείας ὅπου τοῦ κάμνουν. Εὐρίσκω ὅτι τὸ ποίημά του εἶναι πάρα πολὺ ἐκτεταμένον, ἐπομένως περιέχει πολλὰς ἐπαναλήψεις καὶ περιττολογίας. Ἐχει ὑπερβολὰς, αἵτινες δὲν χωνεύονται καθὼς εἶναι οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι:

*Ῥίψτε 'ς τοῦ Ὠκεανοῦ τὸ βάθος τὸν Κανάρην
Τὸ ἄπειρο μὲ τ' ἄπειρο νὰ κοίτωνται ζευγάραι.*

Τότε τί ἀπομένει νὰ εἴπῃ τις, ὅχι μόνον διὰ τοὺς γνωστοὺς μεγάλους ἥρωας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς γίγαντας τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλλάδος;

Πρὸ πάντων εἶναι ὀλίγον ἀρμονικοὶ καὶ οἱ στίχοι του, διότι δὲν ἀκούει τὴν χασμφθιάν, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς συναντήσεως τῶν φωνηέντων. Ὁ Παράσχος, καθὼς ἐν γένει καὶ οἱ λοιποὶ νέοι τῆς Ἑλλάδος ποιηταὶ, ἔχουν κοινὸν τὸ ἐλάττωμα τοῦτο.

Μεταξὺ ὅμως τῶν πολλῶν στροφῶν ὑπάρχουν τινὲς ἀξιόλογοι ὅχι ὅμως καὶ πρωτότυποι. Ἡ καλλιτέρα πασῶν εἶναι ἡ ἐξῆς, καίτοι ἀσθενὴς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γλώσσης.

*Μιὰ νύχτα πῶτρεμεν ἡ γῆ καὶ ὁ κόσμος ἐγαλοῦσε
τ' ἄστρο τοῦ Ἀρη, ἄγριο καὶ χωριστὸ ἀπ' ἑῷ ἄλλα
χαμήλωνε, χαμήλωνε, τὴ θάλασσα ζητοῦσε
καὶ ἡ θάλασσα σηκώνετο 'ς τὰ σύγνεφα καβάλλα.
Καὶ τὴ στιγμή ποῦ φίλησε τὰ κύματα ὁ Ἀρης,
μ' ἔνα τῆς θάλασσας σπασμὸ γεννήθηκε ὁ Κανάρης.*

Τὸ «*σύγνεφα καβάλλα*», εἶναι χυδαιοτάτη ἔκφρασις «Κύματα ὁ Ἀρης», τὰ φωνήεντα α, ο, α, προξενοῦν ἀφόρητον χασμφθιάν.

Ὅπωςδῆποτε ἡ ἰδέα εἶναι εὐμορφῇ. Ἀλλὰ μοῦ τὴν ἐπῆρε ἀπὸ τὸν Βλαχάβαν καὶ τὴν ἐτροποποίησε ἀντικαθιστῶν εἰς μὲν τὴν Ὀσσαν τὴν θάλασσαν, εἰς δὲ τὸν Ὀλυμπον τὸν Ἀρην. Ἀνάγνωσε τὸν Βλαχάβαν μου καὶ θὰ πεισθῇς περὶ τούτου. Ὁ Παράσχος ἔχει μεγάλῃ ἐπιτηδεύτητᾳ εἰς τὸ νὰ οἰκαιοποιῇται ἄλλων

ποιητῶν ιδέας καὶ νὰ τὰς παριστᾷ ὡς ἰδικὰς του. Ταῦτα εἶπε εἰς τὸν φίλον μου Ῥοῖδην τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοφρονησάτην ἐπιστολήν του καὶ τὸν ὁποῖον συγχαίρω διὰ τὸ παράσημον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς τὸ ὁποῖον ἔλαβε συγχρόνως μὲ τὸν φίλον μας Βλάχον

Ἐπανερχομαι εἰς τὸν Κανάρην τοῦ Παράσχου. Ἀναγινώσκων τὰς τελευταίας στροφάς, ἔνθα ὁ ποιητὴς ἀγανακτῶν λέγει ὅτι δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ θάψουν τὸν ἥρωα εἰς τὸ χῶμα ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὸν ῥίψουν εἰς τὴν θάλασσαν ἵνα,

Τὸ ἄπειρο μὲ τ' ἄπειρο κοίτοντ' ἐκεῖ ζευγάρι,

συλλογίζομαι πόσον θὰ ἦτο περίεργον ἂν μίαν τοιαύτην πρότασιν ἤθελε τὴν δεχθῇ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἂν ὁ Ἀθηναῖκός λαός, ὁ Βασιλεὺς, οἱ ὑπουργοί, ὁ κληρὸς, πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους, μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ Ἀναστασίου Βυζαντίου, τοῦ Βλάχου τοῦ Καμπούρογλου καὶ πρὸ πάντων τοῦ φίλου Ῥοῖδης παρακολουθοῦντες τὸ λείψανον, ἤθελον ἐπιβῇ τῆς Ὀλγας, τοῦ Γεωργίου καὶ ὅλων τῶν ἀποκινήτων τῆς Ἑταιρείας καὶ τῶν λεμβῶν τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἀφοῦ ἤθελον φέρει τὸν νεκρὸν εἰς τὰ κλασσικὰ νερὰ τῆς Σαλαμῖνος καὶ δέσει δύο σιδηρὰς σφαίρας, μίαν εἰς τὸν λαιμόν του καὶ μίαν ἄλλην εἰς τοὺς πόδας, τὸν παραδώσῃ εἰς τὰ θαλάσσια κύματα.

Ὁλος ὁ κόσμος ἤθελεν ὁμιλήσῃ καὶ γράφει ἐπὶ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης κηδείας! Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀντὶ νὰ ῥίψῃ τὸ χῶμα ἐπαναλαμβάνων τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο «γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει» ἤθελε βεβαίως ῥαντίσει τὸ πτώμα μὲ

νερὸν τοῦ πελάγους καὶ ἐκφωνήσῃ «θάλασσα εἰ καὶ εἰς θάλασσαν ἀπελεύσει».

Ὅλα ταῦτα εἶναι ὠραιότατα, ἀλλὰ γράψε μου τοῦ ἥρεσαν τοῦ Ῥοῖδης;

Μὴ λησιμονήσῃς ν' ἀναγνώσῃς τὸν Βλαχάβαν. Ἐν τούτοις ἄκουσον τοὺς ἐπομένους στίχους οἵτινες ἔρχονται μετὰ μακρὰν περιγραφὴν τῶν δύο περιφημοτέρων βουνῶν τῆς ἀρματολικῆς Ἑλλάδος

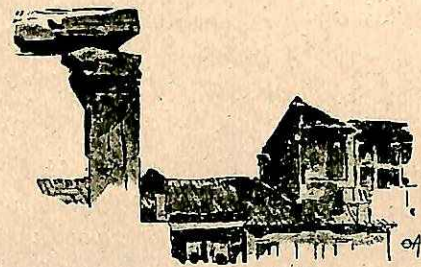
Ὁ Ὀλυμπος ἐκύτταξε τὴν ὁμορφὴν τὴν Ὅσσα
τὴν εἶδε ποῦ κοκκίνιζε σὰν τροπαλὴ παρθένο.
καὶ γέρνει, γέρνει τὴν κορφή καὶ τὴν φιλεῖ σὺν στόμα.
Κι' εὐθὺς μ' ἐκεῖνο τὸ φιλή, ποῦνε ζωὴ καὶ φλόγα,
ἀνάφτουν ζωντανέουνε τῆς νεύοντος τὰ σπλάχνα
καὶ δὲν ἐπέσασε καιρὸς, χρόνοι πολλοὶ καὶ μῆνες
κτλ. κτλ. κτλ.

Βλέπεις, λοιπὸν ὅτι μ' ἔκλεψεν ὁ Παράσχος καὶ κανεῖς δὲν προβαίνει νὰ τὸ εἴπῃ.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ᾠδὴν, τὴν ὁποίαν ὁ Βίκτωρ Οὐγὸς ἐποίησεν ὑπὲρ τοῦ Κανάρη, κατ' ἐμὴν πεποίθησιν εἶναι μία τῶν ἀσθενεστέρων ἐξ ὅσων συνέταξε ὁ μέγας τῆς Γαλλίας ποιητὴς.

Ἀλλὰ εἰς ποιὸν νὰ τὰ εἴπῃ τις καὶ τίς νὰ τὸν ἀκούσῃ. Ὁ κακομοῖρος ὁ Ῥοῖδης, καίτοι ἀπότομος εἰς τὰς ιδέας του, ἔχει ὅμως μεγάλο δίκην νὰ λέγῃ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ποίησις ἐν Ἑλλάδι εἶναι κομματικὴ ὑπόθεσις. Ἄν σηκωθοῦν κάμποσοι Καμπούρογλοι, Βυζάντιοι καὶ εἴπουν: τί ἀριστούργημα εἶναι αὐτὸ τὸ ποίημα! ὅλος ὁ κόσμος σὰν τὸν ἀντίλαλο ἀπαντᾷ. «Τί ἀριστούργημα!» Καὶ ἔτσι πλανῶντες καὶ πλανώμενοι ἀποτελοῦν ἐν σῶμα καὶ ψυχὴν μίαν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο Ν

Δάχτυλα ἀθώοτητα μαδοῦν τῆς κασιανῆς τὰ φύλλα
Καὶ στρώνουν μνήμα σπλαχνικὸ στὰ πεθαμένα μῆλα.

Οἱ κυκλαμιές ῥοδόλευκες, πικρὲς κι' ἀνάρια-ἀνάρια,
Μὲ τρόμο βλέπουν γύρω τους θεριὰ τὰ μανιτάρια.

Καὶ πλέκει ὁ ἀρκουδόβατος σ' ἀγρίας ῥοδιάς κεφάλι
Μαργαριτάρια τάνθη του καὶ τοὺς καρποὺς κοράλλι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Τ Ρ Ω Ε Σ

A

Εἰν' ἡ προσπάθειές μας σὰν τῶν Τρώων.
Κομμάτι κατορθώνουμε· κομμάτι
παίρνουμε ἐπάνω μας· κι' ἀρχίζουμε
νάχουμε θάρρος καὶ καλὲς ἐλπίδες.

Μὰ πάντα κάτ'ι βγαίνει καὶ μᾶς σταματᾷ.
Ὁ Ἀχιλλεὺς στήν τάφρον ἐμπροστά μας
βγαίνει, καὶ μὲ φωνὲς μεγάλες μᾶς τρομάζει.

B

Εἰν' ἡ προσπάθειές μας σὰν τῶν Τρώων.
Θαρροῦμε πῶς μ' ἀπόφασι καὶ τόλμῃ
δ' ἀλλάζουμε τῆς τύχης τὴν καταφορὰ,

κ' ἔξω στεκόμεθα ν' ἀγωνισθοῦμε.
Ἀλλ' ὅταν ἡ μεγάλη κρίσις ἔλθῃ,
ἡ τόλμη κ' ἡ ἀπόφασίς μας χάνονται·

ταράττει ἡ ψυχὴ μας, παραλύνει·
καὶ τρέχουμε δλόγῳ ἀπ' τὰ τείχη,
ζητώντας νὰ γλυτώσουμε μὲ τὴν φεγγὴ.

Ὅμως ἡ πτώσις μας εἶναι βεβαία.
Ἐπάνω, εἰς τὰ τείχη, ἀρχίζει ὁ θοῆνος.
Τῶν ἡμερῶν μας ἀναμνήσεις κλαῖν κ' αἰσθήματα.
Πικρὰ γιὰ μᾶς ὁ Προῖμος κ' ἡ Ἑκάβη κλαῖνε.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΣΑΝ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

ΗΜΟΥΝ ΠΑΤΕΡΑΣ

Ημουν πατέρας δύο παιδιών. Δυο κοριτσάκια που δὲν εἶχα ἰδῆ ἄλλα, τόσο χαριτωμένα καὶ τόσο ἔμορφα. Ἡμουν ὁ πιὸ εὐτυχισμένος πατέρας. Περνοῦσα καὶ ἄκουα στὸν δρόμο νὰ λένε: Ὁ Θεὸς νὰ τοῦ τὰ χαρίνη. Ἐλαμπαν τὰ μάτια μου ἀπὸ χαρὰ, καὶ μὲ χαμόγελο τοὺς ἔλεγα ἓνα μεγάλο εὐχαριστῶ.

Τὰ κρεββατάκια τους, κάτασπρα κρεββατάκια, ἦταν τοποθετημένα σιμά-σιμά καὶ στὴ μέση, ἀπάνω σ' ἓνα δένδρο ὀλόχρυσο, χίλια πουλιὰ τραγουδοῦσαν κάθε πρωτὶ, ὅταν τὰ κοριτσάκια ἀνοίγαν τὰ μάτια τους. Ἀπάνω σὲ μιὰ κολόνα μὲ κάτι γραμμὲς τέλειες, βγαλμένη ἀπὸ τὸ χέρι ἀγνωστου τεχνίτη, — μόνον αὐτὴ τὴν κολόνα ἐργάσθηκε στὴ ζωὴ του κ' ἐπέθανε — ὑψηλὴ σὰν νὰ ἤθελε νὰ φθάσῃ τὸν οὐρανό, δυὸ φλόγες μικρὲς, κυματιστές, ποῦ ποτὲ δὲν ἔσβυναν.

Ἐπήγαινα ὥρες καὶ ὥρες μακρυὰ, σὲ μέρη ἔρημα, στῆς κορυφὲς τῶν βουνῶν, νὰ μαζέψω ἀγριολούλουδα, καὶ ν' ἀκούσω κανένα καινούργιο τραγοῦδι, γιὰ νὰ στολίσω μὲ αὐτὸ τὴ ζωὴ τους.

Ἔτσι περνοῦσε ἡ ζωὴ σὰν ἓνα παραμῦθι.

Μιὰ φορὰ, τότε ποῦ ἡ φύσις ζητεῖ νὰ θάψῃ μέσα στὰ λουλούδια τὸν πόνο ποῦ καίει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, τὰ εἶδα καὶ τὰ δυὸ ποῦ ἔπλεκαν στεφάνια καὶ στεφάνωναν μ' αὐτὰ τὰ ξέπλεκα μαλλιά τους. Καὶ ἔπειτα, τὰ ἴδια ἐκεῖνα στεφάνια νὰ πληθαίνουν καὶ νὰ στεφανώνουν χίλια ἄλλα παιδιὰ ποῦ ἐρχόντανε ὀλοένα νὰ γεμίσουν τὴν εἰκόνα ποῦ ἔβλεπα, μὲ κάτι χρώματα ποῦ δὲν ἔχει ἡ φύσις παρόμοια, ποῦ μόνον τὸ χέρι τοῦ τεχνίτη ἤμπορεῖ νὰ πλάσῃ. Τὸ φῶς ποῦ χυνότανε γύρω εἶχε κάτι ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς καὶ κάτι ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ ἐκείνη ποῦ πλάττομε μὲ τὴ φαντασία μας, ὅταν θέλωμε σὰν μικροὶ θεοὶ νὰ ζωντανέψωμε ἓναν κόσμον μὲ τὴ δύναμι τῆς σκέψεως.

Δὲν μιλῶ γιὰ τὴ δική μου τὴ ζωὴ. Αὐτὴ ἦταν μιὰ λάμψη ἀπ' τὴν ἰδική τους, ὅπως τώρα εἶναι σκοτεινὴ ποῦ ἔσβυσε τὸ φῶς ἐκεῖνο. Πῶς ἔσβυσε δὲν ἤξερω. Μόνον, καμμιά φορὰ, κάθε τόσο, — λὲς καὶ τὰ στέλνει μιὰ ἀγαθὴ μοῖρα — ξανάρχονται τὰ δυὸ κοριτσάκια, πανέμορφα, καὶ βλέπω ὅλην ἐκείνη τὴ σκηνή, καὶ τὴν κολόνα μὲ τῆς δυὸ μικρὲς φλόγες, καὶ ἔπειτα τὴν εἰκόνα μὲ τὰ στεφάνια, ποῦ στεφανώνουν τὰ ξέπλεκα μαλλιά τους καὶ ὀλοένα πληθαίνουν

καὶ στολίζουν χίλια ἄλλα παιδάκια, μὲ χρώματα ποῦ δὲν ἔχει ἡ φύσις παρόμοια, παρμένα ἀπὸ τὴν παλέττα ἑνὸς τεχνίτη.

Ἐδῶ σταματᾷ, κ' ἐδῶ ξαναρχίζει ἡ ζωὴ μου.

ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Βαδίζομε ξένοιαστοι καὶ γελαστοί. Καθετὶ ὀλόγυρα ξῆ μὲ χίλια χρώματα, καὶ τὰ λιθάρια ἀκόμα. Ἀπ' τὸ ἐκκλησιδάκι, ὁποῦ ἔρχονται ἓνας-ἓνας οἱ χωρικοὶ νὰ λειτουργηθοῦν, χύνεται στὴν ψυχὴ ἓνα συναίσθημα, ποῦ τὴν κρατεῖ γιὰ μιὰ στιγμὴ σκλάβα, μὰ ποῦ αὐτὴ γρήγορα τρέχει ἐλεύθερη στῆς φύσεως τὴν ἀγκαλιά. Καὶ τὸ γαύγισμα τοῦ σκύλου ὁποῦ φυλάγει πιστὸς τὰ πρόβατα ἐκεῖ σιμά, ξυπνᾷ κ' αὐτὸ μιὰ χορδὴ εὐθυμῆ. Καὶ τὸ μούγκρισμα τῆς ἀγελάδας προσθέτει κ' αὐτὸ ἓναν τόνο στὸ χαρούμενο τραγοῦδι ποῦ ἀκούεται ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς κόλπους.

Ἐνα δάσος, ἀπὸ κάτι θεόρατα δένδρα, ξανοίγει ἐμπρὸς μου σιγὰ-σιγὰ. Εἶναι τὸ ἀγαπημένο μου δάσος. Ἀόρατο στὰ μάτια τοῦ πλήθους, ἀνίδεο ἀπὸ τὸν θόρυβο τῆς ζωῆς. Βουτηγμένο σὲ μιὰ λεπτὴ δμίχλη, παίρνει μιὰ σπάνια ὁμορφιά, μονάχο αὐτὸ μέσα στὸ γύρω φῶς. Τῶν δένδρων ἡ κορυφὴ χάνονται χωρὶς νὰ διαγράφουν γραμμὲς ὀρισμένες.

Μιὰ δύναμις μεγάλη μὲ σέρνει πρὸς αὐτό. Τρέχουν, τραγουδοῦν, γελοῦν οἱ φίλοι μου. Μιὰ μυστικὴ φωνὴ μὲ καλεῖ ἐμένα. Ἀπλώνουν τὰ πρῶτα δένδρα τὴ σκιά τους ἀπάνω μου. Καὶ χάνεται κάθε φωνή, κάθε πνοή, κάθε θόρυβος. Ὅλοένα σβύνεται ἡ ζωὴ. Προχωρῶ στὴν καρδιὰ τοῦ δάσους, καὶ βυθίζομαι στὰ ἄδυτά του, καὶ δὲν ἀκούω οὔτε τὴν ἰδική μου ἀναπνοή, οὔτε τὰ βήματά μου. Ἀπὸ τὸ σκοτάδι ποῦ εἶναι σκορπισμένο γύρω μου βγαίνει ἓνα ἄφθαστο, πανώρητο φῶς. Ἡ σιγαλιὰ ποῦ μὲ σκεπάζει μὲ τὸν ἑλαφρό της πέπλο, ἔρχεται σὰν μακρινὸς ρυθμὸς στὴν ἀκοή μου. Βαδίζω, καὶ τὰ θεόρατα δένδρα γίνονται πυκνότερα ὀλοένα, καὶ οἱ κορμοὶ των οἱ πελώριοι πνίγουν καθετὶ στὴν ἀγκαλιά τους, καὶ τοὺς παλμοὺς τῆς ζωῆς ἀκόμα. Ὅλοένα προχωρῶ, μέσα σὲ μιὰ θαλπωρή, σὲ μιὰ μέθη, σὲ μιὰ ὀπτασία. Ξαναβλέπω τὴ χθεσινὴ εἰκόνα, τὴν αἰώνια, ποῦ ἀγκάλιαζε ὁ νοῦς μου καὶ μ' ἐλίκνιζε σὰν μάνα, σὰν ἀδελφή, σὰν ἐρωμένη. Περνοῦν ἐμ-

πρὸς μου κόσμοι πανέμορφοι, ἄλλοι μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς χαρᾶς, ἄλλοι μὲ τὴν ὁμορφιὰ τοῦ θανάτου, τοῦ τεχνίτη ποῦ ὀλοένα καταστρέφει γιὰ νὰ πλάσῃ πιὸ τέλεια τὴ ζωή.

Στοὺς ἰδικούς σου κόλπους, ὦ δάσος ἀγαπημένο, θέλω νὰ γύρω. Στῆς σιωπῆς σου νὰ βυθισθῶ τὰ κύματα. Στὴν ὕστερη στιγμὴ μου τὴν ἰδική σου ὁμορφιὰ νὰ χαρῶ.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Ο ΡΑΨΩΔΟΣ

Πεντάμορφη, σὰν κόρη τοῦ Θεοῦ,
τὴν λέγαν Εὐτυχία,
περβόλια εἶχε μέσ' ἐστῆς θάλασσες,
πύργους ἐστὶ νέρφη κατοικία

Κ' ἦρθε καιρὸς νὰ τὴν βλογῇσουνε
καὶ νὰ τῆςβάλουνε στεφάνι
— Ποιὸς ἔχει δύναμι καὶ νοῦ
μιὰ νέα θρησκεία γιὰ νὰ κάνῃ,

Κ' ἓνα ναὸν μ' ὥραϊα χρώματα,
νὰ στήσῃ μέσα μιὰ λατρεία,
ποῦ μέθῃ νὰ σκορπᾷ κι ἀρώματα,
νὰ πάρῃ ἐκεῖ τὴν Εὐτυχία; —

Ὁ Ραψωδὸς μονάχα πέρασε,
χαρὰ ἐστὶ παλληκάρι!
τὴν Ἀρμονία εἶχε λύρα του
νὰ πάῃ τὴ νύφη γιὰ νὰ πάρῃ,

Στέμμα ἐστὶ μέτωπο τὰ Ὀνείρατα,
μέσ' ἐστὶν πνοὴ Τραγοῦδιὰ θεῖα,
καὶ ἐστῆς χρυσῆς Καρδιᾶς του τὸ ναὸ
τοῦ Ἑρωτιὸς του τὴ θρησκεία!

ΚΩΝ. Σ ΓΟΥΝΑΡΗΣ

ΕΝΑ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΠΑΡΑΦΡΟΣΥΝΗΣ

Ο Γάλλος ψυχίατρος Μαρί, ιατρός του 'Ασύλου Βιλζονίφ, κάτοχος πλούσιας και περιέργου συλλογής έργων ζωγραφικής και πλαστικής, εκτελεσθέντων παρὰ φρενοπαθῶν, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως λίαν ἐνδιαφέρον σχετικὸν ἄρθρον, ἐρχόμενον ἐπικαίρως πρὸς τὴν ἀνακίνησιν καὶ παρ' ἡμῖν τῶν ζητημάτων περὶ τῶν ὁρίων καὶ τῆς σχέσεως καλλιτεχνίας καὶ φρενοπαθείας, εἰς τὸ ὁποῖον ἡσχολήθη τελευταῖον ὁ συνοψίζων εἰς τὰς γραμμὰς αὐτὰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Γάλλου ψυχιάτρου.

Ὁ Μοντιάνι εἶπεν ἄλλοτε, ἀρχίζει ὁ κ. Μαρί, ὅτι μερικοὺς ἀνθρώπους τοὺς κλείουν εἰς τὰ φρενοκομεῖα, διὰ νὰ ποδείξουν εἰς τοὺς ἄλλους ὅτι ἔχουν τὰ λογικὰ των. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ παίγνια τοῦ πνεύματος λανθάνει ἓνα μέρος ἀληθείας. Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ φρενοπαθοῦς δὲν εἶνε καὶ πολὺ διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας. Πολὺ συχνὰ ἡ μόνη διαφορὰ ἔγκειται εἰς ὀλίγας ὑπερβολὰς καὶ ὑπερβολὰς ἐντελῶς μερικές. Τὸ νὰ θεωρῇ κανεὶς τοὺς φρενοπαθεῖς ὡς ὄντα εὐρισκόμενα ἔξω τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ πιστεύῃ ὅτι ἡ ἀσυναρτησία των ἡ διανοητικὴ καὶ ἡ ἐκτροχιασμένη φαντασία των ἀνήκουν εἰς ἓνα κόσμον ξένον πρὸς ἡμᾶς, εἶνε στοιχειώδης πλάνη.

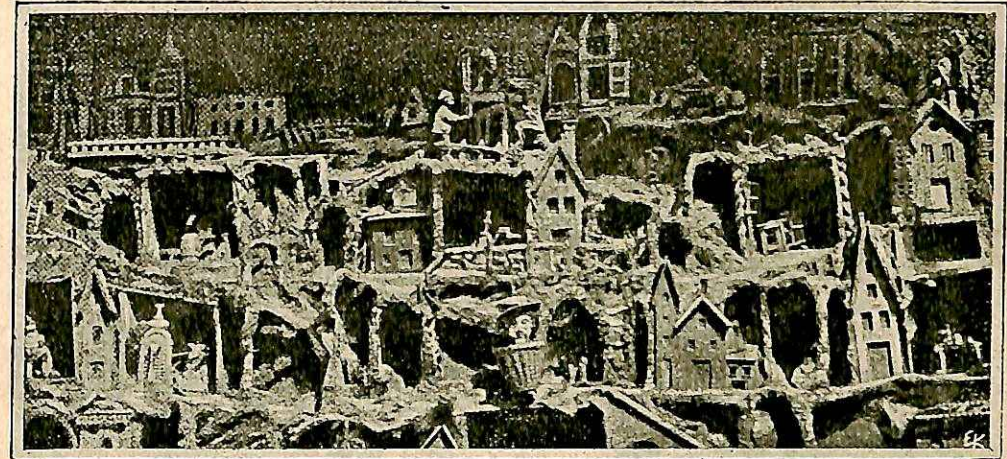
Εἰς τὸ πλῆθος τῶν φρενοπαθῶν καὶ τῶν παραληρούντων ἀπαντῶμεν συνήθως ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ἱκανότητων. Ἡ ἀτομικότης δὲν ἀποσβύνεται ποτὲ εἰς ὁμοιομορφίαν ἀπόλυτον. Δὲν εἶνε ἐπομένως καθόλου παράδοξον νὰ συναντήσωμεν μεταξὺ τῶν φρενοπαθῶν καλλιτέχνας, δυναμένους νὰ συναρμόσουν γραμμὰς καὶ ἀναμνήσεις εἰς σχέδια κανονικὰ καὶ ἐπιμελοῦς ἐκτελέσεως.

Ἡ ἰδεοληψία καὶ ἡ ἔμμονος ἰδέα δὲν ἐμφανίζονται πάντοτε εἰς τὰ ἔργα των. Συνηθέστερον τὰ ἐπιηρεάζουν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰ παραμορφώνουν ἢ ἐγκολάπτουν ἐπ' αὐτῶν μίαν σφραγίδα ἀσυνήθη, ἀπροσδόκητον καὶ κάποτε ἰδιαίτερος περιέργου. Τὸ ἐντενκτήριο τοῦ ἀσύλου Βιλζονίφ, στολισμένον ἐξ ὀλοκλήρου μὲ μεγάλους πίνακας ἐκτελεσθέντας ἀπὸ τοὺς πάσχοντας τοῦ ἀσύλου, δύναται νὰ ποβῇ διὰ τὸν παρατηρητὴν μεταλλεῖον τοπικῶν παρατηρήσεων. Ὅχι διὰ τὴν παραδοξότητα ἢ τὸ ἀποκαλυπτικὸν τῶν ἔργων τούτων, ὡς θὰ ἐπερίμενε κανεὶς, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ τὸ μέτρον αὐτῶν, ποῦ ἐκπλήσσει τὸν ἐπισκέπτην. Εἰς τὰς ἐτησίας ἐκθέσεις τοῦ ἀσύ-

λου βλέπει κανεὶς ἄλλως τε καὶ ἔργα ἐκκεντρικὰ καὶ παράδοξα. Οἱ διακοσμητικοὶ πίνακες, οἱ ἐκτελεσθέντες παρὰ τῶν ἀρρώστων τοῦ κ. Μαρί, εἶνε ἐν γένει ἀντίγραφα γνωστῶν ἔργων καὶ φαίνονται ἀνήκοντες εἰς μαθητὰς ἀρκετὰ ἐξέφρονας. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι οἱ ἐκτελέσαντες τοὺς πίνακας αὐτοὺς εἶνε πνεύματα ἰσόρροπα. Τοιαύτη ἐκτίμησις θὰ ἐπεφύλασσε παραδόξους ἐκπλήξεις. Ἐν μὴ δαμινὸν σημεῖον ἀποκαλύπτει συχνάκις τὴν διανοητικὴν βλάβην.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀναζητήσωμεν, μεταξὺ τῶν φρενοπαθῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἡ νόσος ἀφῆκεν ἀλώβητον τὴν ἀκεραιότητα τῆς καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυίας, δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν μεταξὺ αὐτῶν τὰς καταπληκτικὰς καὶ ἀποτόμους λεπτομερείας, αἱ ὁποῖαι ἀποκαλύπτουν μίαν μυστηριώδη γωνίαν τοῦ ἐργαστηρίου, ὅπου χαλκεύεται ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις. Πρέπει νὰ ἐξετάσῃ κανεὶς μετὰ προσοχῆς τὰ ἀκανόνιστα ἀκριβῶς ἐκεῖνα ἔργα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ φρενοπάθεια ἐνετύπωσε τὴν χαρακτηριστικωτέραν σφραγίδα της.

Ὅπως συνεβούλευεν ἄλλοτε πολὺ ὀρθῶς ὁ Μαρωδὸν δὲ Μοντυέλ, ἀφίνουν σήμερον ἐλευθέρους τοὺς φρενοπαθεῖς, ὅσους δὲν ὑπάρχει προφανῆς ἀντένδειξις, νὰ ἀναγινώσκουν, νὰ γράφουν καὶ νὰ σχεδιάζουν κατὰ τὰς ὁρέξεις των, καὶ προσπαθοῦν νὰνεύρουν τὸ ἐλκυστικὸν μέρος τῆς ἐργασίας των. Ἐφ' ὅσον ἡ φρενολογία τελειοποιεῖται, ὁ ἱατρός ἀπομακρύνεται τῶν τρομερῶν μεθόδων τῶν παλαιῶν χρόνων καὶ καταργεῖ, ὅσον εἶνε δυνατόν, τὴν φρίκην καὶ τὴν καταπίεσιν. Σήμερον προσπαθοῦμεν νὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὸν πάσχοντα τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ ἄσυλον εἶνε εἶδος κατέργου, καὶ τείνομεν νὰ καταργήσωμεν τὴν τυφλὴν ἀνάμειξιν, ὑπὸ μίαν στέγην, παντὸς εἶδους πασχόντων εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε. Τὸ ἄσυλον τοιοῦτοτρόπως προσπαθεῖ νὰ γίνῃ εὐχάριστον εἰς τοὺς ἀσυναρτήτους τροφίμους του, τὸ δὲ καλλίτερον μέσον διὰ νὰ γλυκάνῃ κανεὶς μίαν φυλάκισιν, ἀπαραίτητον συχνάκις, εἶνε τὸ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ εἰς τὰς φυσικὰς των κλίσεις. Τὸ πνεῦμα, προσηλούμενον εἰς μίαν εὐχάριστον ἐνασχόλησιν, λησμονεῖ τότε τὸ κακὸν ποῦ τὸ κατέχει. Εἶνε καὶ τοῦτο ἀρχετὸν κέρδος εἰς τὴν πάλιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ συχνὰ ἡ εὐκόλος καὶ γεμάτη ἀπὸ καλωσύνης θεραπεία αὐτὴ διευκολύνει τὴν ἴασιν.

Παιδικαὶ ἀναμνήσεις ὑπὸ ἐνὸς τρελοῦ. Τὸ χωριὸ ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἐμεγάλωσε.

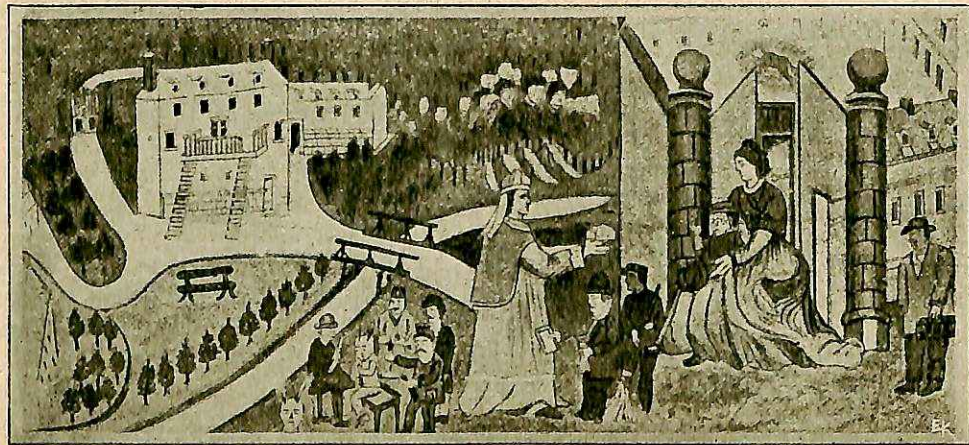
Δὲν εἶνε ἐπομένως δύσκολον σήμερον νὰ κατάρτισθαι κανεὶς μίαν παθολογικὴν φιλολογικὴν ἀνθολογίαν ἢ νὰ καταρτίσῃ μίαν πινακοθήκην, ὀφειλομένην εἰς τὴν μολυβδίδα καὶ τὸν χρωστήρα τῶν φρενοπαθῶν. Ὁ ἱατρός Μαρί, ἀπὸ δεκαοκταετίας ἀφιερωμένος εἰς τὴν ἱατρικὴν ὑπηρεσίαν τῶν φρενοκομείων, κατόρθωσε νὰ καταρτίσῃ ἰδιαίτερον συλλογὴν ἀπὸ λίαν ἐνδιαφέροντα δοκουμενὰ τοῦ εἶδους αὐτοῦ, εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι καὶ ἄλλοι φρενολόγοι ἐν Εὐρώπῃ ἔχουν καταρτίσει παρομοίας συλλογὰς, τῶν ὁποίων τὴν σημασίαν καὶ ὑπὸ φρενολογικὴν καὶ γενικώτερον ὑπὸ αἰσθητικὴν ἔποψιν, δὲν δύναται νὰ παραγνωρίσῃ τις. Τὸ σύνολον αὐτῶν, παρατηρεῖ ὁ Μαρί, θὰ μᾶς δώσῃ μίαν ἡμέραν περιέργους ἀποκαλύψεις καὶ πολυτίμους ἐνδείξεις διὰ τὴν ψυχολογίαν τοῦ φυσιολογικοῦ καλλιτέχνου, καὶ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀκόμη, καὶ θὰ διευκολύνῃ τὴν ἐρμηνείαν παραδόξων καὶ ἀντιφατικῶν τιμῶν γεγονότων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Ἀγνοῶ ἂν τὸ Δρομοκαίτειον Φρενοκομεῖον καὶ τὸ τῆς Κερκύρας κατέχουν ἢ ἀπεφάσισαν ποτὲ νὰ καταρτίσουν παρομοίας συλλογὰς. Καὶ ὅμως καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα ἄσυλα ἐνοσηλεύθησαν ποιητὰ καὶ καλλιτέχναι, εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι εἰς τὸ Δρομοκαίτειον ὁ δυστυχὴς Βιζυηνὸς ἔγραψε σωρείαν στίχων, τῶν ὁποίων μερικοὶ, διασωθέντες τυχαίως, φέρουν ἐπὶ τῆς ἀσυναρτησίας των τὴν σφραγίδα τῆς ἰσχυρᾶς ἰδιοφυίας τοῦ Ἑλληνος ποιητοῦ καὶ διηγηματογράφου.

Μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ φρενοκομείου πρέπει νὰ διαστείλῃ κανεὶς τοὺς ἐξ ὑπαρχῆς καλλιτέχνας, τῶν ὁποίων μία θλιβερὰ εἰμα-

μένη ἐτάραξε τὸν ψυχικὸν ρυθμὸν, καὶ ἐκείνους οἵτινες κατὰ πρῶτον ἐπαρουσίασαν καλλιτεχνικὰς τάσεις, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς παθήσεώς των. Ἡ φρενοπάθεια εἰς τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος καλλιτέχνην τροποποιεῖ βέβαια οὐσιωδῶς τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν. Παρατηροῦμεν οὕτω πολλάκις περιπτώσεις παραδόξων μνημονικῶν διαταράξεων. Ἐνας ζωγράφος, τοῦ ὁποίου τὴν παρατήρησιν ὀφείλομεν εἰς τὸν ψυχίατρον Λόσταλγκ, ἐξηκολούθησε ἐντὸς τοῦ ἀσύλου νὰ ζωγραφίσῃ σκηνὰς τῆς ζωῆς, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ πρόσωπά του δὲν εἶχε μύτην. Κατὰ τὰ ἄλλα τὸ σχεδίον του ἦτο τέλειον. Ὅταν τοῦ ἐξητοῦσαν τὸν λόγον τῆς ἀτελείας αὐτῆς, ἀπεκρίνετο ἀνήσυχος: «Δὲν ἔχει νὰ κάμῃ. Ἡ μύτη δὲν χρειάζεται. Μὴ μοῦ μιλήτε γιὰ μύτη». Ἐνας ἄλλος, τὸν ὁποῖον παρετήρησεν ὁ Μαρί, εἶχε τὴν ἰδιοτροπίαν νὰ ζωγραφίσῃ ἀνθρώπους χωρὶς αὐτιά. Ἐπίσης ἐνδιαφέροντες εἶνε οἱ φρενοπαθεῖς ζωγράφοι, τῶν ὁποίων τὸ σχέδιον, μεταμορφούμενον ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐπανέρχεται εἰς τὴν τέχνην τῶν πρωτογενῶν. Ἀπομονωμένος ὁ καλλιτέχνης, παρατηρεῖ ὁ κ. Μαρί, μακρὰν τῶν σχολῶν καὶ τῶν μουσείων, ἀπολέσας τὴν δύναμιν νὰ ἐξελέγχῃ τὰς ἐντυπώσεις του διὰ τῶν μαθημάτων τῶν διδασκάλων καὶ τῆς αὐτομάτου ἀνατροφῆς, ἐπιστρέφει ἀσυναρτήτως πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ σχεδιάζει ὅπως ἐσχεδιάζαν οἱ πρωτογενεῖς τεχνίται. Ἡ ἐρμηνεία αὐτῇ δὲν μᾶς φαίνεται πολὺ ἱκανοποιητικὴ. Καλλιτέχναι ἀπομονωθέντες ἐπὶ μακρόν, ἔξω οἰουδήποτε καλλιτεχνικοῦ περιβάλλοντος, ὅχι μόνον δὲν ὑπέστησαν τὴν ἀβαρίαν τοῦ εἶδους αὐτοῦ, ἀλλ'

ἐπαρουσίασαν μάλιστα ἐνίσχυσιν καὶ τελείωσιν τοῦ ταλάντου καὶ τῆς τέχνης των. Τὸ φαινόμενον, ἄξιον ἰδιαίτερας σπουδῆς, ἀνήκει εἰς τὴν σφαῖραν τῶν νοσημάτων τῆς μνήμης, ἡ εἰδικὴ ψυχολογία τῆς ὁποίας παρὰ τῷ καλλιτέχνῃ δὲν ἐμελετήθη ἐπαρκῶς μέχρι τοῦδε. Ἐν πρώτοις ὁ καλλιτέχνης, εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν, ἐξακολουθεῖ ὁ Γάλλος ψυχίατρος, χάνει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἀντίληψιν τῆς προοπτικῆς. Ἐνας ἀρχιτέκτων, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ τὰ σχέδιά του εἰς τὸ ἄσυλον, ἔχει τὴν ἰδιοτροπίαν νὰ σχεδιάζῃ τὰς οἰκοδομὰς πλατυτέρας κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ στενωτέρας κατὰ τὴν βάσιν. Ἀλλὰ πρὸ τούτου, ἀπλοποιήσας τὴν προοπτικὴν, σχεδιάζει μόνον μὲ παραλλήλους γραμμὰς, ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ οἱ πρωτογενεῖς λαοί. Ἡ τροποποίησις αὕτη τῆς ἱκανότητος περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὁπτικῶν σχέσεων τῶν ἀντικειμένων, παρουσιάζεται συχνάκις εἰς τοὺς φρενοπαθεῖς καλλιτέχνας καὶ προσδίδει εἰς τὸ ἔργον των ἄποιον ἀρχαῖον χαρακτῆρα παράδοξον.

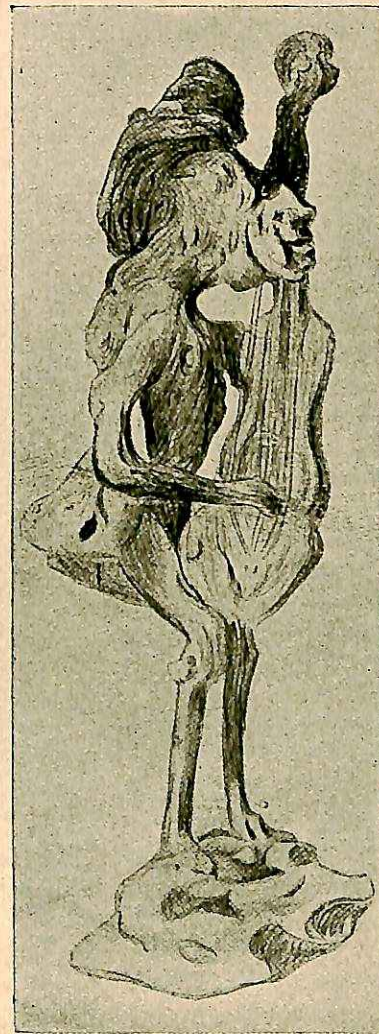
Ἄλλοτε πάλιν τὰ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς φρενοπαθείας παραγόμενα ἔργα παρουσιάζουν ἀναλόγους ἀνωμαλίας, ὅχι πλέον εἰς τὴν μορφήν καὶ τὸ σχέδιον, ἀλλ' εἰς τὸν χρωματισμὸν καὶ τὸν τόνον. Εἰς τὰ ἔργα τῶν ἐκ μελαγχολίας πασχόντων ζωγράφων παρατηρεῖται κυρίως μία τάσις πρὸς ζοφεράν, ὀμιχλώδη ἢ ὥχραν παράστασιν τῶν φωτεινότερων τοπίων ἢ τῶν μᾶλλον ζωηρῶς χρωματισμένων ἀντικειμένων. Ἡ ὄρασις ἀντιλαμβάνεται τότε τὰ χρώματα κατὰ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ πάσχοντος. Ὁ καλλιτέχνης κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν «τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα». Εἰς τὸ ἄσυλον τῆς Βιζουῖφ ὁ

Εἰκονογράφους παραμυθιοῦ ὑπὸ ἐνὸς τρελοῦ.

πάρχει ἓνας μελαγχολικὸς ζωγράφος, διακρινθεὶς κυρίως ὡς ἀντιγραφεὺς, ὅστις κατὰ τὰς ἡσυχους αὐτοῦ στιγμὰς ἀντιγράφει μὲ ἀξιοσημείωτον ἀκρίβειαν σχέδιον καὶ χρώματος. Ὅσάκις ὁμως καταλαμβάνεται ὑπὸ μελαγχολικοῦ παροξυσμοῦ, εἰς τὰ ἔργα του τὸ μὲν σχέδιον παραμένει ἀναλλοίωτον, ἀλλὰ τὸ χρῶμα σχεδὸν ἐξαφανίζεται, ξεθωριάζει, μόλις φαίνεται ἀντιληπτόν. Ἀντίγραφον μιᾶς Βενετίας τοῦ Ζιέμ, ἐκτελεσθὲν εἰς τοιαύτην στιγμὴν, θὰ εἴμποροῦσε νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔργον τοῦ Καριέρ. Τοιοῦτοτρόπως ἴσως ἐξηγεῖται ἡ ψυχικὴ ὁπτικὴ ἀνωμαλία τῶν ζωγράφων ἐν γένει, οἱ ὁποῖοι ἐφ' ὅσον γηράσκουν χάνουν βαθμὴδὸν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐντάσιν τοῦ χρωματισμοῦ των.

Ἐκτὸς ὁμως τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος καλλιτεχνῶν, τῶν ὁποίων ἡ φρενοπάθεια τροποποιεῖ ὅπως εἶδομεν τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν κατ' ἄλλον ἄλλοτε τρόπον, παρατηροῦνται εἰς τὰ ἄσυλα ἄτομα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ φρενοπάθεια ἀφύπνισεν ἢ ἐδημιούργησε καλλιτεχνικὰ κλίσεις. Ὅλοι αὐτοὶ εἶνε συνήθως ἀδέξιοι καὶ «χωρὶς σχολήν», ὅπως λέγομεν συνήθως, τὰ ἔργα των ὁμως εἶνε πλήρη εἰλικρινείας, πρωτοτυπίας, πάθους καὶ ἀπροόπτων. Νομίζει κανεὶς ὅτι διέρχονται ὅλην τὴν κλίμακα τῶν καλλιτεχνικῶν ἀποπειρῶν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀναγεννοῦν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὅλους τοὺς ἀταβισμούς, τοὺς ὁποῖους ὑποθέτομεν πλέον καταλυθέντας. Σχεδιάσματα τινὰ τοιαύτης φύσεως ὁμοιάζουν καταπληκτικῶς πρὸς τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν προϊστορικῶν κατακομβῶν καὶ ἄλλα ἐνθυμίζουν τὴν ἐξωτικὴν τέχνην τοῦ ἀρχαίου Μεξικοῦ καὶ τῆς

Ὁ δῆμιος μουσικὸς, ὅπως τὸν συνέλαβε ἡ φαντασία ἐνὸς τρελοῦ καταδιωκόμενου ὑπ' αὐτοῦ.

ἀρχαίας Ἰαπωνίας. Καὶ οἱ καλλιτέχναι αὐτοὶ τοῦ φρενοκομείου ἀναπτύσσονται βαθμὴδὸν καὶ αὐτοτελειοποιοῦνται κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν τρόπον, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ μᾶς παρουσιάζουν ἀποτελέσματα παράδοξα καὶ ἀπροσδόκητα. Ἐνας ταχυδρομικὸς διανομὲς τῆς κλινικῆς τοῦ κ. Μαρί, ὁ ὁποῖος ποτὲ του δὲν διενόηθη νὰ σύρῃ μίαν γραμμὴν, συνθέτει τώρα ἔργα ἀδέξια μὲν, ἀλλ' ἀξιοσημείωτα διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν διάθεσιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑπολανθανουσῶν ιδεῶν.

Ὅτι ὁμως εἶνε ἰδιαίτερος παράδοξον, εἶνε τὸ φαινόμενον μερικῶν ἡλιθίων καὶ βλακῶν, τῶν ὁποίων ἡ διανοητικὴ ζωὴ θλιβερώς ἐνεκρῶθη, καὶ οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν ἓνα εἶδος μερικῆς μεγαλοφυΐας. Εἰς τὴν κλινικὴν τοῦ

κ. Μαρί ὑπάρχει παιδίον, μὲ τὸν ἐγκέφαλον ἐντελῶς ἀτροφικόν, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε κατῴρθωσε νὰ διδαχθῇ τὸ παραμικρόν. Καὶ ἐν τούτοις τὸ παιδίον αὐτὸ εἶχε μίαν ἑκτακτον κλίσιν πρὸς τὴν πλαστικὴν. Μὲ βρεγμένον χῶμα, κουρέλια, ξηρὰ φύλλα καὶ παλαιούς φελλούς, μὲ κάθε τι ποῦ ἐτύχαινε ἐμπρὸς του, ἀπετέλει μίαν ὕλην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πλαστικὴν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπλαττε μορφὰς ἵππων, σκύλων, αἰγῶν ἢ ζώων παραδόξων καὶ φανταστικῶν. Τὰ χονδροειδῆ αὐτὰ γλυπτικὰ ἔργα ἐπαρουσίαζαν ἐν τούτοις ἓνα σημαντικὸν προτέρημα, τὴν κίνησιν. Τὰ σχεδιάσματά του αὐτὰ ἦσαν ἐξαιρετικῶς ζωντανά. Ἄλλοι βλάκες παρουσιάζουν ἀναλόγους μερικὰς ιδιοφυΐας εἰς τὴν μουσικὴν, τὸ σχέδιον, τοὺς ὑπολογισμούς. Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Τιρκῶφ, μὲ τὸ ὁποῖον ὑπογράφει τὰ ἔργα του, κρύπτεται εἰς τὸ ἄσυλον τῆς Βιζουῖφ ἓνας τεχνίτης εἰδὼν πορσελάνης, τοῦ ὁποίου τὸ τάλαντον ἐγεννήθη ἐντὸς τοῦ ἀσύλου μαζί μὲ τὴν φρενοπάθειάν του, ἓνα παραλήρημα καταδιώξεως καὶ μεγαλείου. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν ἐξέρχεται ποτὲ ἀπὸ μίαν ἐπίμονον καὶ καχύποπτον σιωπὴν, εἰμὴ μόνον διὰ νὰπαγγεῖλῃ ἀνοήτους διαταγὰς, δημιουργεῖ σχέδια μὲ γραμμὰς ἀπροόπτους, τοπία διακοσμητικά, εἰκόνας παραδόξους, τῶν ὁποίων ἡ δροσερότης καὶ τὸ παράδοξον ἐνθυμίζουν μερικὰ σχέδια πνευματιστικῶν μεσαζόντων.

Πολλοὶ φρενοπαθεῖς ἐξ ἄλλου, κατεχόμενοι ὑπὸ ἐμόνων ιδεῶν, τείνουν νὰ ἐκδηλώσουν τὸ παραλήρημά των εἰς τὰ ἔργα των. Οἱ καταδιωκόμενοι ιδίως, ἀπεικονίζουν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν κόλασιν ποῦ τοὺς κατατρέπει, τοὺς δαίμονας ποῦ τοὺς βασανίζουν, τοὺς δημίους ποῦ τοὺς ἀπαγχονίζουν. Μία βρετανὴ κεντήτρια περὶ ἡμέρας ὀλοκλήρους, κεντῶσα μὲ λευκὴν ἢ κόκκινην κλωστὴν ἐπάνω εἰς τεμάχια ὑφασμάτων τὰ κατορθώματα ἐνὸς τρομεροῦ πτηνοῦ, ποῦ τὴν καταδιώκει, ἱκανοῦ νὰ διαπράξῃ ὅλας τὰς φρικαλεότητας καὶ τοῦ ὁποίου εἶνε ταῦτοχρόνως θῦμα καὶ ἱστοριογράφος.

Οἱ διαβολισμοὶ κατέχουν μετὰ μέρος εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν. Ἀπαράλλακτα οἱ ζωγράφοι τῶν πρωτογενῶν ἐποχῶν ἐσυνείθιζαν, ὁσάκις ἐξωγράφιζαν δαιμονολήπτους θεραπευθέντας δι' ὑπερφυσικῆς ἐπεμβάσεως, νὰ παριστάνουν ἓνα διάβολον, ἐξερχόμενον ἀπὸ τὸ κρανίον των. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας οἱ φρενοπαθεῖς νομίζουν ὅτι καταδιώκονται ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν, τοὺς μασσώνους, τοὺς Ἑβραίους ἢ ἀπὸ τὸν ὑπνωτισμὸν, τὸν ἡλε-

κτρισμόν, τὸν ἀσύρματον τηλεγράφον, ὅπως τὸν μεσαίωνα ἀπὸ τὸν Σατανᾶν καὶ τὰ ὄργανά του. Ἐνα τοιοῦτον ἠλεκτρολόγητον ἐγνωρίσαμεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐξερχόμενον ἐν καιρῷ νυκτὸς ἀπὸ τὴν οἰκίαν του καὶ διατρέχοντα περίτρομον τὰς ὁδοὺς. Θῦμα ἐκφυλογενοὺς φρενίτιδος, μετὰ παραληρήματος καταδιώξεως, διηγείτο ὅτι οἱ ἐχθροὶ του δὲν τὸν ἀφιναν νὰ κοιμηθῇ. «Τοῦ ἔστελλαν ἠλεκτρισμόν εἰς τὸ δωμάτιόν του».

Ἐν συνόψει, ἐπάγεται ὁ κ. Μαρί, ἐὰν ἤθελε κανεὶς νάναλίσῃ ἐν λεπτομερείᾳ τὸ καλλιτεχνικὸν ἔργον τῆς φρενοπαθείας, θὰ εὑρίσκει ἀντικατοπτριζομένους εἰς αὐτὸ ὅλους τοὺς σταθμοὺς τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ἀπὸ τὰς πρώτας αὐτῆς ἀπαρχάς, τὰ ψηλαφίσματά της, τὰς πλάνας της, τὰς καταπτώσεις, τὰ πάθη καὶ τὰς προόδους της. Θὰ ἠμποροῦσε νανεύρῃ κανεὶς χιραγμένην εἰς αὐτὸ μὲ στοιχεῖα πολὺ μεγαλείτερα παρ' ὅσον εἰς τὸ ἔργον τοῦ φυσιολογικοῦ δημιουργοῦ, τὴν γένεσιν τῆς καλλιτεχνικῆς συλλήψεως. Ὅπως διὰ τὸν σοφὸν ἢ σπουδὴ τοῦ ἀρρώστου εἶνε τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς σπουδῆς τοῦ ὑγιούς, ἀπαράλλακτα διὰ τὴν ψυχολογίαν τῆς τέχνης, ἡ σπουδὴ τοῦ φυσιολογικοῦ καλλιτέχνου δύναται κατὰ πολὺ νὰ διαφωτισθῇ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν φρε-

νοπαθῶν-καλλιτεχνῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν-φρενοπαθῶν, μὲ τάνηκυστα ὄνειρά των, τοὺς τρόμους των καὶ τὰ κάποτε μεγαλοφυῆ παραληρήματά των. Ὁ πολλαπλασιασμός καὶ ἐν Ἑλλάδι τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἀσύλων τῶν φρενοπαθῶν καὶ νευροπαθῶν, δύναται νὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον τῶν ἀσχολουμένων εἰς σχετικὰς μελέτας. Κάποια βήματα πρὸς τὰ ἔμπροδς ἔγιναν εὐτυχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ψυχοφυσιολογικῶν καὶ ψυχοπαθολογικῶν σπουδῶν, διὰ τὰ ὅποια μόνον τὸ Κράτος δὲν εἶνε ὑπεύθυνον. Διότι ποῖος θὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν δὲν ὑπάρχει μία ἔδρα Φυσιολογικῆς Ψυχολογίας καὶ δὲν ὑπάρχει ἐν Ψυχολογικὸν Ἐργαστήριον, οὔτε ἴσως ἡ συνείδησις τῆς ἀνάγκης του, ἀφ' οὗ ὅταν ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐπρότεινεν εἰς τὸ τελευταῖον Πανελλήνιον Συνέδριον τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐχῆς τοῦ συνεδρίου πρὸς ἰδρυσίν του, ἐθεωρήθη ὡς ζητῶν τίποτε περισσότερον, τίποτε δλιγώτερον, παρὰ μίαν φαντασιώδη πολυτέλειαν. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀτυχῶς, ἐπὶ πολὺν καιρὸν, οἱ φρενοπαθεῖς θὰ κατέχουν τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατεῖχαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Θάνηκουν δηλαδὴ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Υπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

ΔΟΚΤΩΡ ΛΑΦΑ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ *

Ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῶν «Στιχοῦργημάτων» τοῦ Λασκαράτου νομίζομεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὰ «Παναθήναια» χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου, τὸν πρόλογον Προβόδισμα, καὶ ὀλίγα ποιήματα καθὼς καὶ Χαρακτήρας του.

ΠΡΟΒΟΔΙΣΜΑ

Αγαπητάμου Ποιήματα. Σὰς λέω ποιήματα, ἐπειδὴ, ἐτοιμάζοντας νὰ σὰς παρουσιάσω στὴν κοινωνίαν, ἐπιθυμῶ νὰ σὰς προβιάσω. Οἱ τίτλοι ἀρέσουνε μέσα-μέσα ὡς καὶ στοὺς πλέον κόκκινους δημοκράτες.

Πολλὰ μικρὰ δίκχη βαλμένα ἀντάμα μ' ἐπαραινίσανε νὰ σὰς ἀνακαλέσω ἀπὸ τὴν ἐξορί-

σας, νὰ σὰς ζητήσω δανεικὰ ἀπὸ τὸ φίλομον τὸ Βαλαωρίτη, νὰ σὰς ἀντιγράψω χενίζοντάς σας, καὶ νὰ σὰς χειραφετήσω, ἐπιτρέποντας νὰ δημοσιευθῇτε διὰ τοῦ τύπου. Ανάμεσα ὅμως εἰς τὰ μικρὰ δίκχη εἶναι καὶ ἓνα ὄχι-ἀδιάφορο, ὁ φόβος ὅτι μίαν ἡμέρα ἤθελε τυποθεῖτε εἰς τὴν ἀρχικῆς κατὰστασι, καὶ ἤθελε φανεῖτε πολὺ περισσότερο ἀξιοκατάκριτα ἀπ' ὅ,τι σήμερα ἔτσι δαμασμένα σὰς παρησιάζω ἡ δὲ σημερινῆς δημοσίευσίς θὰ ἐμποδίσῃ βέβαια κάθε ἄλλην ὑστερινότερη μὴ ἐξουσιοδοτημένην ἀπὸ ἐμέ.

Σὲ τούτην ὅμως τὴ φοβερὴ στιγμὴ στὴν ὁποία δίνοντας ἐσὰς ἔξω, βάνω τὸν ἐαυτόμου στὸ μάγγανο τῆς δημόσιας γνώμης, ἐπιθυμῶ νὰ σὰς εἰπῶ πρώτα δυὸ λόγια.

Καὶ, ἀπάνουν σ' ὅλα, μὴν ἔβγετε μὲ τὴν οἴ-

ησὴ πῶς εἰσθε ποιήσεις· ἐπειδὴ τέτοιες δὲν εἴσθε. Ἡ ποιητικὴ σας ἀξία εἶναι λίγη, πολλὰ ὀλίγη· καὶ εἶναι σχετικὴ στὲς περιστάσεις. Τὸ πνεῦμα σήμερα τῆς Ἑλλάδος κοιμᾶται ὕπνῳ βαθύ, καὶ ὀνειρεύεται νὰ τρώῃ κολοκύθια ὠμά· ἐπειδὴ ὁ λογιωτατισμὸς ἀντιτάτου σβγεί καὶ νεκρώνει τὰ πνεύματα, καὶ σεῖς εἰσθε ἀπὸ τὰ λίγα ποῦ δὲ λογιωτατίζουμε. Ὅταν τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, ὅταν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ἔσπληνῃ, καὶ ἔσπληνῃ ὄχι πλέον λογιωτατιστικῶς, ἀλλὰ ἑλληνικῶς πνεῦμα, κ' ἐλεεινολογήσῃ καὶ τὸν καιρὸ τὸ χαμένον, καὶ τὸ χαρτὶ τὸ χαλασμένο τὸ τόσο, δὲν θὰ εὕρῃ παρὰ κάποια λίγα γραμμένα στὴ γλῶσσα του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ σὰς· καὶ τούτῃ εἶναι καὶ θέλει εἶναι ἡ μόνη φιλολογικῆς ἀξία.

Δὲν θέλω ὅμως γιὰ τοῦτο καὶ νὰ δειλιάσετε· ἐπειδὴ, κοντὰ στὴ φιλολογικῆς μικρὴν ὀντότητα, ἔχετε ὅμως καὶ προτερήματα ἄλλα, τὰ ὅποια δὲν ἐπιθυμῶ διόλου νὰ σὰς τὰ κρύψω.

Σεῖς εἰσθε ἰδικάμου γραφήματα· καὶ ἐγὼ λίγα ἔγραψα ποῦ νὰ μὴ λένε κάτι γιὰ τὸ χαρὰ τῆς ἐποχῆς· ἴσως καὶ σεῖς μία μέρα νὰ ἔξετασθῇτε γιὰ νὰ πῆτε κάτι τι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι λέτε σήμερα σ' ἐκείνους ποῦ σὰς διαβάζουνε γιὰ νὰ περάσουν τὴν ὥρα τους.

ἴσως ἀκόμη νὰ λάβετε καὶ μίαν τρίτην ἀξίαν, ἡ ἀξιόμισθίαν, ἐκείνην τοῦ νὰ βοηθήσετε εἰς τὸ νὰ ἔσπληνῃ λίγο πρωτίτερα τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἑλληνικὸ πνεῦμα, ποῦ κοιμᾶται τώρα στὰ κανονικὰ μνήματα τοῦ μαρμαρένιου λογιωτατισμοῦ· νὰ ἔσπληνῃ ἀπὸ τὸν θανατικὸν ὕπνον, καὶ νὰ ἑνδοπιάσῃ τοὺς λογώτατους ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους· οἱ ὅποιοι προσποιούμενοι νὸ μιλοῦν εἰς τὸ ἔθνος σὲ γλῶσσα καλῆτερη ἀπὸ τὴ δική του, μιλοῦν καὶ γράφουνε σὲ γλῶσσα ποῦ τὸ ἔθνος δὲν ἐννοεῖ καὶ μένει ἀδίδαχτο, καὶ ἀμαθὲς, καὶ βάρβαρο, καὶ ἀκολούθως προδομένο ἀπὸ δαύτους.

Σὺρ' τε λοιπὸν, σὺρ' τε, στίχοι μου. Μπορεῖ νὰ μὴν εἰσθε ποιήσεις, ἀλλὰ θέλ' εἰσθ' ἐλπίζω κάτι τι καλῆτερο ἀπὸ ποιήσεις· θέλ' εἰσθε, σήμερα, κεντιστῆρι γιὰ τὸ κοιμώμενο ἑλληνικὸ πνεῦμα, καὶ αὐριο-μεθαύριο, μαρτυρίες τοῦ σήμερα.

Σὺρ' τε, στίχοι μου, Σὰς προβοδῶν με θάρος καὶ κατὰ δευτέραν ἐποψιν. Οἱ θρησκευτικοί μου διώχτες, ἐκεῖνοι ποῦ μὲ ἀφορέζανε ἐπειδὴ ἐξεσκέπαζα τὲς κατάχρηστές, καθὼς κ' ἐκεῖνοι ὁποῦ μ' ἐφτιούσανε γιὰ τὴν ἐπάσχιζαν νὰν τοὺς ἀνοίξω τὰ μάτια στὲς κατάχρησες τῶν

ἀπατεώνων, δὲν ἀφορέζονε πλέον. Οἱ δεῦτεροι τοῦτοι ἀνοίξανε τέλος-πάντων τὰ μάτια τους, καὶ οἱ πρῶτοι ἐλουφιάσανε ¹.

Σὺρ' τε, στίχοι μου, σὺρ' τε τυπωθῆτε
Δὲν εἶν' πουλιὸ στὸν κόσμον ἀφορεσιάδες.
Βουβοί, σβυμένοι, πάν' οἱ ὑποκριάδες.
Καὶ σεῖς ἔμπορεῖτε τώρα νὰ φανῆτε.
Δεῦθεροι στίχοι, ἐλεύθερα μιλεῖτε
Στηλῆτες οὐλοῦθε τῇ ἀσχημάδε.
Παρόμοια σὲ λαῖκούς ἢ σὲ παπάδες.
Ἐμπαίξετε ὅπου τὲς ἰδέτε.

Στὴν Αἴγυπτόν σας ὡς καὶ σεῖς κορυμμένοι,
Ἀγγελος καὶ σ' ἐσὰς φέρνει τὴν εἶδηση·
«Εἰλάτε, σὰς φωνάζει, εἶν πεθαμένοι
«Οἱ ζητοῦντες νὰ πνέουν τὴ συνείηση.»
Σὺρ' τε, στίχοι μου, ἔβγατε παρηγορία,
Καὶ φωνάζετε «Ζήτω Ἑλευθερία.»

ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΤΑΛΑΡΑ ΤΑ ΛΕΝΕ ΤΑΛΑΡΑ

Ὅντις ἐπλάσε ὁ Θεὸς τὴν Οἰκουμένην,
Τὸ Ἀηξοῦρι, καὶ τόσους ἄλλους τόπους,
Εἶπε στὸ νοῦτον «Ἄ, τώρα δὲ μοῦ μένει
»Πάρι νὰ πλάσω γέμον καὶ τὸ ἀθρώπους».
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἐκράτηε τὸν Ἀδάμ στεγνόνε,
Τοῦπε, «Σὺ νᾶσαι Ἀδάμ τὸ ζὸ τοῦ ζῶνε».

«Ἦγουν, νᾶσαι καλῆτερος ἀπ' ὅλα.
»Νᾶχης τὸ γάϊδαρο ἀπουκάτουθῃς.
»Νὰ θρέψῃς μπαρμποῦν καὶ τριόλα.
»Νᾶναι ἡ λαγγάδες ὅλες ἐδικές σου.
»Οἱ σκύλοι ταπεινοὶ νὰ σὲ ὑπακούνε·
»Καὶ γιὰ σέβανε ἡ κόττες νὰ γεννοῦνε.

«Βάνω στὴν ἐξουσία σου τὰ σπανία,
»Ἄν θέλῃς νὰν τὰ κάνῃς τσιγαρίδι.
»Γιὰ σέβανε φυτεύῃς ὅλα σπανία.
»Εὐὸ νὰ τρώῃς τὸ μῆλο καὶ τὸ ἀπίδι.
»Ὅλα νὰν τάχῃς χάρις νὰ κοπιάζῃς,
»Καὶ σ' ἀγαπάω πολὺ, γιὰτὶ μοῦ μοιάζεις.

«Σὺν χιῶν στὸ περιβόλιμον παλάτι,
»Μ' ὅσα καλὰ ἡ θεία μου Πρόνοια δίνει
»Καὶ νὰ τρώῃς τὸ καλῆτερο κομμάτι,
»Χωρὶς νὰ σοῦ σιγίξῃ ἓνα φαρόνι.
»Μὰ ἔτσι κηόλα ζητῶσον, Κῆρ Ἀδάμμου,
»Νὰ μὴ γγίξῃς ποτὲ τὰ τάλαρα μου.

¹ Ἐλουφιάσανε, ἐταπεινωθήκανε, ἐδειλιάσανε, κ' ἐμείνανε ἡσυχοί.

* Ἀνδρέας Λασκαράτος. «Παναθήναια» 15 καὶ 31 Ἀυγούστου 1901.

«Εἶν' τὸ σῶμα τῆς γνώσεως τὰ χρήματα,
 »Κί' ὅποιος τᾶχει ἔχει γνώση, εἶν' προκομμένος,
 »Ὁμορφος, ἔχει χίλια προτερήματα,
 »Εἶναι ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον ἐπαινεμένος,
 »Παντοῦ ἐπιθυμητός... μὰ εἶν' καὶ φαρμάκι
 »Ποῦ κάνει τὴν ψυχὴ πηλὸ ὄχ τ' ἀλλάκι.

«Μὴν τὰ ῥγίξτε, γιατί θε νὰ γνωρίσετε
 »Τὸ βουλισμὸ τῆς ἀθωότητος, σὰς,
 »Καὶ πλέον δὲ θὰ μ' πορῶτε νὰ ζήσετε
 »Εὐτυχισμένοι στὴν Παράδεισος.
 »Τῶφιας' ὁ Διάολος, κ' εἶναι διαολεμένα.
 »Ἄσ' τετα ἐκεῖ. Τοῦ τάχω ἀμαχημένα.

Ἔνα ὁμορφο καὶ πλούσιο περιβόλι
 Εἶχε τότες ὁ Θεὸς εἰς τὴν Ἀσία.
 Καὶ γὰ νὰ μὴν ἐμπαίνουσι οἱ διαόλοι
 Νὰ κάνουνε στὰ λάχανα ζημία,
 Μέσ' ἔς τὴν φράχτες ἐκεῖ τὴν καλαμένιες
 Εἶχε σιμένες τσάκες σιδερένιες.

Μὰ καθὼς ὡς καὶ τώρα συνεβαίνει
 Ἐκεῖ ποῦ σιοῦμε τσάκες γιὰ ποντίκια,
 Ποῦ πιάνεται ἕνα, κ' ἄλλο πάλε ὑπαίνει,
 Γιατὶ μ' ποδιέται ἡ τσάκα στὰ χαλίκια,
 Ἔτσι καὶ τότε, ἐμπαίνανε οἱ διαόλοι
 Κί' ἀφανίζαν' τὸ μαῦρο περιβόλι.

Μὰ ἕμερα ποῦ ὁ Ἀδάμ κ' ἡ ἀρχόντισσά του
 Ἐμετρήσαντε ποῖς - εἶναι ψηλότερος
 Στὰ πόδια ὁρθοί, σὲ μιὰ μὴλιά ἀπουκάτου,
 Καὶ καθέναντος ἦτανε εὐθυμότερος
 Εἰς τὴν εὐτυχισμένη μοναξιά του,
 Νὰ κ' ἕνας Διαολάκης ὁμπροστά του.

Ἀδέλφια, λέει, καλῶς τὰ κουβεντιάζετε.
 Ὡ εὐτυχισμένοι ποῦ εἴστεν' ἐδῶ - πέρα
 Σὲ τόσες ἡδονές! Μὰ δὲ δουλιάζετε
 Μ' ἐνκεῖνο τὸ παιγνίδι νύχτα - μέρα;
 Κ' εἶσι ὁρθοί, κουμπισμένοι στὰ κλωνάρια,
 Ἐπειτα θὰ σὰς τρέμουν' τὰ ποδάρια.

Ἐκάκωσε τ' ἀνθρώπου κ' ἐσκληρίθηκε
 Γιὰ τοῦ Διαόλου τὴν ἀταχτη πράξη
 Κί' ὅλη κόκκινη ἡ Εὐὰ τ' ἀποκρίθηκε,
 «Γαῖδαράσε, ποῖς σὸ δειξε τὴν τάξη
 »Νὰ ὑπαίνης δίχως ἄδεια κοῦτρα - κοῦτρα;
 »Μ' ἕνα παπούτσι σὸ πρεπε στὰ μοῦτρα - ».

«— Συμπάθειο, λέει ὁ Διάολος, Κυράμουν,
 »Γιατὶ δὲν ἦλθα μὲ κακὸ σκοπὸ.
 »Διαβάτης εἶμαι, πηαίνω στὴ δουλειά μου,
 »Καὶ βαστάω πρᾶμματιες καὶ πουλῶ.
 Μόνε ὅαν ἄκουσ' ἡ Εὐὰ πρᾶμματιες,
 Τόκαμε μιὰ χιλιάδα εὐχαριστίες.

Εἶναι ἀλαφρὴ λυγρόμυαλη ἡ γυναῖκα,
 Καὶ πολλὰ τῆς ἀρέσουν' τὰ στολίδια.
 Καὶ μόλις ἀπὸ χίλιες βροίσεις δέκα
 Νὰ μὴν ἔχουν' τοῦ ἀνθρώπου ἀντικλεῖδια,
 Νὰ πέρνουνε ὁμορφάμορφα παράδες,
 Νὰ ἔξοδεύουνε στοὺς πρᾶμματεντάδες.

Ἐγὼ ὅμως δὲν τὸ πέρνω στὴν ψυχὴ μου
 Πῶς ἡ Εὐὰ εἶχε ἀντικλεῖδι κ' ἐτρπούλευε.
 Τὸ λέν οἱ ἱστορικοί μας, ἀκροατή μου,
 Καὶ λένε πῶς ὁ Διάολος τὴν ὑμνοῦλε.
 Καὶ πῶς μετατρεμένος εἰς σὲ φίδι,
 Τῆς ἐπῆγε μιὰ ἕμερα τὸ ἀντικλεῖδι.

Βέβαια ποῦ ἔπειτ' ἀπὸ τόσους αἰῶνες
 Ὅπου ἐφτιάστηκε ὁ Κόσμος, δὲ ἔμπορεῖ
 Νὰ γνωρίζουμε ἂν ἦναι ἀπατεῶνες,
 Ἦ ἂν λένε τὴν ἀλήθεια οἱ ἱστορικοί.
 Μ' ἀπὸ τὲς τωρινὲς γυναῖκες κρῖνει
 Κανείς, ὁμπρὸς - ὀπίσω καὶ γιὰ κείνη.

Ὅσο ὁ Διάολος ἄνοιξε τὴν κόφρες
 Κ' ἔβγαλε ὅσα στολίζον' τὴν Κυράδες.
 Μεταξωτά, μπατίστες, κρεπά, στόφρες,
 Βελέτες, μπλόντες, ὁμπρελέτες, μποάδες.
 Κ' ἡ Εὐὰ ποῦ τᾶβλεπε ἔτρεμε ἡ καρδιά της,
 Καὶ ὅσα Χριστέτης νᾶναι ὅλα ὁδικά της!

Σὲ μιὰ ἄλλη κόφρα εἶχε ὁμορφα διαμάντια,
 Πουλιὸ ὁμορφα δεμένα σὲ Παρίσι.
 Καὶ χωριστὰ σ' ἄλλο κουτὶ μπριλάντια,
 Κυματερά ὅαν τὸ νερὸ στὴ Βούση.
 Κ' ἡ Εὐὰ ὅντις τᾶιδε σκούζει: «Ὡ γέ! τὰ θέλω.
 »Τὰ θέλω, μόνε πλέρονε, Ἀδαμίελο».

Ὁ Διάολος ὡς κ' ἐκεῖς τὸν ὑπαίνα
 Κί' ὁ Ἀδάμ δὲν εἶχε, κ' ἐσφιγγε τὴν πλάτες.
 Μὰ ἡ Εὐὰ κλαίοντας τὸλεγε: «Μ' ἐνκεῖνα
 »Μὲ περᾶς πάντα. Πρόφασες μονάτες.
 »Πάρετα, Ἀδάμ μου... πάρετα ἔμπιστοῦ...
 »Τὸν Ἀγούστο πλερόνεις... μοῦ... μοῦ... μοῦ...»

Τὰ δάκρυα κ' εἰς τῆς Εὐὰς ἐσουρόνανε
 Μέσ' στὴν καρδιά τοῦ Ἀδάμ καὶ τὸν ἀνοίγανε.
 Ποῦ, ζαχαροχτισμένος, τὸν ἐλύνανε,
 Τὴν ἐστενοχωροῦσανε, τὸν ὑπῆγανε.
 Καὶ λέει: «Κακὸ ποῦ μοῦρτε τοῦ φτωχοῦ!
 »Ἄς γένῃ, γέμον, ἐτοῦτο τὸ ἔμπιστοῦ».

Τὸ ἔμπιστοῦ ἔγινε κηόλες, κ' ἐμετρήθηκε
 Καὶ τοῦτο μεταξὺ στὰ ἐφτὰ μυστήρια.
 Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ τὸ ἐντύθηκε,
 Ἄκουε ὑπὸ τὸν Ἀδάμ κλαμπατιστήρια,
 Ὅαν τοῦ σκύλου, ὅντις τὸχουν τὰ παιδιὰ
 Λάτινο ἀγγιὸ δεμένο στὴν ὀρὰ.

Μὰ ἦλθε κ' ὁ Ἀγούστος, ποῦταν' ἡ διορία,
 Κ' ἦλθε κ' ὁ Διάολος σὲ τὸν Ἀδάμ μαζύ του.
 Ὁ Ἀγούστος σὲ μεγάλη δυστυχία,
 Κ' ὁ Διάολος ζητάει τὴν πληρωμὴ του.
 Γιὰ πρῶ ἡ φορὰ τότε ἐκεῖς ὁ Διάολος
 Ἐφάνηκε τοῦ Ἀδάμ αἰσθητὸς Διάολος.

Κράζει τὴν Εὐὰ κ' ἀρχηγίει τὴ γκρίνα.
 Κ' ἐγκρίνιζε τ' ἀνθρώπου ἀνάμεσόν του,
 Κ' ἐτρωγότουν' πουλιὸ πᾶσι ἕνα μῆνα.
 Ὅντις διαλέη καιρὸ γιὰ τὸ σκοπὸ του
 Ὁ Διάολος, κ' ἄλλάζοντας μορφή,
 Ἦλθε κ' ἤρε τὴν Εὐὰ μοναχή.

«Εὐὰ μου, λέει, σὲ βλέπω πικραμένη,
 »Καὶ μὲ λυπάει πολὺ, ποῦ ὁ Θεὸς τὸ ξέρε.
 »Γιὰ ὡς κ' ἐσεῖσαι καλομαθημένη
 »Κ' ἤθελες πάντα τάλαρα σὲ χέρι
 »Μὰ ὑπομονή, Κυράμουν, καὶ ὑμῆσου
 »Πῶς εἰς τὴν χρεία δὲν εἶσαι μοναχίσου.

«Εἶν' τόσοι ποῦ περισσότερο ἀπὸ σὲ
 »ἔχουνε χρεία σὲν κόσμῳ γιὰ νὰ γιάλλω.
 »Καὶ ποῦ οὔτε σ' ὄνειρο εἶδανε ποτὲ
 »Τὸ πλοῦτι τὸ δικό σας τὸ μεγάλο.
 »Μὰ ὁ ἀνθρώπου δὲ θέλει νὰ ἔξοδεῖ...
 »Κάνει καλὰ... εἶναι φρόνιμος... σωρεῖ...»

«— Πλοῦτι! λέ' ἡ Εὐὰ, ὅσα κ' ἂ μοῦ λὲς
 »Γιὰ κ' εἰς ποῦ ὁ Θεὸς βασταίνει κλειδομένα.
 »Μὰ ἐκεῖνα εἶναι ὁδικά του... — «Μὰ ὑποπέες!
 »Ὁ Διάολος λέει, «Ἐκεῖνα εἶναι γιὰ σένα.
 »Ὅτε ὁ Θεὸς εἶπε διαφορετικά,
 »Μόνε τὸν καταλάβετε κακὰ».

«Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει χρεία γιὰ παράδες,
 »Κ' ἤσθενε σ' ἕνα σφάλμα μεγαλότατο.
 »Μόνε ἂ θέλῃς νὰ ἐβγῇς ὄχ τοῦ ὑπελιδάδες,
 »Εἶναι τὸ μέσο, Εὐὰ μου, ἐνκολώτατο.
 »Νὰ τὸ κλειδί, τρέχα ἔπαρε δλα κείνα
 »Ὅπου ἔχεις χρεία, γιὰ νὰ πάγῃ ἡ γκρίνα».

Ἔτσι ἐκλεφτήκαν' τοῦ Θεοῦ οἱ παράδες.
 Κ' ἡ Εὐὰ κάνει τὴν πρώτην ἁμαρτία,
 Δὲ θυμῶμαι σὲ πόσες κατωστάδες.
 Καὶ τὰ δέχθη κ' ὁ Ἀδάμ, γιατί εἶχε χρεία.
 Μὰ ἕνα ἔργο τόσο ἀχρεῖο καὶ κακόποιο
 Ὁ Θεὸς τὸ ἐκῦττα μὲ τὸ τηλεσκοπίο.

Σημαίνει μὲ θυμὸ τὸ καμπαῆλι.
 Κ' ἐρχονται εὐθὺς ἐμπρὸς ξεσκονοφόμενοι
 Μηκέλης καὶ Γαβρίλης, δύο Ἀγγέλοι
 Ποῦναι σὲν Ὀυρανὸ σσηθησιμένοι
 Νὰ κάνουνε μὲ τέσσερα πηδήματα
 Τὰ πουλιὸ μακρυνώτερα θελήματα.

«Φέρετε μου, λέει τὸ Διάολο, Ἀγγελοῖ μου...
 »Μὰ ὄχι ὄχι, ἀφῆτε καὶ πηγαίνω ἐγὼ
 »Γιὰ νὰν τοῦ δείξω ὁ ἴδιος τὴν ὁργή μου.
 »Κί' ὅσο ὅσο μιὰ φορὰ κ' εἴσθεν' ἐδῶ,
 »Προβατεῖτε νὰ ἴδῃτε μιὰ δουλειά,
 »Γιὰ νὰ σὰς βάλλω καταμαρτυριά».

Τοὺς φέρνει καὶ τοὺς δύο σὲν περιβόλι
 Καὶ, φθάνοντας ὁμπρὸς τοῦ Ἀδάμ τὸ σπῆτι,
 Φωνάζει δυνατὰ καὶ ὑπαίνον' ὅλοι.
 Καὶ πιάνει τὸν Ἀδάμ ἀπὸ τὴ μύτη.
 «Ἐδῶθε, λέει, σὲ σέρνει τὸ βελέσι
 »Γαῖδαρε, μασκαρά! Ἔτσι σ' ἀρέσει!»

«Καὶ σύ, Εὐὰ, εἶν' τοῦτες ὁμορφες δουλειές;
 »Ἔτσι ἡ γυναῖκες κάνουνε Ἀγ-γιάννη,
 »Μὰ, μὰ τὴν Ἀραπανιότσα, μωρές,
 »Θὲ νὰ σὰς διώξω ἐδῶθε. Ἄς ἦναι φτάνει.
 »Τᾶχασε ἡ Εὐὰ, ἐσβύστηκε, ἐσκοτίστηκε,
 »Κί' ὄχ τὴν πολλὴν τρομάρα ἐκατουρήσκηκε».

Ὅσο ὁ Διάολος ἦτανε φωνάτος,
 Κ' ἐπῆγανε τραγουδώντας τὰ, λά, ρά,
 Τ' ἄκουσε καὶ ὁ Ἀδὴς, καὶ χαρὰ γεμάτος
 Ἐτραγοῦδα ὅλη - ἕμερα τὰ, λά, ρά.
 Κί' ἀπὸ κείν τὸ τραγοῦδι τὰ, λά, ρά,
 Εἶπαν' τοῦ ἐγκλήματος τὸ σῶμα τάλαρα.

ΕΙΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ ΤΑ 1851

Εἰκόνα ἀγαπητῆ τῆς γυναικός μου,
Τώρα ἔλα κ' ἐν σὴ συντροφιά μου·
Κατοίκα πάντα μέσα σὴν καρδιά μου,
Καὶ φύλαμε ὅχ τῇ πλάνεσσι τοῦ κόσμου·
Ἐσὺ γὰρ 'μὲ Προστάτης Ἀγγελός μου,
Ἀμειπτα φύλας τὰ πατήματά μου·
Καὶ πρωτοῦ σκοτισθοῦν τὰ λογιά μου,
Πρόβαλε, τρέξε σὺ, καὶ λάμψε εμπρός μου.
Ναί, τὸ φῶς σου ἔσπινει τὴν ἀρετή μου,
Καὶ πιστόνε σ' ἐσένα μὲ βασταίνει
Γιατὶ τόσο σ' αἰσθάνομαι δίκη μου,
Τόσο μὲ τῇ ψυχῇ μου ζυμωμένη,
Ποῦ δὲν ἤξερω πλέον σὴ διαλογὴ μου
Πῶς νὰ σὲ 'πῶ, γυναικά μου, ἢ ψυχῇ μου.

ΣΥΧΑΡΙΑΣΜΑΤΑ ΕΙΣ ΓΕΝΝΕΘΛΙΑ

ΓΑ'ΙΔΑΡΟΥ

Νὰ σοῦ ζήσῃ τὸ νέο σου γαῖδοῦρι,
Καὶ τοῦ εὐχομαι ὅσο δύναται ἀθροπιά.
Μὰ ὅχι ὅχ τὴ ντόπια, γιατί τότε δά
Εἶναι καλῆτερα νᾶναι γαῖδοῦρι.

Ο ΦΙΛΟΝΕΙΚΟΣ

Εἶχα ἤδη κλεισμένην τὴ συλλογή μου τῶν χα-
ρακτήρων, ὅταν ἴδα ποῦ μία Κυρία συγ-
γράφισα εἰς τὸ Παρίσι, μὲ λέει batailleur¹.
«Ἴδου ὁ τίτλος ἑνὸς χαρακτήρος», εἶπα μὲ τὸν
νοῦμου. Ἄς ἔμβω μέσα μου νὰ ἐξετάσω.

Ἀφίνω τὰ προκατακλυσμαῖα μου.

Ἀληθῶς, — Τὰ 1856, τὸ σμῆνος τῶν σφη-
κῶν δὲν μὲ ἐνοχλοῦσε βέβαια, κ' ἐγὼ τοὺς
ἐβαλα ἕναν δαυλὸν ἀναμμένον (τὰ Μυστ. τῆς
Κεφ.) μέσα σὴ φωλιά τους! Ἡ σφήκες-παπά-
δες καὶ παπαδαθρόποι, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἐπέ-
σαν τότε σύγνεφο ἀπάνουμου, καὶ μ' ἐσπρώ-
χνανε ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, φιλοτιμούμενοι ποιοὺς
νὰ κάμῃ τὸ περισσότερο.

Ἐχρειάσθηκα νὰ φύγω. Ἀλλὰ σὴν ἐξορία-
μου ἐτοίμασα καὶ δεύτερον δαυλὸν (τὴν Ἀπό-
κρισὴ μου σὶν Ἀφορεσμόντους) τὸν ὅποιον
ἐφύλαξα γι' ἄλλην ὥρα.

Ἐντοσούτω, σὴν ἐπιστροφῇ μου ἄρχισα ἐφη-
μερίδα, ἢ ὅποια βαλμένη σημάδι ἀπὸ τοὺς πα-
παδαθρόπους, καὶ ἀπὸ τοὺς τότε πολιτικούς
λαοπλάνουςμας, ἐξεγέρθη ἐναντίοντους, διὰ πο-

¹ Idè Nouvelle Revue. Deuxième année Tome
4e. Livraison 4e Juin 1880.

λὺν καιρόν, τοὺς ἐμαστίγωσε, τοὺς ἔτσουξε, καὶ
τοὺς ἔκαμε νὰ μὲ ἀπέχουνε.

Τὸν Ἀρχιδιμοκόπο τῆς Ἐφτανήσου δὲν τὸν
ἐφορτόθηκα ἐγώ. Ἐκεῖνος μ' ἐφορτόθηκε. Ἀλλὰ
ἐγὼ ἔδραξα προθύμως τὴν πρόκλησίν του, καὶ
χωρὶς νὰ καταβληθῶ ἀπὸ τὰς φυλάκισις, ἐξακο-
λούθησα νὰν τὸν μαστιγόνω, ἕως ὅτου τὸν
ἐσώπασα. Μῶλον ὁποῦ, ἔτσι κάνοντας, ἐκιν-
δύνενα νὰ λάβω κ' ἐγὼ τὸ τέλος τοῦ δυστυχοῦ
Γαῖτα.

Ἐνας κάποιος παπα-Ζερβὸς Ἀρχιμανδρί-
της (τοῦ Διαβόλου), ἠθέλησε τότε νὰ μὲ δοκι-
μάσῃ κ' ἐκεῖνος· ἀλλὰ δὲν μ' εὗρεκε πολὺ τρυ-
φερόν ὡς φαίνεται, ἐπειδὴ μὲ ἄρησ' εὐθύς. Τὰ
πιστήρια ὅμως ἐδουλέψαν ἄρκετὰ καὶ γι' αὐ-
τόνε.

Σωπασμένοι τότε οἱ καταδρομεῖς μου, ἔμενα
ἥσυχος καὶ ἀνενόχλητος. Μὰ τότε ἐνθυμήθηκα
τὸν ἄλλον προετοιμασμένον δαυλόν, τὴν «Ἀπό-
κρισὴ μου», ὁποῦ καὶ τότε πάλιν ἢ δημοσίευσή-
της τοὺς ἐξεκάμπισε.

Ἐματαπέσαν ἀπάνουμου. Ἐπῆγαμε στὰ Λι-
καστήρια ὅπου ἀθωώθηκα· καὶ τοὺς ἐματα-
χτύπησα σὴ Δίκη μου μὲ τὴ Σύνοδο· τελευ-
ταῖος ἐκεῖνος δαυλός, ὁποῦ τοὺς ἔπεισε τέλος-
πάντων ὅτι ἦτον φρονημότερο καὶ συμφερώ-
τερο διὰ αὐτοὺς νὰ ἡσυχάζουνε καὶ νὰ σιωποῦνε.

Τότε μία οἰκογένεια νεοπλούτων χυδαίων
ἐνόμισε ὅτι δὲν ἤθελε ἔμπορῶν νὰ ἀντιέξω σὲ
βάνουσες προσβολὰς εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ὅτι
ἀκολούθως αὐτοὶ ἤθελε ἔμπορέσουνε νὰ θριαμ-
βεύσουν ἀπάνουμου. Διὰ τέσσαρους ἐξακολου-
θίνους χρόνους μοῦ ἐκάμανε τὰς χοντροειδέ-
στερες προσβολὰς εἰς τοὺς δρόμους, ἐμέ, τῆς
Κυρίας μου, καὶ τῶν θυγατρῶν μου, κάθε μέρα,
καὶ ὅσες φορὲς τὴν ἡμέρα μὰς ἀπαντοῦσαν.
Ἀλλὰ δὲν ἔκαμαν παρὰ νὰ μοῦ δύνουν· αἰτία
νὰν τοὺς μαστιγόνω δημοσιεύοντας τὰς κακοή-
θειέτους. Στὸ ὕστερο ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἔκοψε
τὸ αἷμα κ' ἐπέθανε σάπιος· ὁ ἄλλος ἐμαζό-
χθηκε κ' ἐφρονήμινε.

Ἴδου ἢ κυριώτερες ἀπὸ τὰς διένεξίς μου. Τὰς
ἄλλες, μικροτέρας ὀντότητος, τὰς ἀφίνω.

Τώρα, ἕνας ἀπαθὴς καὶ κρύου χαρακτήρος
ἄνθρωπος, ἠθέλε ἀφήσει τὰς σφηκοφωλιὰς
ἥσυχες· τοὺς λαοπλάνους ἐλευθέρους νὰ κάνουνε
τὴ δουλειά τους· ἠθέλε ἀπέχει ἀπὸ τὴν αὐθάδεια
τῶν νεοπλούτων χυδαίων· οἱ ὅποιοι, καὶ κατα-
βαλλόμενοι, καταβιβάζουν τὸν εὐπρεπῆ ἀντί-
παλον κλ. κλ. . . .

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἀπέφυγα ποτὲ μία διένεξη. Ἡ
Κυρία Lambert ἔχει δίκη. Ὁ χαρακτήρας

τοῦ φιλόνεικου εἶναι κάπως ὁ χαρακτήρας μου.
Καὶ τότε βάνω ἐδῶ σὴν ἀρχὴ τῶν χαρακτή-
ρων μου, ὅσων ἐκεῖνους ὁποῦ σὴν ἀρχὴ τοῦ
βιβλίου τους βάνουν· τὴν εἰκόνα τους.

Ο ΠΟΛΕΜΙΟΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΤΟΥ

Ἀνάμεσα στοὺς τόσους πολυποίκιλους χαρα-
χτήρες ὁποῦ ἢ φύση βάνει στ' ἀνθρώπινα
πλάσματά της, εἶναι κ' ἐκεῖνος ὁποῦ φαίνεται
ἡ νὰ θέλῃ νὰ ἀντιπράττῃ στὰ συμφέροντά
του, ὅσα νὰ ἀντιπολιτεύεται τὸν ἑαυτό του.

Ὁ περιέργος τοῦτος ἄνθρωπος ἀποφεύγει ἐπι-
μόνως τὰς περιστάσεις καὶ τὰ πράγματα ποῦ ἤθε-
λε τότε φέρουνε ἐμπρὸς καὶ τότε συσταίνουνε.

Εἶναι ἴσως δυσκολοπίστευτη καὶ δυσκολο-
νόητη ἢ ὑπαρξὴ ἑνὸς τέτοιου χαρακτήρος, εἰς
ἐκεῖνους ὁποῦ δὲν ἐπροσέξανε τὴν ὑπαρξή του,
ἐπειδὴ εἶναι ἐναντίος εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγ-
μάτων ἕνας τέτοιος χαρακτήρας. Ἀλλὰ ὑπάρχει
καὶ τοῦτος ὁ χαρακτήρας, καθὼς ὑπάρχει καὶ
ἡ αὐτοχτονία.

Εἶναι δὲ τοιοῦτος ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦ-
του, ὁποῦ κρύφτει προσεκτικὰ εἰς τοὺς ἄλλους
κάθετον προτέρημα· καὶ ὅσα φερόμενος ἀπὸ δυ-
σμενὲς πεπρωμένο, ζητεῖ νὰ φαίνεται χειρότερος.

Ἔτσι, — Εὐρισκόμενος μὲ φίλους, πασχίζει
νὰ γένεται δυσάρεστος! . . .

Προσκαλεῖται σὲ μίαν ἐσπερινὴν διασκέδα-
σιν, ὅπου ἠθέλε φαντάξῃ μὲ κανέναν ἀγα-
πητὸ προτέρημα; Ἄν πάῃ, τραβητάται σ' ἕνα
παράμερο μὲ τοὺς ὀλιγώτερο σημαντικούς τῆς
συναναστροφῆς ἐκείνης, ἀποφεύγοντας τὸ κέν-
τρον τῆς ὁμηγύρεως, ὅπου ἢ ψυχὴ καὶ ἢ ζωη-
ρότητα· ὅχι ἀπὸ μετριοφροσύνητος, ἢ ἐντρο-
παλότητάτος, ἀλλὰ διότι τὸ ὀλέθριο πεπρω-
μένοτον ἔτσι τότε σπρώχνει.

Ἐχει λαβαιμένο ἀπὸ τὴ φύσιν χάρισμα
κανένα σπάνιο καὶ ἀγαπητὸ; Μόλις ἐννο-
ήσει πῶς τῷ, τὸ κρύβει· ὡς ἄλλοτε οἱ ῥα-
γιαδες ἐκρύβαν τὰ πλούτη τους ἀπὸ τοὺς Τούρ-
κους.

Προσκαλεῖται σὲ τιμητικὸν ἀξίωμα, ἢ ἐπι-
κερδῆ ἐντιμὴν ἐπιχείρησιν; Προφασίζεται ὅτι
δὲν εἶναι ἱκανός.

Ἀμελεῖ καὶ λείπει ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ κοινω-
νικὰ χρέη, διὰ τῶν ὁποίων οἱ κοινωνικώτεροι
ἄνθρωποι φιλοφρόνως σχετίζονται μεταξύ τους,
ἐπισκεπτόμενοι καὶ συναντῶμενοι σὲ διάφορα
διασκεδαστικά μέρη, ἀλληλοπεριποιούμενοι,
κλ. — Ἐπειδὴ ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦτου ἔχει
καὶ κάποια δόση ἀκοινωνισίας.

Ὁ τοιοῦτος κατορθώνει ἐπὶ τέλους νὰ κάμῃ
τὴ δυστυχίαν, ἐγκαταλείμμενος ἀπὸ τὴν
κοινωνίαν τὴν ὁποίαν αὐτὸς πρῶτος ἀπέφυγε.
Ἀλλὰ κανεὶς δὲν τοῦ φταίει.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Η ΧΑΛΚΗ *

Ὀλίγα βήματα ἀπὸ τῆς κατοικίας μου μὲ φέ-
ρουν εἰς τὸ δάσος τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς,
κειμένης ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ δύο βουνῶν, τοῦ χω-
ρίζοντος τὸ Σάμ-Λιμάνι (Πευκολίμανον) ἀπὸ
τὴν ἐντεῦθεν θάλασσαν. Φαντάζεσαι ποῖαν προ-
νομιούχον τοποθεσίαν κατέχει ἡ Ἐμπορικὴ
Σχολή, περιώνυμος διὰ τὸ εὐκραὲς τοῦ κλίμα-
τος, τὴν ἐθνικὴν τῆς ἐργασίαν, τὰς κλεινὰς παρα-
δόσεις της. Ἐδῶ ἐσπούδασαν καὶ ἐμορφώθη-
σαν ὅλοι, δύναται τις εἰπεῖν, αἱ προσωπικότη-
τες καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐμ-
πορικοῦ καὶ τραπεζικοῦ κόσμου καὶ ἐδῶ συρ-
ρέουν ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ νε-
αροὶ βλαστοὶ τοῦ Γένους, οἱ προωρισμένοι εἰς
ἐθνοπρεπῆ καὶ ἀληθινὴν μόρφωσιν ἦθους, πνεύ-
ματος καὶ καρδίας. Τὸ κτίριον εἶνε μέγα καὶ

ἀπέραντον, περίοπτον, εὐάερον, καὶ εὐήλιον
πανταχόθεν. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐγείρεται τὸ
ναῖδιον τῆς Μονῆς, διότι ἡ Σχολή ἦτο κατὰ
τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους Μοναστήριον ἐπ'
ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἢ τῆς Παμμακαρίστου,
ὡς ἐλέγετο — κτίσμα τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἰωάν-
νου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Β'. Εἰς τὸ σκευοφυ-
λάκιον τῆς Μονῆς σώζονται ἔτι ἱκανὰ ἐκ μεμ-
βράνης χειρόγραφα, ἐκκλησιαστικῆς ὕλης, πρὸ
τοῦ ναοῦ δὲ ἀναπαύονται ταφέντες περὶ τοὺς
δέκα Πατριάρχαι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Τὸ ἰδιάζον τῆς Σχολῆς εἶνε ὅτι ὅλοι οἱ σπου-
δάζοντες ἐν αὐτῇ μαθηταὶ εἶνε ἐσωτερικοί. Ἐξω-
τερικοί, εἰσάγοντες τοὺς κοινωνικούς πειρασμούς
καὶ περισπῶντες τὴν μελέτην, δὲν ὑπάρχουν.
Ἐντὸς τῆς Σχολῆς διατῶνται ὁ διευθυντής,
οἱ καθηγηταί, οἱ παιδαγωγοί, ὁ ἰατρός, οἱ νο-
σοκόμοι, ὁ ἐφημέριος, ὅλον τὸ προσωπικόν,

* Ἀπόσπασμα Ἐντυπώσεων ἐκ τῶν Πριγκιπωνήσεων
ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον 1906 Κ. Φ. Σκόκου.

ἀποτελοῦντες μίαν μεγάλην πατριαρχικὴν οἰκογένειαν. Οὕτω δὲ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀδιακόπου ἐπαγρυπνήσεως οἱ σπουδασταὶ μορφοῦνται καὶ διαπλάσσονται ἐντὸς περιβάλλοντος ἀμίλλης, ἐργασίας, ἀσκήσεως παντοειδούς. Βλέπω ὅλους σχεδὸν τοὺς μαθητὰς εὐρώστους, μὲ τὰ ῥόδα τῆς υγιείας εἰς τὸ πρόσωπον, μὲ τὸ παράστημα θαλερόν, μὲ τὸ ἥθος εὐχαρι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς φωτεινοὺς καὶ σπινθηρίζοντας. Καὶ διατὶ ὅχι; ὅλαι αἱ συνδηκαὶ τῆς διαιτητικῆς καὶ τῆς υγιεινῆς ὑπάρχουν. Ἀὐτὸς ζωογόνος, περίτῃς εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἐντὸς τοῦ δάσους ἢ παρὰ τὴν θάλασσαν, σωμασκαίει, τροφὴ λιτὴ καὶ καθαρά, ὁωννύουν μαζί μὲ τοὺς μῦς καὶ τοὺς πνεύμονας, τὸν νοῦν συνάμα καὶ τὸ ἥθος καὶ τὸν χαρακτήρα. Ἐπειτα πρόσθετος πόσον συμπαροῦς καὶ ἡ διηγετική θέα τῆς γύρω φύσεως βάλλει καὶ ἡ διηγετική θέα τῆς γύρω φύσεως εἰς ἀνύψωσιν καὶ ἐξευγένισιν τῶν αἰσθημάτων.

Ἀφῆναι, ὑπὸ ἀληθμονήτους ἐντυπώσεις, τὴν Ἐμπορικὴν Σχολήν, καὶ προχωρῶ διὰ τοῦ δάσους, τὸ ὁποῖον ἀποκλίνει πάντοτε πρὸς τὴν θάλασσαν οὕτως, ὥστε νὰ διαγράφονται οἱ κορμοὶ καὶ τὰ φρίσσοντα φυλλώματα καὶ τὰ συμπλέγματα τῶν πέντων ἐντὸς τοῦ κυανοῦ ἐπιπέδου εἰς συνδυασμοὺς ἀρμονικωτάτους.

Ἀνέρχομαι ἐπὶ ὑψηλῆς τινοῦ κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, εἰς τὴν λεγομένην σκῆτην τοῦ Τοίμα. Ἐδῶ, μοῦ διεκτραγωδεῖ ὁ ξενάγος μου, διεδραματίσθη ἡ τελευταία πράξις ἐνὸς σκληροῦ κοινωνικοῦ δράματος. Ὁ Τοίμας αὐτός, φεύγων τὴν ἀπιστίαν τῆς συζύγου του, ἡ ὁποία τοῦ ἐδηλητήριασε ὅλην τὴν εὐτυχίαν, ἀπεσύρθη ἐδῶ μακρὰν τῆς κακίας καὶ τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, καὶ ἔκτισε τὴν μικρὰν αὐτὴν σκῆτην, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ζῶν ἔτι, ἔθαψε τὴν μαύρην του συμφορὰν καὶ τὴν ἀπελπισίαν. Τώρα εἰς τὴν σκῆτην αὐτὴν διατῆται ὁ ἀγαθὸς γέρον ἐρημίτης Ἰσαάκιος, ἀποζῶν ἐκ τῆς ὀλίγης καλλιεργείας, εἰς ἣν δι' ὑπερανθρώπων μόχθων ἐκβιάζει τὸ ἀπρόσφορον ἔδαφος ἐπὶ τῆς ἀγρίας ἐκείνης κορυφῆς, ἣν δέρουν πανταχόθεν οἱ ἀνεμοί.

Προχωρῶ ὁλονὲν διὰ τοῦ δάσους, τὸ ὁποῖον ἐντεῦθεν πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν τῆς νήσου ὑπέρκειται, ὥσπερ κρεμᾶμενον, ἀποτόμως τῆς θαλάσσης. Ἐδῶ, τὰ βότανα καὶ αἱ θάμνοι, ἰδίως τὸ καρὰ μπάσσ (ἡ στοιχὰς νάρδος), διαχέουν λεπτὸν καὶ γλυκὺ ἄρωμα. Ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ πόντου πνέει ἄνεμος συγκυκῶν τὴν θάλασσαν, τῆς ὁποίας ὁ ῥόχθος κάτωθεν μινγνύμενος πρὸς

Ἡ σκῆτη τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου.

τοὺς στεναγμοὺς τοῦ δάσους, σοῦ καθηδύνει τὸ οὐς. Εἰς μίαν ὥραίαν πορφυρᾶν δύσιν τοῦ ἡλίου βλέπω νὰ διαγράφονται τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων ἐντὸς χρυσαυγῶς φωτονεφέλης. Τί θεοσεσία φανταστικῆς εἰκῶν! Μετὰ μαγευτικὴν πορείαν ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας εὐρίσκομαι εἰς τὴν «σκῆτην τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου». Ἄλλος πάλιν αὐτὸς περίεργος τύπος ἀναχωρητοῦ! Ἦλθεν ἐδῶ πρὸ 40 ἐτῶν εἰς τὴν ῥομαντικὴν αὐτὴν ἄκραν — δὲν σοῦ κάμνει αἰσθῆσιν ὅτι οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ καλόγηροι ἐκλέγουν πάντοτε πρὸς διαμονὴν τὰς ποιητικωτέρας τοποθεσίας; — ἔκτισε μικρὰν κατ' ἀρχὰς σκῆτην, βαθμηδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον διὰ τῆς φιλοπονίας του καὶ τῶν ἑράνων τῶν εὐσεβῶν, μετεμόρφωσε, ἐξωράισε καὶ ἐπλούτισε τὴν γύρω περιοχὴν. Ἰδρυσεν ναῖσκον, κελλίαι, ξενῶνας, περίβολον, κρήνας, δεξαμενὰς, βιβλιοθήκην, κηπάρια, θολίας ἀναδενδράδων, ὑπόστεγα σύσκια, κλπ. Ἐφρόντισε δὲ νὰ μὴ παραλείψῃ οὐδὲ τὸν τάφον του, ἐνθα ἀποθανὼν πρὸ τινῶν μηνῶν, ἀναπαύεται ἡσυχὸς ἤδη. Λέγουν ἀκόμη ὅτι ἦτο τόσο φιλόθερος, ὥστε ἐξεπαίδευσε πολλὰ ὄρφανὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξεν εἰς ἱεράρχας. Οὕτως ὁ νῦν ἅγιος Μελενίκου καὶ ὁ ἅγιος Ἀγαθουπόλεως εἶναι δημιουργήματα, ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου, διὰ τὰ ὁποῖα δικαίως ἐσεμνύνετο. Τώρα τὸν διεδέχθη εἰς τύπος ἄλλον συμπαθεστάτου μοναχοῦ, ὁ πατὴρ Σωφρόνιος, καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ. Σεμνός, μορφωμένος, νέος ἀκόμη, σπουδαστὴς τὴν ἀγιογραφίαν καὶ τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὸ Βέλγιον, εὐπαιδευτός, γλωσσομαθὴς — τὸ ἰδεῶδες, σὲ βεβαίῳ, τοῦ καλογήρου. — Ὁ πατὴρ Σωφρόνιος ἤδη συνεχίζει καὶ συμπληροῖ τὸ ὠραῖον ἔργον τοῦ ἀληθμονήτου Ἀρσενίου.

ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Μάθημα τρίτον. — Ὁ Φειδίας.

ἘΩΣ ἐδῶ ἡ Πλαστικὴ ἔφθασεν εἰς ἓν εὐάρεστον σημεῖον· ἀφῆκεν ὅμως διὰ τὸν μέλλοντα μέγαν καλλιτέχνην πρὸς ἐκτέλεσιν τὰ ἐξῆς: νὰ πλουτίσῃ τὴν συμμετρίαν, ἡ ὁποία, καθὼς εἶδομεν, εἶναι πτωχὴ καὶ στοιχειώδης εἰς τὸν κανόνα τοῦ Ἀγέλαδα καὶ τοῦ Ἡγίου· νὰ μονιμοποιήσῃ τὴν ἐκφράσιν τῶν θεῶν, διότι εἰς τὰ ἔργα τῶν προηγουμένων καλλιτεχνῶν εἶναι ἀκόμη ἀσταθὴς καὶ ἀόριστος ἡ φυσιογνωμία, καὶ μόνον ἀβεβαίας γενικότητος ἐκφράζει ὁ πνευματικὸς βίος τῶν παριστανόμενων νὰ προσδιορίσῃ μὲ τρόπον εὐδιάκριτον τοὺς τύπους τῶν θεῶν καὶ νὰ δώσῃ εὐλυγισίαν καὶ χάριν εἰς τὸν κορμόν, ὁ ὁποῖος μένει ἀκόμη ψυχρὸς καὶ ὀγκώδης.

Ὅλα αὐτὰ μόνον ὁ μεγαλοφυὴς Φειδίας κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας μὲ τρόπον ἱκανοποιούντα τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Τέχνης. Τὸν Φειδίαν μᾶς παρουσιάζουν τὰ μνημεῖα καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὡς καλλιτέχνην γενικωτέρου πνεύματος: δὲν ὑπάρχει λεπτομέρεια τῆς Πλαστικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἡσυχολήσῃ καὶ νὰ μὴ διεκρίθῃ· εἶναι προνόμιον τῶν μεγαλοφυῶν πνευμάτων νὰ ἐπιβάλλουν τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματός των εἰς ὅ,τι ἐπιχειρήσουν!

Ἄλλ' ἡμεῖς σήμερον δὲν ἠμποροῦμεν οὔτε νὰ ἐξιχνιάσωμεν, οὔτε νὰ ἐξελέγξωμεν, οὔτε νὰ ἀπολαύσωμεν καθ' ὅλα τὰ σημεῖα καὶ μὲ τρόπον ἱκανοποιητικὸν τὸν χαρακτήρα τῆς τέχνης τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ὁ ὁποῖος συμβολίζει τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τῆς παγκοσμίου Πλαστικῆς. Τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς τοῦ τῆς χρυσελεφαντίνης μόνον ἐλεεινὰ ἀντίγραφα ἔχομεν, τοῦ δὲ Διὸς τῆς Ὀλυμπίας, ἐνὸς τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου, δὲν ἔχομεν οὐδὲν εἰμὴ μόνον τὸ περίγραμμά του ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἡλείων τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος. Ἐξ αὐτῶν βεβαίως δὲν ἐξάγεται τι· διότι μόνον ἀπλᾶ τινὰ σχεδιάσματα ἠμποροῦσαν νὰ πάρουν οἱ καλλιτέχναι ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀριστουργήματα, καὶ ἕκαστος διαφόρως τὰ ἀντελαμβάνετο καὶ διαφόρως ἀντέγραφε καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ σχεδιάσματα ἐγένοντο μικρὰ προπλάσματα καὶ ἔπειτα ἀντίγραφα διαφόρου μεγέθους πάντοτε πολὺ μικροτέρου τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ἐκ τούτων ἄλλα. Κύριος οἶδε μέχρι ποίας χειρὸς. Ὡστε ἡ φυσιογνωμία τῶν δύο μεγίστων Θεῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανθέου, ὅπως τὴν ἔδωκεν ὁ Φειδίας, ἀπολέσθη διὰ παντὸς δι' ἡμᾶς.

Ἐχομεν ὅμως πρωτότυπα, εἰς τὰ ὁποῖα πνέει ὡς δροσερὰ αὔρα ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Φειδίου· αὐτὰ εἶναι τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος, αἱ μετόπαι, τὰ ἀετώματα καὶ ἡ ζωφόρος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Παρθενῶν ὡς ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον μὲ τὸ μεγαλεῖον τῶν γραμμῶν του εἶναι δημιούργημα τοῦ Φειδίου, μόνον δὲ ὡς ἐκτελεστικὸν νοήμονες τοῦ σχεδίου ἐκείνου πρέπει νὰ θεωροῦνται ὁ Ἰκτίνος καὶ Καλλιμαχίας: ἡ σχέσις τῶν γλυπτῶν πρὸς τὸ ἀγαλμα τῆς Παρθένου καὶ μεταξὺ τῶν καὶ πρὸς τὸν ναὸν εἶναι τόσο στενὴ, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ προηλθον ἀπὸ δύο κεφαλᾶς ἀπ' οὗ λοιπὸν ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι συλλήψεις τοῦ Φειδίου, ἐπεὶ αὐτὸν ὁ Ἰκτίνος κατεσκεύασε μετὰ τὸν Παρθενῶνα. Ἐπειτα ὁ Ἰκτίνος κατεσκεύασε μετὰ τὸν Παρθενῶνα.

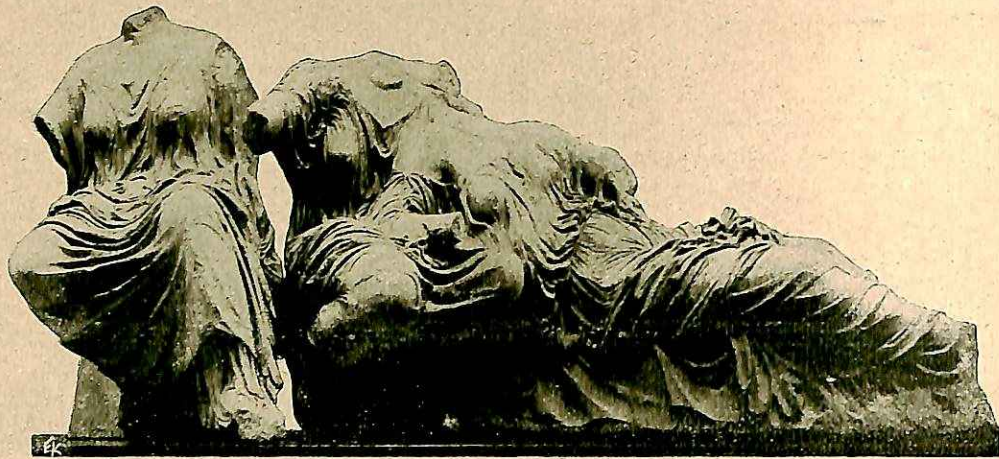
θενῶνα τὸν ναὸν τῆς Φιγαλίας· ἀλλ' ἐκεῖ δὲν φαίνεται ὁ Φειδίας· μένει μόνος ὁ Ἰκτίνος.

Ὁ Παρθενῶν ὡς ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον εἶναι μία ἐνσάρκωσις τοῦ τελείου κατὰ φύσιν καὶ τέχνην· εἰς τὰ ἄκρα ἔχει τοὺς κίονας μεγαλειτέρους καὶ τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν μικροτέρων· ἐφ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς τὸ μέσον ἔχει ἀσθενεστέρους τοὺς κίονας καὶ μεγαλειτέραν τὴν ἀπόστασιν· παντοῦ ἔχει τὴν λεπτὴν καμπύλην· διότι εἰς τὸ πολὺ φῶς ἡ καμπύλη φαίνεται εὐθεῖα καὶ τὸ ἀντίθετον. Ἐπίσης ὁ Παρθενῶν δὲν εἶναι οὔτε φαίνεται μαθηματικῶς τετράγωνος· ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πυραμίδος, τῆς ὁποίας ἡ κορυφὴ σχηματίζεται διὰ νοερᾶς προεκτάσεως τῶν γραμμῶν του εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ· ὥστε ἡ ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος Ἀθηνᾶ δὲν ὑπελογίσθη ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τρόπον τινά. Αἱ γραμμαὶ του πάλιν, ὡς φαίνονται, εἶναι μεγάλα εὐθεῖαι, καὶ τοῦτο διότι ἡ γύρω φύσις ἔχει ποικιλίαν καὶ πλησμονὴν τῆς καμπύλης οὕτω δὲ ἐναλλάσσεται καὶ ἀνακουφίζεται ἡ σύγχρονος ἐντύπωσις ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης.

Τὰ δὲ γλυπτὰ βεβαίως δὲν κατεσκεύασεν ὁ Φειδίας· διότι καὶ 200 ἔτη ἂν ἔζη, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὰ φέρῃ

Ἡ Δημνία Ἀθηνᾶ

Αἱ Μοῖραι — Ἀνατολικὸν ἀέτωμα.

εἰς πέρας. Μόνον τὰ σχέδια ἔδωκε καὶ ἐπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἵσως δὲ ἔθεσε τὴν χεῖρα του καὶ εἰς μερικά.

Καὶ αἱ μὲν 92 μετόπαι, με τὴν ἐπιβαλλομένην ἐξ ἀρχιτεκτονικῶν λόγων παράστασιν δύο μόνον μορφῶν ἐκ τῆς κενταυρομαχίας, ἀμαζονομαχίας καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, παρείχον μέγαν κίνδυνον ἐπαναλήψεως καὶ ὅμως πούθεν δὲν παρατηρεῖται ἐπανάληψις· τὸ σχέδιον δεικνύει πάντοτε μεγαλοφυᾶ χεῖρα, ἡ ἐκτέλεσις ὅμως πολλὰς διαφορὰς· καὶ τοῦτο εἶνε φυσικόν· διότι περὶ τὸν Φειδίαν εἰργάζετο σμήνος καλλιτεχνῶν πάσης δυνάμεως καὶ ποικίλων παραδόσεων· ἐπειδὴ δὲ αἱ μετόπαι ἦτο ἀνάγκη νὰ τίθενται ἀμέσως μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, ἡ ἐπίβλεψις καὶ τελειοποίησις των εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἦτο δύσκολος. Ἰδέα τῶν μετοπῶν διὰ τῶν παραστάσεων των εἶναι ἡ ἐπικράτης τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς κτηνώδους βίας· τὸν πολιτισμὸν ἀντιπροσωπεύουν οἱ Δαίτιαι, νικῶντες τοὺς ἀρπαγὰς τῶν γυναικῶν των καὶ καταλντάς τῆς οἰκογενειακῆς εἰρήνης κτηνώδεις Κενταύρους, οἱ παμπάλαιοι Ἀθηναῖοι, νικῶντες τὰς ἀρνούμενας τὸν γάμον, ἡτοὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἀμαζόνες καὶ οἱ Ἕλληνες, νικῶντες τοὺς ἀρπαγὰς καὶ ληστὰς Τρώας.

Τὰ αἰετώματα, ἔξοχα ἐπίσης κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ μετὰ διαφορὰς τινας εἰς τὴν δυνάμιν τῆς ἐκτέλεσεως, παρίσταν τὸ μὲν Ἀνατολικὸν τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ δὲ Δυτικὸν τὴν ἀμφισβήτησιν ἐπὶ τῆς προστασίας τῆς χώρας μετὰ τὸν Ποσειδῶνα καὶ Ἀθηνᾶς καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς τελευταίας· ἡ ἰδέα εἶναι ἀπ' εὐθείας σχετικὴ πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν ὀφθαλμοφανῶς. Ἐξοχα ἔργα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν εἶναι αἱ Μοῖραι τοῦ ἀνατολικοῦ αἰετώματος μετὰ τὰ παλλόμενα ἐκ ζωῆς σώματά των, δεικνύουσαι ὅτι σφριγοῦν αἱ φλέβες των καὶ πάλαι ἡ καρδιά των ὑπὸ τὸ μάρμαρον, ἡ κεφαλὴ τῆς Νίκης, ἰδεώδους κάλλους καὶ ἐξόχου ἐκτέλεσεως καὶ μία κεφαλὴ ἵππου ὁμηγεῖσα ὑπὸ τοῦ Γκαῖτε καὶ κινδυνεύουσα νὰ ἀποτριβῇ ἀπὸ τὰ φιλήματα τῆς λατρείας τῶν καλλιτεχνῶν ἐκεῖ εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, ὅπου εὐρίσκεται.

Ἡ ζωφόρος εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀναγλυφικῆς τέχνης ὑπὸ ἐποπὴν σύλληψεως, σχεδίου καὶ ἐκτέλεσεως· παρίσταται εἰς συνεχῆς ἀνάγλυφον ὕψους 1 μέτρον καὶ ὀλίκου μήκους 160 μέτρον ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων· ὁ Φειδίας θυσιάζει χάριν τῆς τέχνης εὐθύς ἀμέσως τὴν πραγματικότητά· διότι θέτει τὴν ἐναρξιν τῆς πομπῆς εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν, ἐπειδὴ αὕτη προσπίπτει πρώτη εἰς τὸν θεατὴν, ὅταν βαδίζῃ

ἐκ τῶν Προπυλαίων πρὸς τὸν Παρθενῶνα, καὶ ἀμέσως τὴν διαιρεῖ εἰς δύο γλώσσας, μίαν ἐπὶ τῆς νοτίου καὶ τὴν ἄλλην ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς· καταλήγει δὲ ἡ πομπὴ εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου οἱ θεοὶ προσκληθέντες ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς βλέπουν τὰς ἀποδομένας εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πιστοῦ λαοῦ τῆς τιμᾶς. Ἄν ὁ Φειδίας ἔθετε τὴν πομπὴν κανονικῶς μετὰ τὸν μὲν ὀπισθεν τῶν δέ, καθὼς ἐβάδιζον εἰς τὴν πραγματικότητά, τὸ ὅλον θὰ ἦτο μονότονον καὶ ἀηδές, ὅπως αἱ ἀσσυριακαὶ καὶ αἰγυπτιακαὶ παραστάσεις ὁμοίων τελετῶν.

Καὶ ἄλλην δὲ θυσίαν τῆς φύσεως χάριν τῆς Τέχνης, ἔκαμεν ὁ Φειδίας· τοὺς ἵππους καὶ βόας παρέστησε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πολὺ μικροὺς καὶ τὰ πρόβατα πολὺ μεγάλα· καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ ἀκαλαίσθητα κενά, τὰ ὁποῖα θὰ ἐσχηματίζοντο, ἂν παρίστανε τὰ πάντα κατὰ φυσικὴν ἀναλογίαν.

Ἐχεῖ δὲ ὁ Φειδίας ἐφαρμόσει ἔξοχον συμμετρίαν καὶ ἀξιοθαύμαστον ὀπτικὴν εἰς τὴν ζωφόρον· δίδει κίνησιν εἰς τὰς δύο μακρὰς πλευράς, ἡρεμίαν εἰς τὰς στενάς· τὰ ἀνάγλυφα εἶναι ἄλλοι βαθυτέρα καὶ ἄλλοι ἄβαθι, σύμφωνα μετὰ τὸ πολὺ ἢ ὀλίγον φῶς, τὸ ὁποῖον ἐπιπτεν εἰς ἐκάστην πλάκα, καὶ μετὰ τὰς συνερχομένας ἐκ τῶν πέριξ δέσμας τῶν γραμμῶν ὡς ἐπὶ βάθους γραπτῆς εἰκόνας.

Τὴν ζωφόρον ἐνίσχυεν ὠραία βαφή· ὁμοίως αἱ μετόπαι, τὰ αἰετώματα καὶ ὀλόκληρος ὁ Παρθενὸν παντοῦ εἶχε βαφὴ ἀναλόγως· διότι ἐκ τοῦ πολλοῦ φωτός τῆς πέριξ φύσεως, τὸ λευκὸν μάρμαρον θὰ ἔκαμινεν ἀνταναιλάσεις, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ θεατοῦ θὰ δυσχεστοῦντο καὶ θὰ ἀπέστρεφεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ὠραίου μνημεῖου κατ' ἀνάγκην, ὡς νὰ ἦτο τι ἀποτρόπαιον θέαμα.

Τοιοῦτον τέλειον σύνολον ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἐντὸς ἀντάξιον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, διὰ τὸ ὁποῖον ἀκριβὲς κατεσκευάσθη ὁ μεγαλοπρεπὴς καὶ ὠραῖος οὗτος ναός. Ἡ θέσις τοῦ Φειδίου ἦτο δύσκολος· ὁ μέγας καὶ νοήμων Ἀθηναῖκός λαὸς ἐβλεπε μετὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του τὴν πολιοῦχον θεάν ὡς νικητρίαν εἰς τοὺς πολέμους, ὡς προστατὴν παντός εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ ἔργου τοῦ πολέμου, τῆς εἰρήνης, τοῦ πνεύματος, ὡς ἐφευρέτιν παντός ἀγαθοῦ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς δημιουργὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὡς κοσμουμένην μετὰ πλῆθος ιδιοτήτων καὶ ἔχουσαν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν εὐγενῶν ἰδεῶν κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς κτηνωδίας.

Ὁ Φειδίας ἱκανοποίησε μέχρι κεραίας τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας, ὡς ἡμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν ἐκ τῶν

Κεφαλὴ ἵππου — Ἀνατολικὸν ἀέτωμα.

ἀντιγράφων καὶ τῶν διηγήσεων τῶν ἀρχαίων. Ἡ κολοσσιαία χρυσελεφαντίνη Παρθένος ἱσταμένη μεγαλοπρεπῆς ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Παρθενῶνος μετὰ τὴν αἴγλην καὶ λάμψιν τοῦ χρυσοῦ, μετὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐκφραστικῶν κοσμημάτων, ἐσυμβόλιζε τὴν ἐπικράτησιν τῆς δημοκρατίας διὰ τῶν πολέμων, διὰ τῶν ἔργων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς βιομηχανίας.

Ἄλλ' ὁ καλλιτέχνης παρέστησε καὶ ὑπὸ εἰδικωτέρας ιδιότητος τὴν Ἀθηνᾶν· μετὰ τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος ὑψώνετο ἡ ἐκ χαλκοῦ κολοσσιαία Ἀθηνᾶ, τὴν ὁποίαν κατόπιν ὀνόμασαν Πρόμαχον· τὸ ἄκρον τοῦ δόρατός της ὑπερέβαινε τὸ ὕψος τοῦ Παρθενῶνος· τὸ ὅτι ὅμως ἐφαίνετο ἐκ τοῦ Σουνίου εἶναι μῦθος. Ἰσχυρὸν δὲ ἤρεμος κρατοῦσα τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ, ἀλλ' ἡ φυσιογνωμία της ἐνέπνεεν εἰς τοὺς πολῖτας τὴν ἀγάπην πρὸς διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος, τὴν ὑπὲρ αὐτῆς αὐτοθυσίαν διὰ τὸ μεγαλεῖον της, τὴν ἐγκατέστησεν εἰς τὸ νὰ διεξάγουν ὑπὲρ πατρίδος πολέμους καταστρεπτικούς καὶ πολυχρόνιους.

Ἡ ἀρίστη ὅμως ιδιότης, ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρέστησεν ὁ Φειδίας τὴν Ἀθηνᾶν, εἶναι ἡ αἰσθηματικὴ αὐτῇ ἦτο ἡ μάλλον ἐνδόμυχος καὶ συγκαταληκτικὴ θεὰ, ἡ μάλλον ἐγγενὴς καὶ προσφιλεῖς πολιοῦχος. Ἦτο ἡ Ἀθηνᾶ, τὴν ὁποίαν ἀνέθεσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν οἱ ἀπερχόμενοι εἰς τὴν Λῆμον ὡς κληροῦχοι Ἀθηναῖοι πολῖται· ἵστατο ὀλίγα βήματα μετὰ τὰ Προπύλαια πρὸς ἀριστερά. Εὐτυχῶς ἐσώθη ἀντίγραφον αὐτῆς ἐν Δρεσδῇ καὶ ἔξοχος κεφαλὴ ἐν Βονωνίᾳ.

Ἡ Ἀθηνᾶ ἦτο ἐκ χαλκοῦ, φυσικοῦ μεγέθους, ὀλίγον μεγαλειότερον, ὡς θεὰ. Ἐκράτει διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ κράνος, ὡς ἐντελὲς εἰρηνικὴ πλέον θεὰ, καὶ ἐστηρίζετο ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ δόρατος διὰ τῆς ἀριστερᾶς. Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι μοναδικὸν ἐν τῇ Πλαστικῇ καὶ μόνον ὁ Φειδίας παρέστησεν οὕτω τὴν Ἀθηνᾶν. Ἡ κόμη της βραχεία, ἔχουσα τι τὸ ἀνδρικό. παρεστάθη ὠραία ἐν τῇ ἀπλότητι της, μετὰ τὸ φυσικὸν κάλλος χωρίς καλλωπισμοὺς καὶ βοηθήματα. Τὸ μέτωπόν της εἶναι ἄγνον καὶ καθαρὸν, οἱ ὀφθαλμοὶ βαθεῖς, περιπαθέστατοι, σκεπτικοὶ καὶ συμπονετικοί, αἱ παρειαὶ μᾶλλον ἰσχυαί, δίδουσαι ἔκτακτον περιπάθειαν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὸ στόμα κομψότατον καὶ γλυκύτατον, ὡς κάλυξ ἀνθὺς ἀποπνέον εὐωδίαν. Τὸ ἐνδύμα, ὁ δωρικὸς χιτὼν καὶ ὁ πέπλος μετὰ τὰς σοβαρὰς καθέτους πτυχάς, τῶν ὁποίων τὴν μονοτονίαν διακόπτει τὸ καμπύμενον ἐλαφρῶς ἀριστερὸν σκέλος, ἀφίνει γυμνάς

τὰς χεῖρας καὶ τὸ ἐμπροσθεν τοῦ στήθους καὶ δίδει σεμνότητα καὶ ἀγνότητα εἰς τὸ σύνολον.

Τοιαύτη ἡ Δημνία ἐπὶ ὑψηλοῦ βάθρου μετὰ τὴν προοπτικὴν φροντίδα ὑπολογισθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου προσέπιπτε πρώτη εἰς τὰ βλέμματα τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὴν ἱερὰν Ἀκρόπολιν κληροῦχου, τοῦ ξενιτευομένου, τοῦ πολεμιστοῦ, τοῦ μεταβαίνοντος νὰ ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὰ ἱερὰ τῆς πατρίδος, τὴν ὁποίαν ἴσως δὲν θὰ ἐπανέβλεπε καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ τῆς Ἀκρόπολιν, ὅταν ἐροῖται ὀπίσω ἕνα γενικὸν βλέμμα· συνήντα πάλιν τὴν ἀγγελικὴν ὄψιν τῆς πολιοῦχου θεᾶς του, καὶ βαθεῖα εἰσέρχετο εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ φυσιογνωμία της, καὶ ἐδίδε τὰς εὐγενεστέρας καὶ λεπτοτέρας χορδὰς τῆς καρδιάς του.

Ἡ προστάτις θεὰ τῆς πατρίδος του παρίστατο ἐνώπιόν του ὅχι πλέον ὡς βασίλισσα εἰς τὴν λάμψιν καὶ τὸ μεγαλεῖόν της, ἀλλ' ὡς νοικοκυρὰ κοσμία, ἀπλή καὶ ἀφελὴς, πλήρης χάριτος καὶ σεμνότητος, ὑποδεχομένη τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς εἰς τὸν ἄγνον καὶ καθάριον οἶκον της. Τὸν ἐχαιρέτα μετὰ φιλοστοργίαν μητρὸς, μετὰ περιπάθειαν ἀδελφῆς, μετὰ γλυκύτητα τοῦ πλέον προσφιλοῦς ὄντος, τὸ ὁποῖον ἔχει τις εἰς τὸν κόσμον τοῦτον. Τοῦ ἔδεικνε τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον της, τοῦ ὑπέσχετο τὴν προστασίαν της εἰς τὰς ἡθικάς, εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς πράξεις του.

Μὲ τοιοῦτον πολῦτιμον ἐγκόλπιον ἄφινεν ὁ πολῖτης τὴν πατρίδα· ἡ γλυκεῖα μορφή της θεᾶς, ἐντυπωμένη εἰς τὴν ψυχὴν του, τὸν παρηκολούθει τὴν εἶχε παρηγορίαν εἰς τὴν λύπην του, θάρρος εἰς τὴν ἀπελπισίαν του, βοηθὸν εἰς τὴν ἀβεβαιότητά του, εὐχαρίστησιν εἰς τὴν χαρὰν του. Τοῦ ἐνέπνεε τὸν γλυκὺν πόθον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα διὰ νὰ ἀτενίσῃ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ θεῖον καὶ ἄγνον προσώπον της· καὶ ἂν μακρὰν τῆς πατρίδος ἀπέθησκεν, ἡ θεὰ πλησίον του παρίστατο διὰ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ὁ πικρὸς θάνατος τοῦ ἐγένετο εὐχαρίστησις!

Ἡ Δημνία συνελήφθη εἰς τὸν νοῦν τοῦ Φειδίου εἰς μίαν καλὴν του ὥραν ἀπὸ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι μίαν φορὰν μόνον καὶ εἰς τὰς μεγαλοφυΐας παρουσιάζονται ἡ ψυχὴ τοῦ οὐχὶ ἀκόμη 40ετοῦς καλλιτέχνου (448 π. Χ.) εἶχε μίαν ἐξόχως εὐτυχὴ ἐμπνευσιν, τὴν ὁποίαν μετὰ ἐξαιρετικὴν ὁλως δυνάμιν ἀπετύπωσε εἰς τὴν παράστασιν ταύτην τῆς θεᾶς· τὸ ἐγνώριζε τοῦτο ὁ Φειδίας καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ μετὰ τὴν ὑπογραφήν του ὑπὸ τὸ ἔργον τοῦτο μόνον, ἐξ ὧν τῶν ἐν τῇ Ἀκρόπολει, ὅτι τὸ ἀνεγνώριζεν ὡς ἀριστούργημα του.

Τὸ δημιουργήμα τοῦτο τοῦ Φειδίου θὰ ἦτο βεβαίως τὸ μόνον ἀνθρώπινον ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχεν εὐμενὴ εἴσοδον εἰς τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν. Ποτε λεί ἡ Δημνία τὸ ἀριστὸν δῶρον, τὸ ὁποῖον ἡ ὅλη ἀνθρωπότης προσέφερε ποτὲ πρὸς τὸ θεῖον!

Μάθημα Τέτατον.— Ἡ Σχολὴ τοῦ Φειδίου. Ἀλκαμένης.

Ὁ Φειδίας ὑπῆρξε διὰ τὴν Τέχνην ἐν εἰδὸς ἀποκαλύψεως. Ἦν ἀπλετον φῶς, τὸ ὁποῖον ἐπέχυσεν εἰς τὴν Ἀττικὴν Σχολήν, δίδει νέαν ζωὴν εἰς αὐτήν, καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ τέχνη ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ὡς τὸ ἐργαστήριον τῶν θεῶν καὶ τῆς κοσμήσεως τῶν μνημείων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν μαρμαρογλύφων καὶ εἰς τὴν Νομισματικὴν δίδει νέαν ζωὴν ὁ Φειδίας. Ἐπέχεται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα· δὲν ἔχει ἀρὰ γε τίποτε πλέον νὰ ἐκτελέσῃ ἡ Ἀττικὴ Σχολή; ἔξελετε πᾶν νέον στοιχεῖον διὰ τὴν Τέχνην μετὰ τὸν Φειδίαν;

Τὸ μέγα Ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν σταματᾷ οὔτε μετὰ

ένα Φειδίαν· ἀφ' οὗ ὁ μέγας καλλιτέχνης ἔδειξε τὴν Τέχνην μὲ ὅλον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν λαμπρότητά της, ἔμειναν θαμβωμένοι οἱ καλλιτέχναι ἐπὶ τινὰ χρόνον. ἀλλὰ ταχέως ῥίπτονται εἰς τὸ νὰ ἀνοίξουν νέας ὁδοὺς καὶ νὰ ἀναπτύξουν νέα στοιχεῖα.

Ἡ ἐκ νέου ἀκμὴ διὰ τοῦ Πραξιτέλους τῆς Ἀττικῆς Σχολῆς, ἕνα αἰῶνα μετὰ τὸν Φειδίαν, μᾶς δεικνύει ὅτι πολλὰ ὑπελείποντο πρὸς ἐκτέλεσιν, τὰ ὅποια ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη ἀναζητοῦν οἱ διάμεσοι καλλιτέχναι, προπαρασκευάζοντες τὸν μέγαν Πραξιτέλην.

Δύο διευθύνσεις παρατηροῦμεν εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην: μίαν τὴν *συντηρητικὴν*, καὶ τοιοῦτοι εἶναι οἱ στενοὶ μαθηταὶ τοῦ Φειδίου. οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦν πιστῶς τὴν τέχνην του, καὶ ἄλλην τὴν προσδευντικὴν καὶ ἀνεξαρτήτων, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν του.

Μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν ἐξέχουν τρεῖς: *Πραξιτέλης* ὁ πρεσβύτερος, ὁ γενάρχης τῆς μεγάλης καλλιτεχνικῆς οἰκογενείας, ἀπλοῦς ὁμως βοηθὸς καὶ συνεργάτης τοῦ Φειδίου, ὁ *Κολώτης*, ὁ ὁποῖος κληρονομεῖ τὴν χρονοσελεφαντίνην τέχνην τοῦ διδασκάλου του, ἀλλὰ δὲν δεικνύει καμμίαν πρόοδον, καὶ ὁ ἀγαπητὸς μαθητὴς τοῦ Φειδίου *Ἀγοράρχιτος*, ὅστις φαίνεται ὁ ἀριστὸς διὰ τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου.

Ὁ *Ἀγοράρχιτος* κατεσκεύασε τὴν *Νέμεσιν*, κολοσσαῖον ἀγαλμα ἀπὸ τὸν ὄγκον ἐκείνου τοῦ Παρίου μαρμάρου, τὸν ὁποῖον ἐκόμισαν οἱ Πέρσαι εἰς τὸν Μαραθῶνα διὰ νὰ στήσουν τρόπαιον ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Τὸ βάθρον τῆς Νεμέσεως εἶχεν ἀνάγλυφα, ὅπως τὰ βάθρα τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς τοῦ Φειδίου· ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν ἔχνη. Ἐπίσης ἀνεγνωρίσθη ἀντίγραφον τῆς Νεμέσεως, τῆς ὁποίας τμήμα τῆς κεφαλῆς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου εὐρέθη ὁμοίως. Ἐξ αὐτῶν διακρίνομεν ὅτι ἐξωτερικῶς μὲν ὁ *Ἀγοράρχιτος* μιμεῖται τὸν Φειδίαν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐκφράσιν τῶν ἀγαλμάτων του ἀπέχει πολὺ ἀπ' ἐκείνου· ἡ Νέμεσις του εἶναι κενὴ ἐκφράσεως· οὐδεμίαν χορδὴν τῆς ψυχῆς μας δονεῖ.

Ἡ ἄλλη διέθυνσις τῶν προσδευντικῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τρεῖς μεγάλους καλλιτέχναις τὸν *Καλλιμαχον*, τὸν *Κρεσίλαν* καὶ τὸν *Ἀλκαμένην*.

Ὁ *Καλλιμαχος* εἶναι ὁ ἐφευρέτης τοῦ κορινθιακοῦ ὀρθοῦ ἐν τῇ Ἀρχιτεκτονικῇ κατὰ τὸ γνωστὸν ῥομαντικὸν ἀνεκδοτὸν. Αὐτὸς πιθανώτατα ἐχεδιάσεν, ἐπέβλεψε καὶ κατεσκεύασε τὰ γλυπτὰ τοῦ Ἐρεχθίδου, ὅπου ἡ ἐπίδρασις τοῦ Φειδίου εἶναι ἀκόμη μεγάλη, διότι δλόκληρα συμπλέγματα ἀντιγράφονται ἐκ τοῦ Παρθενῶνος, ὅπως καὶ εἰς τὰ γλυπτὰ τοῦ Θεοῖου, καὶ τῶν ναῶν τοῦ Σουνίου καὶ τῆς Ἐλευσίως, τὰς ὡραίας Καρυάτιδας καὶ τὰ ἐξαιρετὰ ἀνάγλυφα τοῦ κομποῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης (κατόπιν Ἀπέρου Νίκης ὀνομασθείσης).

Αἱ Καρυάτιδες ἔχουν τὴν σεμνότητα καὶ χάριν τῶν κορασίων τῆς Ζωφώρου τοῦ Παρθενῶνος· ἀλλ' εἶναι πλουσιωτέρα ἢ ἀμφίσεις των, βαστάζουν ἀκόπως καὶ μὲ ἐλαφρότητα τὸ βάρος τοῦ ἐπιστυλίου, ἔχουν δὲ συγχρόνως ὅλους τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ κίονος, διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὁποῖου προωρίσθησαν.

Μεγάλῃ ὁμως καὶ φανερὰ πρόοδος παρατηρεῖται εἰς τὰ γλυπτὰ τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης· καὶ ἐλήφθη μὲν κατ' ἐμπνευσιν ἐκ τοῦ Παρθενῶνος ἡ συνέλευσις τῶν θεῶν ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῶν γλυπτῶν, ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας τρεῖς, ὅπου παρίστανται μάχαι τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν μηδίζοντων Ἑλλήνων, ὑπάρχει ὅλος νέα δύναμις εἰς τὴν σφοδρότητα τῶν κινήσεων, εἰς τὴν πολεμικὴν ὁρμὴν καὶ τὸ πάθος τοῦ ἀγῶνος· ἡ ποίησις τοῦ Εὐριπίδου μὲ τὰ συνταράσσοντα τὴν ψυχὴν αἰσθηματὰ, ἢ νέα τροπὴ τῆς φιλοσοφίας, τὰ πάθη ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, φέρουν τὸν ἀντίκτυπον των εἰς τὰς παραστάσεις αὐτάς.

Ἰδίως τὰ ἀνάγλυφα τοῦ θοῖκου τοῦ ναοῦ ἐκείνου δεικνύουν ἀνεξαρτησίαν πλήρη σχεδὸν ἀπὸ τοῦ Φειδίου καὶ πρόοδον ὑπὲρ τὸν Παρθενῶνα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν· παρίστανται Νίκαι περωταὶ πρὸς διαφύμωσιν τῶν πράξεων τῆς Νικηφόρου Ἀθηνᾶς, δηλ. τοῦ ἀγαπημένου λαοῦ της.

Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι θαῦμα λεπτότητος· ἐν ᾧ ἔσπευδεν, ἐλύθη τὸ ὑπόδημά της καὶ πρὸς στιγμὴν κύπτει νὰ τὸ δέσῃ ἢ ἐκτέλεσις τῶν ἀναριθμίων πτυχῶν τοῦ ἐνδύματος, ἢ ἐπιτυχία εἰς τὴν παράστασιν τοῦ διαφανομένου σώματος ἐλαστικοῦ, χαριέντος, ὡραίου, προξενοῦν ἀληθὴ θαυμασμόν. Ἐννοοῦμεν ἐξ αὐτῆς διατίθοντομίσθη ὁ *Καλλιμαχος* κατατηξίτητος· κατατήκει καὶ ἀναλύει τὴν τέχνην καὶ τὴν προσφέρει ὡς εὖοσμον καὶ γλυκὺ ποτόν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα εἶναι φανερά· ἀκριβῶς τότε εἶχεν ἐμφανισθῇ ὁ ζωγράφος *Ἀπολλόδορος* ὁ σκιαγράφος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐσχίσε τὰ σώματα, διαρρήξας τὰ δεσμά τῶν ἀσπίων σωμάτων τοῦ Πολυγνώτου.

Εἰς τὰ περιφερῆ ἀγάλματα ὁ *Καλλιμαχος* ὑπῆρξε παραδοξολόγος καὶ ὀπισθοδρομικός, διότι ἠγωνίσθη νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ ἀρχαῖόν ὕψος τοῦ *Καλάμιδος* μὲ μικρὰς διορθώσεις τοῦ κομποῦ.

Ὁ δὲ *Κρεσίλας* ἐκ Κυδωνίων τῆς Κρήτης ἐμαθίτευσεν καὶ πλησίον τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πολυκλείτου, ὑπῆρξε δὲ καὶ μιμητὴς τοῦ Μύρωνος. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπαυνοῦν τὸν *Διτρέφην* του, πληρωμένον βαρέως καὶ μό-

Ἡ ἐν Κήμεις Ἀφροδίτη τοῦ Ἀλκαμένους.
Ἀντίγραφον Λούβρου.

λις ἀναπνέοντα, τὸν *Διομήδην* φεύγοντα μὲ τὸ ἱερὸν Παλλάδιον τῆς Τροίας ἀνὰ χεῖρας, τὴν *Ἀμαζόνα* πληγωμένην καὶ ἄλλα ἐκ τῶν ὁποίων ὄχι ὀλίγα ἀντίγραφα ἀνεγνωρίσθησαν.

Τὸ ὕψος τῶν ἔργων τούτων δεικνύει τολμηρὸν καὶ φιλόδοξον καλλιτέχνην, πλήρη δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ μεταπλαστὴν δεινὸν τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πολυκλείτου· δὲν προφθάνουν οἱ μεγάλοι οὗτοι καλλιτέχναι νὰ στήσουν νέον καὶ σπουδαῖον ἔργον των, καὶ ὁ *Κρεσίλας* ὀπισθεν τὸ μεταπλάττει καὶ τὸ παρουσιάζει ὡς ἴδιον μὲ τολμηρὰς τινὰς παραλλαγὰς. Παρέχει ὁμως καὶ νέας τάσεις ὁ *Κρεσίλας* καὶ ὑποδεικνύει ἀσθενῶς μὲν ἀλλ' ὅπωςδὴποτε, τὴν ὁδὸν πρὸς τὸν μεγαλοφυᾶ *Σκόπαν*.

Ὁ μόνος καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος ἐδείχθη ἱκανὸς νὰ βαστάσῃ τὴν βαρεῖαν κληρονομίαν τοῦ Φειδίου, καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἀσφαλῶς τὴν Ἀττικὴν Σχολὴν εἰς νέας ὁδοὺς εἶναι ὁ εὐφύης καὶ χαρίεις *Ἀλκαμένης*. Τὰ ἔργα του θαυμάζονται πολὺ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, τινὰ μάλιστα τίθενται μεταξὺ τῶν ἀρίστων τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς Πλαστικῆς.

Διακρίνομεν δὲ δύο ὁδοὺς εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ἀλκαμένους· κατὰ τὴν μίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξαττικίσῃ τὸν αὐτὸν ἀθλητὴν τοῦ Πολυκλείτου, μὲ ἐμπνευσιν ἐκ τῶν Μύρωνος, καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν πατροπαράδοτον καὶ ἀναμφισβήτητον εἰδικότητα τῶν Ἀργεοισκωνίων, τοῦ νὰ κατασκευάζουν ἀνδριάντας ἀθλητῶν. Τοιαῦτα ἔργα τοῦ Ἀλκαμένους εἶναι ὁ *Ἀλεφόμενος* τοῦ Μονάχου, ὁ ἱστάμενος *Δισκοβόλος* τοῦ Βατικανοῦ, καὶ ἴσως πρωτότυπον αὐτοῦ ὁ πολυπαθὴς καὶ πολυώνυμος χαλκοῦς *Ἐρμῆς τῶν Ἀντικυθέρων*.

Ἀλλ' ὁ Ἀλκαμένης ἐπιτυχᾶναι περισσότερον εἰς ἄλλο ἔδαφος· εἶδομεν ὅτι ἡ Ἀττικὴ Σχολὴ τείνει ἀνέκαθεν νὰ παραστήσῃ τὸ τέλειον γυναικεῖον σῶμα, καὶ καθενὲν νὰ παραστήσῃ τὸν ἑαυτὸν μου τὸ ἐρώτημα: πῶς γράφομεν οἱ νέοι Ἑλληνες, ἂν ἤξεύρωμεν νὰ γράψωμεν. Διὰ τὴν ἀρίστην κατὰ μέρος διὰ μίαν στιγμὴν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, θέλω νὰ συζητήσω εἰρηνικὰ καὶ ἀπρόσωπα περὶ τοῦ ὕψους τῶν νεοελλήνων συγγραφέων, ποῦ εἶναι τὸ ὕψος τῶν νεοελληνικῶν βιβλίων.

Ὁ Ἰππόλυτος Ταῖν εἰς μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν μεταφραστὴν τῆς *Φιλοσοφίας τῆς Τέχνης*, τὸν μακαροῖτην Ἀχιλλέα Ἀγαθόνικον, ἐπιστολὴν ποῦ ἐδημοσιεύθη πολλάκις, χωρὶς ν' ἀξιώθῃ προσοχῆς ἐπαρκούς, ἀναπολὼν τοὺς συγγραφεῖς ποῦ ἔμαθαν νὰ γράφουν μαθητεύσαντες εἰς τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς μεταξὺ τούτων τὸν Ἰάκωβον Λεοπάρδην καὶ τὸν Παῦλον Λουδοβίκον Κουριέ δείχνει τὸν μεγάλον πόθον νὰ ἰδῇ τοὺς ἰδικούς μας συγγραφεῖς ν' ἀκολουθοῦν τὴν ἰδίαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Διότι πᾶν ὅ,τι δὲν εἶνε ἀπλοῦν καὶ αὐταρκές εἶνε ἰσχνὸν ἢ ὑπερτροφικόν. Καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐγγίζει τὴν νόσον. Ἀγία ἀπλότης. Διότι ἀπλὴ εἶνε ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἡ τέχνη δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶν' ἐκτὸς τῆς ἀληθείας. Παῖσι νὰ εἶνε τέχνη.

Ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων παραδείγματα συγγραφέων καὶ μεγάλων ἀκόμη, ποῦ ἔφθασαν τὴν ἀπλότητα τὴν στιγμὴν ποῦ ἤγγισαν καὶ τὴν τέχνην. Ὁ Τζῶν Ράσκιν ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ εἰρωνευθῇ κάποτε τὸ συγγραφικὸν παρελθόν του, ποῦ ἐνόμιζεν ὕψος τὸ νὰ βαρυφορτώσῃ ἕνα ὄνομα μὲ δέκα ὀγκώδη, κενὰ ἐπομένως ἐπιθέτα, νὰ μὴν ὀνομάξῃ τὰ πράγματα μὲ τὸ ὄνομα των ἀλλὰ μὲ περιφράσεις. Μὲ περιφράσεις Μετάφρασις τῶν ἐνονοῦν εἰς «περιφράσεις». Αὐτὸ ἐνομίσθη καὶ ὀνομάσθη ὕψος. Καὶ τοῦτο εἶνε ἡ τελεία παρεξήγησις τῆς ιδέας τοῦ ὕψους, αὐτοῦ ποῦ διεμόρφωσαν, ὑπατοὶ τῶν διδασκάλων, οἱ Ἑλληνες.

Διότι τὸ ὕψος ἂν δὲν εἶνε «ὁ ἀνθρώπος», ὅπως εἶπεν ὁ Γάλλος, εἶνε κατὰ οὐσιαστικὸν «ἀνθρώπινον». Ὁσον εἶνε περισσότερον ἀνθρώπινον, ἀκόμη περισσότερον ἀτομικόν — ἀτομικὸν καὶ ἀνθρώπινον — τόσον εἶνε περισσότερον ὕψος.

Ἑλλὴν διδάσκαλος μοῦ ἔλεγε κάποτε: «Γράφω τὴν δημοτικὴν καὶ μεταφράζω τὸν ἑαυτόν μου. Ἀλλὰ μήπως δὲν εἶνε τὸ ὕψος αὐτομετάφρασις;»

Κατὰ τῆς τοιαύτης ἀμαρτωλῆς ἀντιλήψεως τοῦ ὕψους θέλω σήμερον νὰ ἐγερθῶ. Ὅχι· τὸ ὕψος δὲν

μάζεται τὸ κάλλος της, καὶ νὰ ἐκτιμᾶται ἡ παντοδυναμία της ὑπὸ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρως, νὰ προσεγγίσῃ τὴν παράστασιν καὶ τὴν ἐκφράσιν, τὴν ὁποῖαν τῆς ἔδωκεν ὁ Ἀλκαμένης, χωρὶς βεβαίως νὰ δυσαρεστηθῇ διὰ τὴν μικρὰν θυσίαν τοῦ καταβιβασμοῦ της εἰς στρώματα πλησιέστερα καὶ εὐνοητότερα διὰ τὸν ἀνθρώπινον ὀφθαλμόν.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Πῶς γράφομεν οἱ Ἑλληνες.

ΠΡΟ χρόνων εἰς διεθνὴ ἐκθεσιν Γάλλος τεχνοκρίτης ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην, ἀντιμετωπίζον ἔργα ζωγράφων Ἑλλήνων, νὰ φωνάξῃ. «οἱ Ἑλληνες ἀπέμαθαν νὰ ζωγραφίζουν». Ἡ κατηγορία ἦτον ἡ περισσότερον δεινὴ. Διότι ὅπως εἶπεν ὁ μέγας Γερμανὸς διδάσκαλος, «τὸ πρῶτον τοῦ ζωγράφου προσὸν εἶναι νὰ ἤξεύρῃ νὰ ζωγραφίσῃ». Πόσον ἦτο δίκαιον ἡ ἀδικον τοῦ Γαλάτου κριτικοῦ τὸ ἀπόφθεγμα δὲν θέλω ἐδῶ νὰ τὸ συζητήσω. Ὑπάρχουν ἄλλως τε πολλοὶ καὶ μεταξὺ μας ποῦ συμφωνοῦν ὅπωςδὴποτε εἰς τοῦτο. Ἀλλ' ἡ ὀχὸς μου ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μὲ ἐπιμονήν. ὅταν ἐπρόβαλα εἰς τὸν ἑαυτόν μου τὸ ἐρώτημα: πῶς γράφομεν οἱ νέοι Ἑλληνες, ἂν ἤξεύρωμεν νὰ γράψωμεν. Διὰ τὴν ἀρίστην κατὰ μέρος διὰ μίαν στιγμὴν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, θέλω νὰ συζητήσω εἰρηνικὰ καὶ ἀπρόσωπα περὶ τοῦ ὕψους τῶν νεοελλήνων συγγραφέων, ποῦ εἶναι τὸ ὕψος τῶν νεοελληνικῶν βιβλίων.

Ὁ Ἰππόλυτος Ταῖν εἰς μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν μεταφραστὴν τῆς *Φιλοσοφίας τῆς Τέχνης*, τὸν μακαροῖτην Ἀχιλλέα Ἀγαθόνικον, ἐπιστολὴν ποῦ ἐδημοσιεύθη πολλάκις, χωρὶς ν' ἀξιώθῃ προσοχῆς ἐπαρκούς, ἀναπολὼν τοὺς συγγραφεῖς ποῦ ἔμαθαν νὰ γράφουν μαθητεύσαντες εἰς τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς μεταξὺ τούτων τὸν Ἰάκωβον Λεοπάρδην καὶ τὸν Παῦλον Λουδοβίκον Κουριέ δείχνει τὸν μεγάλον πόθον νὰ ἰδῇ τοὺς ἰδικούς μας συγγραφεῖς ν' ἀκολουθοῦν τὴν ἰδίαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Διότι πᾶν ὅ,τι δὲν εἶνε ἀπλοῦν καὶ αὐταρκές εἶνε ἰσχνὸν ἢ ὑπερτροφικόν. Καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐγγίζει τὴν νόσον. Ἀγία ἀπλότης. Διότι ἀπλὴ εἶνε ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἡ τέχνη δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶν' ἐκτὸς τῆς ἀληθείας. Παῖσι νὰ εἶνε τέχνη.

Ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων παραδείγματα συγγραφέων καὶ μεγάλων ἀκόμη, ποῦ ἔφθασαν τὴν ἀπλότητα τὴν στιγμὴν ποῦ ἤγγισαν καὶ τὴν τέχνην. Ὁ Τζῶν Ράσκιν ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ εἰρωνευθῇ κάποτε τὸ συγγραφικὸν παρελθόν του, ποῦ ἐνόμιζεν ὕψος τὸ νὰ βαρυφορτώσῃ ἕνα ὄνομα μὲ δέκα ὀγκώδη, κενὰ ἐπομένως ἐπιθέτα, νὰ μὴν ὀνομάξῃ τὰ πράγματα μὲ τὸ ὄνομα των ἀλλὰ μὲ περιφράσεις. Μὲ περιφράσεις Μετάφρασις τῶν ἐνονοῦν εἰς «περιφράσεις». Αὐτὸ ἐνομίσθη καὶ ὀνομάσθη ὕψος. Καὶ τοῦτο εἶνε ἡ τελεία παρεξήγησις τῆς ιδέας τοῦ ὕψους, αὐτοῦ ποῦ διεμόρφωσαν, ὑπατοὶ τῶν διδασκάλων, οἱ Ἑλληνες.

Διότι τὸ ὕψος ἂν δὲν εἶνε «ὁ ἀνθρώπος», ὅπως εἶπεν ὁ Γάλλος, εἶνε κατὰ οὐσιαστικὸν «ἀνθρώπινον». Ὁσον εἶνε περισσότερον ἀνθρώπινον, ἀκόμη περισσότερον ἀτομικόν — ἀτομικὸν καὶ ἀνθρώπινον — τόσον εἶνε περισσότερον ὕψος.

Ἑλλὴν διδάσκαλος μοῦ ἔλεγε κάποτε: «Γράφω τὴν δημοτικὴν καὶ μεταφράζω τὸν ἑαυτόν μου. Ἀλλὰ μήπως δὲν εἶνε τὸ ὕψος αὐτομετάφρασις;»

Κατὰ τῆς τοιαύτης ἀμαρτωλῆς ἀντιλήψεως τοῦ ὕψους θέλω σήμερον νὰ ἐγερθῶ. Ὅχι· τὸ ὕψος δὲν

είνε μετάφρασις τοῦ ἑαυτοῦ μας, εἶνε ὁ ἑαυτός μας. Δὲν μεταφράζω ὅταν γράφω τὸν ἑαυτόν μου. Ἀφίνω τὸν ἑαυτόν μου νὰ ὀμιλῇ τὴν γλῶσσαν του. Καὶ τοῦτο εἶνε ὕψος. Εἶνε τὸ ὕψος μου. Ἀφήνω νὰ ὀμιλήσῃ ὅλη ἡ καρδιά μου, διότι ὑπερόχως σοφὰ εἶπεν ὁ Ἅγιος Παῦλος: «Ὅτι τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἡ γλῶσσα λαλεῖ». Καὶ ἐφόσον ὑπάρχουν καρδίαι «περισσεύουσιν» ὑπάρχει ὕψος, ὑπάρχει τέχνη. Ἄν ἡξεύρωμεν νὰ γράφωμεν. Ποῖος θὰ πῇ ὅτι γράφουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς συγχρόνου ἐποχῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ περασμένου αἰῶνος ὁ Διονύσιος Σολωμὸς εἶδε τὰς βάσεις μιᾶς τέχνης δημιουργημένης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Καὶ ἦτον οἷον ὁ συνεκτιθεὶς τῆς μεγάλης παραδόσεως. Τὸ ἔργον ἐμεινεν ἐρείπιον, πολὺ περισσότερον δὲν ἐννοήθη καὶ ἐμείνανεν ὅπου καὶ μένομεν.

Ἦτον ὁ Θωμαῆζος, νομίζω, ποὺ παρετήρησε κάποτε εἰς τὸν Σολωμόν, ὅτι ἀντιθέτως πρὸς ἐκείνους ποὺ ἐκφράζουν μεταφυσικοφανῶς κάθε ἀπλὴν ἰδέαν, ἐνδύει μὲ τὸ ἐνδυμα τῆς καίτης φραστικότητος ὅ,τι ὑψηλότερον διανοήθη ὁ ἄνθρωπος. «Τὸν θησαυρὸν τῆς ἀτομικῆς διανοίας μας», ὅπως ὁ ἴδιος εἶπεν, ὑποβληθέντος εἰς τὴν ἀπλότητα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. «Ὅλοι οἱ στίχοι τῶν Ἑλευθέρων Πολιορκημένων ἡμποροῦσαν νὰ εἶνε χωριστὰ σαφῆς εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια χωρὶς νὰ ξενίζον τὴν σύστασιν των. Πόσον ὅλοι οἱ Ἑπτανησίου ποιηταί, οἱ μετὰ τὸν Σολωμόν, τὸν ἀκολουθῶσαν μόνον εἰς τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα. Πόσον ἡ ποιήσις ἐκείνου ἦτον ἀντιροητορικὴ, λιτὴ, ἀπλὴ. Συνετὴ. Αὐτάρκης. Ὅχι φιλόρεσκος. Ποίησις ἀλαζών. Καὶ πόσον ἀπλὴ. Ὁ ποιητὴς αὐτὸς ποῦ ἠθέλε καὶ τὸ κράμα τῶν τεχνικῶν τρόπων νόμιμον.

Ἡ ἀπλότης. Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἡ γλῶσσα λαλεῖ. Καὶ τότε μόνον ἡ λαλιά της εἶνε μουσική.

Ὁ Ἀνδρέας Κάλβος τί ἄλλο ἦτο παρὰ ἓνας κραταιὸς ἀντίπαλος τῶν Ἑλλήνων τῆς μεγάλης ἐποχῆς; Ποτὲ ἡ χώρα μας δὲν ἐρρυθμίσθη ἀρχαιότροπα τόσον. Καὶ ποτὲ ἡ σοφὴ πλαστικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ διθυράμβου δὲν ἀνέλαμψεν ἄλλην μίαν φορὰν φυσικὴ καὶ αὐτόματος, ὅσον εἰς τὰς ῥάδας τοῦ Ζακυνθίου ποιητοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀνατεῖλας μαζί με τὴν ἐπανάστασιν αἰὼν ἑλληνικὸς ἐχαιρετίσθη ἀπὸ διδασκάλους, ὑψόνοντας ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν τῆς τέχνης. Ἰσως νὰ ἀπεμάθωμεν καὶ νὰ γράφωμεν. Παρὰ τὸν ψευδοκλασικισμόν εἰς τὴν γλῶσσαν ὁ ψευδοροματισμὸς εἰς τὸ ὕψος κάθε παρδαλότης κάθε υπερτροφία ἐχάραξε συγγραφεῖς με τάλαντον ἀλλὰ ποῦ δὲν ἡξεύραν νὰ γράφουν.

Μὴν ἀπορήτε. Ἡ τέχνη τοῦ συγγραφέως εἶνε τόσον δυσκολομάθητη, ὥστε ὑπάρχουν ἀπειροὶ συγγραφεῖς ποῦ δὲν ἡξεύρουν τὴν τέχνην, ἀπαράλλακτα ὅπως, καθὼς ὁ Γάλλος τεχνικὸς εἶπεν, οἱ Ἕλληνες ζωγράφοι ποῦ δὲν ἡξεύρουν νὰ ζωγραφίζουν.

Ἐλέχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροῖδη, ἐγράφη πρὸς κατηγορίαν του. Καὶ ὅμως κινεῖς ἐπαινος δὲν ἰσοφαρίζει τὴν κατηγορίαν αὐτήν. Ὑπεράνω πάντων ὁ συγγραφεὺς, περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸν ζωγράφον καὶ τὸν γλύπτην, πρέπει, ὅπως ὁ ἀρχαῖος εἶπεν, νὰ εἶνε κατατη-ξίεργος.

Ἐνα καλλιτέχνημα ἀπὸ τὸν καλλιτέχνην εἶνε μία ἀγαθὴ πράξις πρὸς τὸν κόσμον ποῦ ἔχει τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀπολαύειν τὴν τέχνην. Καὶ δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἀμάρτημα, πράξις περισσότερον ἀμαρτωλὴ ἀπὸ ἓνα βιβλίον, μίαν σελίδ' ἀκόμη κακογραμμένην. Λαὸς ποῦ εἶνε ἀκαλαίσθητος εἶνε διεφθαρμένος λαὸς.

Κ' ἐντούτοις γνωρίζω μεταξύ τῆς πληθύνος τῶν

συγχρόνων γραφόντων ἓναν ἄνθρωπον ἢ μᾶλλον ἓνα συγγραφέα, ὅτι πολὺ ὀλίγον ἢ ὀνειρακτῶς γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει γράψει πολὺ ὀλίγα πράγματα καὶ τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν μᾶλλον ὡς δημοσιογράφον ἢ ὡς συγγραφέα. Ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς σκέπτεται στρογγυλά, ἐκφράζεται αὐτάρκως καὶ λιτὰ, τόσον ὀλίγον πλαδαρά, μεταχειρίζεται τόσον ὀλίγην ἐπιτήδευσιν συγγραφικότητος, ποῦ εὐθὺς αἰσθάνεσθαι τὴν ἀνάγκην, ἐὰν δύνασαι νὰ τὴν αἰσθανθῇς, νὰ τὸν ὀνομάσῃς συγγραφέα. Ἄν μ' ἐρωτήσῃτε ποῖος ἀπὸ τοὺς νεοέλληνας συγγραφεῖς «ἡξεύρει νὰ γράφῃ» εἶτε ἡξεύρει νὰ γράφῃ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀνεπιφυλάκτως θὰ σας τὸν ὀνομάσω. Εἶνε ὁ Ἰωάννης Κονδυλάκης. Ἰσως ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Πατούχα», τῶν ἀναμνησέων ἀπὸ τὴν «Κατοχὴν τῆς Κρήτης» καὶ τῶν χρονολογημάτων τοῦ «Διαβάτου» θὰ ἐξαφανισθῇ ἀναγνώσκων αὐτὰς τὰς γραμμὰς. Ἰσως ἀκόμη νὰ μορφοῦν. Αὐτὸς.

Ἰσως κάτω ἀπὸ ἄλλον οὐρανὸν καὶ ἐπάνω εἰς ἄλλο μέρος τῆς γῆς ὁ κ. Κονδυλάκης θ' ἀποκοῦσε τὴν φήμην ποῦ τοῦ ἄξιζε. Ἀκόμη τὸ τάλαντόν του ἴσως ἐξεδηλώνετο ἀναλόγως μὲν, ἀλλὰ εἰς ἄλλα ἐπίπεδα. Ὁ μοναδικὸς αὐτὸς «conteur» ἴσως ἐγίνετο πλούσιος μυθιστοριογράφων. Γνωρίζουν πολλοὶ τὸν ζωντανὸν conteur Κονδυλάκην. Ἐδῶ κατήντησεν ἡ ἔγχεινρονογράφος. Ἀδιάφορον. Τὸ μέλλον θ' ἀνεύρη μέσα εἰς τὰ χρονολογηματά του 50 ἢ 100 σελίδας τὰς ὁποίας δὲν θ' ἀνταλλάξῃ με τίποτε, σελίδας ποῦ θ' ἀποτελέσουν ἓνα τόμον «φιλολογικόν». Τί νομίζετε; Τὸ γαλλικὸν sens commun ὁ Μάρκος Λυρήλιος ὀνομάζει κοινωνοημοσύνην. Μέσα εἰς τὸ γράψιμον τοῦ κ. Κονδυλάκη ὅ,τι πλημμυρίζει εἶνε ἡ «κοινωνοημοσύνη» αὐτή. Κοινωνοημοσύνη ὕψους καὶ σκέψεως. Ἀφοῦ σκέψῃς καὶ ὕψος δὲν χωρίζονται ἐκείνος ποῦ ἡξεύρει νὰ γράφῃ ἀναγκαιῶς ἡξεύρει νὰ σκέπτεται. Τὸ ἓνα πηγάζει ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἐφρονούσα ἀνέκαθεν καὶ φρονῶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν περισσότερον παρ' ἄλλοτε, ὅτι ὁ μόνος τρόπος νὰ μάθωμεν οἱ νεοέλληνες νὰ γράφωμεν καὶ νὰ σκεπτόμεθα εἶναι νὰ μεταφράζωμεν τοὺς ἀρχαίους. Ἄν ὁ καθένας μας μετέφραζε καὶ ἐν ἀρχαίῳ βιβλίῳ, ἢ λογοτεχνίᾳ μας θὰ ἐπλουτίζετο ἀφ' ἐνός. Ἐξ ἄλλου θὰ ἐμορφώνωμεν ἐντὸς τῆς κεφαλῆς μας τὸν τρόπον τοῦ γράφειν. Ἐφρονούσα καὶ φρονῶ ἐπικινδύνον τὴν ἐπιρροὴν παντός μὴ Ἕλληνας συγγραφέως εἰς μίαν λογοτεχνίαν ἐν τῇ γίνεσθαι. Ἐχορτάσαμεν τόσον ἀπὸ βαρβαρικὸν στόμνον καὶ βαρυνήντα βυζαντινὰ ἐπιθετα, ἀπὸ κενὸν φραστικὸν ὄγκον, ἀπὸ κουτὴν ῥητορικὴν ὥστε δὲν ἀπομένει ἄλλο παρὰ νὰ ἐπανεέλθωμεν ἐκεῖ. Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν φύσιν. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἀκίνδυνοι διδάσκαλοι.

Μέσα εἰς τὸν περασμένον αἰῶνα ὁ Ἰππόλυτος Ταῖν εὗρισκε τὸν Λεοπάρδην καὶ τὸν Κουριὲ συγγραφεῖς «κλασικοὺς» δηλὰ δὴ γνωρίζοντας νὰ γράφουν κατὰ τ' ἀπαράμιλλα πρότυπα. Ἀλλ' ὑπὲρ πάντας ἴσταται ὁ Γκαίτε. Κανεῖς δὲν εἶνε τόσον Ἕλληνας ὅσον αὐτὸς ὁ Τεῦτων. Ὅσον ἂν ὑπῆρξεν ἄλλωστε καὶ βάρβαρος.

Εἰς τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν ὁ Ἀνδρέας Σενιέ, Ἕλληνας ἐκ μητρὸς, ἀναμνησθεῖς εἰς τοὺς Γάλλους τὸν τρόπον τοῦ γράφειν πρὸ ἐνός αἰῶνος. Ἐπέπρωτο εἰς ἓνα ἐξ ὁλοκλήρου Ἑλλήνων, τὸν Ἰωάννην Μορέαν, ν' ἀνεύρη καὶ νὰ διδάξῃ ἐκ νέου τὸν ἑλληνικὸν τρόπον τοῦ γράφειν, ποῦ εἶνε ὁ συνετὸς τρόπος τοῦ γράφειν.

Δόξα εἰς ἐκείνους ποῦ θὰ συνεχίσουν τὸ ἀργὰ ἀρχισμένον ἔργον διὰ τὴν Ἐπιστροφὴν.

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΙΟΛΛΑΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΗΡΩ ΚΑΙ ΛΕΑΝΔΡΟΣ

Εξ ἀφορμῆς μιᾶς παραστάσεως τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου

Ο ποιητικὸς οἶστρος ποτὲ δὲν ἔπαυσε νὰ κεντρίξῃ ὁπωσδήποτε τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ τὰς μᾶλλον ἀσημάντους σελίδας τῆς προγονικῆς ἱστορίας διαγράφει, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὸ θεῖον φῶς.

Κατὰ τὴν τετάρτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς νοῦς, ὁ πλαστικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς, εἶχεν ἤδη ἐκπνεύσει· ἐνέαξεν ὁ Χριστιανισμὸς ἡ ἐποχὴ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βυζαντινολόγου καὶ ὅμως τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πληροῖ ἡ ἀχαλυσία τοῦ Νόννου, τοῦ ποιητοῦ τῶν μυριοστίχων «Διονυσιακῶν». Ἀπὸ τὴν σχολὴν τοῦ Νόννου ἐξηλθεν ὁ Μουσαῖος. Περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ δὲν γνωρίζομεν τίποτε· γνωρίζομεν ὅμως τὸ χαριτωμένον του ποιήματιον, «Τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λεάνδρον». Τὸ ἔργον τοῦτο, μολὶς ἐκτείνεται εἰς 340 στίχους· ναυοφυές, πρὸ τῶν Διονυσιακῶν καὶ ὅμως τοῦτο, ἀπῆλθης ἀπολεσθέντος προτύπου τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, ἔργον, πιθανώτατα, τοῦ Καλλιμάχου, τοῦ σοφωτάτου, ἂν μὴ τοῦ μεγίστου τῶν ἀλεξανδρινῶν στιχοπλόκων. Ἡ καὶ συγκινεῖ ἐνῶ εἰς τὴν ἐποποιίαν τοῦ Νόννου μολὶς θὰ προστρέχῃ κάποιον κάπου, πρὸς λύσιν τίς οἶδε τίνος γραμματικῆς ἀπορίας, ἀσυγκίνητος τις ἑλληνιστὴς. Οἱ ἐξάμετροι τοῦ Μουσαίου μετενέχθησαν καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐνθυμούμαι διὰ τοῦτο ἀνέγνωσα κατὰ πρότον τὰ «Καθ' Ἡρῶ καὶ Λεάνδρον», ἀναδιδῶν τὰ φύλλα περιοδικοῦ τοῦ καιροῦ ἐκείνου εἰς πεζὴν καθαρεύουσιν θεματογραφικὴν μετάφρασιν. Ὑπάρχει, ἂν δὲν ἀπατώμαι, καὶ ἄλλη ἔμμετρος αὐτῇ, μεταφραστικὴ δοκιμὴ τοῦ ποιήματος, ἐπάνω εἰς τὸ μέτρον τοῦ πρωτοτύπου, καὶ μία ἄλλη δοκιμὴ ἀπὸ τὸν κύριον Σπυρίδωνα Παγανέλην μεταχέσεως τοῦ ἔργου εἰς τὸ ἀπελπιστικὸν καλοῦπι τοῦ «Εὐρύαλου». Τέλος ὁ κ. Σάρρος, γυμνασιάρχης τώρα, τί παραδόξον! — μᾶς ἔδωκε μίαν ζωντανήν, ἂν δὲν με πλανᾷ ἡ μνήμη, μετάγγισιν τῶν «Καθ' Ἡρῶ καὶ Λεάνδρον» εἰς τὸν ἐθνικὸν μας δεκαπεντασύλλαβον, οἱ δὲ ἀναγνώσται τῶν «Παναθηναίων» δὲν ἐλησμονήσαν τὸ πλοῦσιον κομμάτι τοῦ «Τραγουδιοῦ τῆς Ἡρῆς» τὸ παρατεθὲν ἐς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἀνάπλασιν τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου, διδάκτορος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς μας καὶ αὐτοῦ, τί ἀλλόκοτον!

Κόρη, γιὰ τὴν ἀγάπην σου περὶ καὶ τὰ γέλιο κῆμα
Τὸν ὀνόμαί μου εἶναι Λεάνδρος, Ἡρῆς τῆς καλῆς ἀνδρας...

Τέλος καὶ ποιήμα πρωτότυπον ἀνέγνωσα «Ἡρῶ καὶ Λεάνδρος», εἰς τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Ἀπὸ τοὺς θρούλους τῶν Αἰώνων» τοῦ κ. Μένου Φιλήντα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν λείπει ἡ ἐπικὴ πνοή.

Ἀλλ' ἡ ἱστορία τῶν δύο ἐραστῶν εἶναι ἀπὸ ἐκείνας διὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἄϊνε ἀνακρᾷ εἰς κάποιον ποιήματιον: «Παλαιὰ ἱστορία, πάντα νέα!» Με πτερὰ χελιδόνος ἐπανερχεται καὶ ἐξυπνᾷ τὴν ἐμπνευσιν καὶ θερμαίνει τὸ αἶσθημα, ὅπου ἡ Φαντασία τοῦ ποιητοῦ διανύει τὸν Ἀπρίλιον αὐτῆς καὶ ὅπου Μαῖους ἀριθμεῖ τὸν ἀνθρώπου ἡ καρδιά. Οἱ δύο νέοι, ὡς ὁ Ἰωμαιοῦ καὶ ἡ Ἰουλίᾳ, ὡς ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργινία, ὡς ὁ ἄλλος Παῦλος μετὰ τὴν Φραγκίσκαν του, ὡς ἡ Μαργαρίτα μετὰ τὸν Φάουστ, ὡς ἡ Μινιὼν καὶ ὁ Βίλελμ Μάιστερ, ὡς ὁ Ἐρμάννος καὶ ἡ Δωροθέα, ὡς ὁ Δάφνης καὶ ἡ Χλόη, ὡς ὁ Γριστάνος καὶ ἡ Τζελέδη, ὡς ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετούσα, ὡς δὲν ἐνθυμούμαι τώρα ποῖα καὶ πόσα ἄλλα θέματα, ἀνάλογα, ἀλλὰ καὶ παθητικά, ἀνθρώπινα, αἰώνια, ἀνακινούμενα καὶ

1 «Παναθηναῖα» 31 Ἀπριλίου 1903.

ἀναξωγογνούμενα ἀπὸ τὸν ποιητὴν, ἀπὸ τὸν μουσικόν, ἀπὸ τὸν ζωγράφον, θὰ συναρπάξουν τὰς καρδίας καὶ θὰ ὑγραῖνουν ἡδύτατα τοὺς ὀφθαλμούς. Μέσα εἰς τὰ ἀπλὰ αὐτὰ καὶ τὰ παθητικά, τὸ τραγούδι τῆς Ἡρῆς καὶ τοῦ Λεάνδρου εἶναι κάτι ἀπλούστατον καὶ παθητικώτατον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ποιήσις τῶν νεωτέρων χρόνων τὸ καθιέρωσε, καὶ ἀπῆλθι εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ναοῦ τῆς ἀπὸ τὰ στόματα ψαλτῶν κορυφαίων. Γνωρίζετε τὴν περίφημην *μπαλλάνταν* τοῦ Σίλλερ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀφελὴς ἑλληνικὸς ἔρως, ὁ πόθος τῆς σαρκὸς, βαπτίζεται ἐξαυλιζόμενος εἰς τὰ κλασικωμαντικὰ νάματα τοῦ γερμανοῦ ποιητοῦ. Καὶ δὲν ἀγνοεῖτε, ὑποθέτω, τὴν ὡραίαν ἐπικλήσιν πρὸς τὸν «νέον, τὸν ὡραῖον, τὸν ἀτρόμητον κολυμβητὴν, μονάκριβον ἐλπίδα τῆς παρθένου τῆς Σητοῦ», μετὰ τὴν ὁποίαν προλογίζει ὁ Μπάυρον εἰς τὸ δεύτερον ἄσμα τῆς «Νύμφης τῆς Ἀβύδου», ἀναφέρων καὶ ἐκείνος, ἐν λυρικοτάτῃ παρενθέσει, τὴν παλαιὰν ἱστορίαν διὰ νὰ προσέσθῃ, ἀμέσως ἔπειτα: «Ἀλλ' ὑπάρχουν ἀκόμη νεαραὶ καρδίαι, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἔρως θὰ ἐνέπνευε τὴν αὐτὴν ἀφροσύνην».

Καὶ ὑπάρχουν νεάζοντες ποιηταί, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ θρύλος τῆς Ἡρῆς καὶ τοῦ Λεάνδρου ἀποτελεῖ ἀστείρευτον πηγὴν ἐμπνεύσεως. Καὶ ἰδοὺ ὁ διάσημος αὐστριακὸς ποιητὴς, ὁ μετὰ τοῦ Λεάνου διαμοιραζόμενος τὰ πρωτεῖα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Παρνασσοῦ τῆς πατρίδος του, ἰδοὺ ὁ Γκιλλπάρτσερ, ὀλίγον ὑστερα ἀπὸ τὸν πύρινον σκεπτικιστὴν Βρεττανὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἀγνὸν ἰδεολόγον. Τεῦτονα, μετέχων πλουσίας μερίδος ἐνταυτῷ ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ πρώτου καὶ ἀπὸ τὴν ὑγίαι καλαισθησίαν τοῦ δευτέρου, δὲν διστάζει νὰ ἐντέλῃ εἰς δραματικὰς σκηνὰς τὸ εἰδυλίον καὶ νὰ σφραγίσῃ τὸ δράμα του μετὰ τίτλον «Ἀγάπης καὶ θαλάσσης κύματα», ποῦ ἀξίζει καὶ μόνος δολόκληρον ποίημα. Καὶ ἰδοὺ νέος Ἕλληνας ποιητὴς, ὁ κύριος Κ. Χατζόπουλος, ὁ ποιητὴς τῶν «Τραγουδιῶν τῆς Ἐρημίας» καὶ τῶν «Εἰδυλλιών», ὁ τραγουδιστὴς τῶν «Χιονωριάτικων», μικρῶν ἀριστουργημάτων αἰσθήματος καὶ γλώσσης, μεταφέρει τὸ δράμα τοῦ Γκιλλπάρτσερ εἰς τὴν ποιήσιν μας καὶ ἐκτελείται τοῦτο ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου.

Διὰ τὸν Γκιλλπάρτσερ θὰ ἦτο περιττὸν ἐδῶ νὰ γίνῃ ξεχωριστὸς λόγος εἰς δύο συνεχῇ φύλλα τῶν «Παναθηναίων»· εὐγλωττος ἐδημοσιεύθη λόγος περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ περὶ τοῦ ἔργου του. Θὰ ἐσμεῖνα μόνον ἀπλῶς ὅτι ὁ πρῦτανος τῶν αὐστριακῶν μουσικῶν, ἐκείνος τὸν ὁποῖον ἐθαύμασεν ὁ Βύρρον μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς «Σαφούς» του, ὁ δημοτικώτατος καὶ συμπαθέστατος τῶν γερμανῶν δραματογράφων, ἔζησε βασανισμένην ζωὴν ὑπαλληλίσκου, καὶ μετὰ τὴν δόξαν κατ' αὐτὸ ἐσχετίσθη γέρον πλεόν καὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, καὶ τὴν δημοτικότητα ἐγνώρισεν ὅχι τόσον ἡ ζωὴ του, ὅσον ὁ θάνατός του· πράγματα αὐτὰ πολὺ συνειδημένα, μέσα εἰς τὰ βιωτικά δράματα τῶν λειτουργῶν τοῦ ἰδανικοῦ. Θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ Γκιλλπάρτσερ εἶνε περιεργὸν κράμα ὑγίων καὶ νοσηρῶν στοιχείων, τόσον εἰς τὴν φύσιν του, ὅσον καὶ εἰς τὴν τέχνην του, τύπος καλλιτεχνικὸς διαδισμοῦ, υἱὸς θετικοῦ πατρὸς καὶ μητρὸς ἀσθενικῆς, βλαστὸς νευροπαθοῦς οἰκογενείας. Ὡς ποιητὴς δύναται νὰ θεωρηθῇ συνεχιστὴς τῆς παραδόσεως τοῦ Σίλλερ, ὅχι καθαρῶς, ἀλλ' ἀναμικτὸν μετὰ τὴν ἀκράν ρομαντικότητα τῶν Τίεκ καὶ τῶν Βέρνερ. Ὁ Γκιλλπάρτσερ ἐθεράπευε καὶ τὴν μουσικὴν. Ἦτο δὲ διάπυρος θαυμαστής τοῦ Μότσαρτ, ἐνῶ ἀντιθέτως, τὸ μεγαλεῖον τοῦ Βετχόβεν τὸν ἀνησυχεῖ καὶ τὸν καθίστα ἐπιφυλακτικόν. Κάποιος εἶπεν: «ὁ θεὸς ἔπλασε ἐν σοφίᾳ τὸν κόσμον εἰς ἡμέραν καὶ εἰς νύκτα. Ἡ ποιήσις εἶναι ἡ ἡμέρα, ἀκτινοβολὸς μεγαλοπρεπῆς. Ἡ μουσικὴ εἶνε

1 «Παναθηναῖα» 15-31 Μαΐου 1905.

ἡ νύξ. ἡ ἀποκαλύπτουσα τὰ ἄστρα». Ὁ ποιητὴς τῆς «Προμάνης» καὶ τῶν «Κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἀγάπης» συνέπλεξεν εἰς τὸ ἔργον του καὶ ἀπὸ τὰς διπλὰς μεγαλειότηας τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. Καὶ ἡ Πρωτομανία.

Και ἡ «Προαίμηση» καὶ τὰ «Κύματα» εἶνε ἀπό
 τινος χρόνου καὶ ἰδικὰ μας κτήματα. Διότι τὰ μετέφε-
 ρεν εἰς τὴν γλώσσαν μας ὅχι συνήθης δις ἡ βιομήχα-
 νος, μεταφραστικῇ, ἀλλὰ ποιητικῇ· καὶ διότι τὸ Βασι-
 λικὸν Θέατρον τὰ περιέλαβεν εἰς τὸ δραματολογίον
 του· καὶ διότι τὸ κοινὸν τρεχεῖ καὶ τ' ἀκούει, πε-
 ριέργως ἡ εὐχαρίστος, κάθε φορὰν ποῦ ἀναβιβάζον-
 ται εἰς τὴν σκηνήν· καὶ διότι συγκινοῦν καὶ ἀδιάφορα
 δὲν δύνανται, νὰ ἦναι εἰς τοὺς γνώστας τῆς τέχνης
 καὶ εἰς τῶν Μουσῶν τοὺς ἄστας Ἄλλ', ὅμως τοῦτο
 δὲν σημαίνει ὅτι καὶ ὑποχρεοῦμεθα νὰ χάσκωμεν ἐκ
 θαυμασμοῦ πρὸ ἐκείνων. καὶ νὰ μὴ ἐκδηλώνωμεν τὴν
 ὅποιανδήποτε ἐντύπωσιν μας, ἀρκεῖ νὰ στηρίζεται ἡ
 ὅποιανδήποτε ἐντύπωσιν αὐτὴ εἰς τὰ βάθρα κάποιας
 καλαισθητικῆς ἀγωγῆς· χωρὶς τὴν ἀγωγὴν αὐτὴν
 πᾶσα κρίσις περὶ τῶν τοιούτων ἔργων εἶνε ἀσέβεια
 καὶ ἀφορμὴ μωρολογίας

Τὸ δράμα τοῦ Γουλιέλμου, τὸ ἐμπνευσμένον ἀπὸ τοὺς ἔρωτας τῆς Ἡρώς καὶ τοῦ Λεάνδρου ὑμνολογεῖται ὡς τὸ ἀριστοτεχνικώτατον τοῦ ποιητοῦ· τὸ ἔργον δὲν τὸ ἀνέγνωσα· ἐγνώριζα μακρὰ αὐτοῦ ἀποσπάσματα, καὶ κρίσεις διακοπτομένας ἀπὸ ἐπιφανήσεως θανασμοῦ. Μὲ τὴν ἱερὰν προσδοκίαν τοῦ λάτριστος μετέβην εἰς τὸ θέατρον, κατὰ τὴν πρώτην ἑσπέραν τῆς παραστάσεώς του, ὡς εἰς ναόν. Ἡ ἀρχαῖος τοῦ ἔργου δὲν ἐπαραματοποίησε τὸ ἰδανικόν μου. Τὸ πολλὸν ἀδιάρητος· συχνὰ ἠσθάνθηκα καὶ τῆς πληξέως τὴν ἐνδόληστον· ἐνστάτα· ἤρχοντο στιγμαὶ καὶ ἡγωνισμοὶ κατὰ τοὺς ὑπὸν ἡρωϊκῶς. Πταίω ἐγώ, διὰ τοῦτο, ὁ κακονυχτισμένος καὶ ἀδιάθετος θεατῆς. Ἡ πταίει οὗ ἔξενος ποιητής; Τίς οἶδε. Νομίζω ὅτι πταίοντες καὶ οἱ δύο ἄλλ' ἢ γνώμῃ μου εἶνε ὅτι πταίει περιεσπότερον — ἀπενάντι μου — ὁ ποιητής.

Ἐπεριμένα κάποιον δ

«Επερχόμενα ἀπεναντί μου — ὁ ποιητής.
μυθόν, ἐξ ἧς ἡ ἀπλή καιρὸν δραματικὴν ἀνάπλασιν τοῦ
ἐνεσθότο νέον δόξης φῶς, πρὸ τοῦ ὁποίου θὰ ὠ-
χρίων καὶ θὰ ἐλθισμονοῦντο πρὸς συγμῆν οἱ ἄλλοι
ποιηταί, οἵτινες τὸ αὐτὸ θέμα ἐπαγαγευθῆσαν.
Ἄλλ· ἐγὼ δὲν κατώρθωσα νὰ λησμονήσω τὸν κλα-
σικὸν Μουσαίων καὶ μέχρως ὥρας τὸ μόνον δρᾶμα
τὸ ὁποῖον προσφῶς καὶ ἐν ὁμονίᾳ πρὸς τὸ θέμα
ἐκτυλίσει τὴν ὁραίαν ιστορίαν δὲν εἶνε δι' ἐμὲ ἡ τὸ
μνημονευθὲν ποίημα τοῦ Σίλλερ. Τὰ «Ἀγάπης καὶ
θαλάσσης κύματα» εἶνε βραβίως ἐν δραματικῶν διή-
γημα, ἐγκλείων πολλά στοιχεῖα ὁριμότητος ἀγωνίζε-
ται ὁ ποιητὴς νὰ τὸ ἐντείνῃ εἰς ἄρτιον δρᾶμα, ἀλλὰ
δὲν τὸ κατορθώνει

Τὴν ἀπορομὴν τῆς τοιαύτης ἀδυναμίας δὲν τὴν ἀπο-
δίδω εἰς τὸν αἰσθηματικὸν λυρισμόν, οὐδ' εἰς τὴν ἀ-
πλόττητα τοῦ ἔργου· ἡ μεγαλόπνευστος δραματικὴ τέ-
χνη εἶναι πηγὴ ἀνεξάντλητος λυρισμοῦ, ἀπὸ τοῦ Αἰ-
σχύλου πέχρη τῶν ἡμερῶν ἡμῶν· ἀπλὰ καὶ λιτὰ εἶναι
γνωστὰ ἀριστουργήματα δραματικῆς τέχνης ὡς ὁ «Φι-
λοκτήτης» τοῦ Σοφοκλέους, ὡς ἡ «Βερενίκη» τοῦ Ρα-
ζίνα, ὡς ἡ «Ἰριγένεια» τοῦ Γκαίτε. Τὴν ἀδυναμίαν
τὴν ἀποδίδω εἰς τὸ ὅτι ὁ αἰσθηματικὸς αὐτὸς λυρι-
σμός παρέρσθη εἰς ἐμέ ὅχι ὡς τὸ ξεχείλισμα τῆς δρα-
ματικῆς ἐναργείας τῶν προσώπων, ὅχι ὡς στοιχεῖον
δυναμικῶν καὶ ἀνυψῶν τὴν ὅποιανδήποτε δράσιν.
Ὅχι ὡς μεγαλοπρεπεῖας συνδοῆς ἐπιτυχίης τινος κινήσεως,
καθὼς θὰ ἦτο πολὺφώνως ἁρμονία εἰς τὸ μέλος μου-
σικῆς τινος συνθέσεως· ὁ λυρισμός οὗτος εἶναι μᾶλλον
ἐξωτερικὸς, μονότονος, παρείσακτος καὶ ὅχι ἀπαραί-
τητος δὲν εἶναι ἀναπόσπαστος τοῦ ρυθμοῦ, καὶ χερ-
σιμπεῖ μόνον εἰς τὸ νὰ πληρῇ τὸ κεχληγὸς αὐτοῦ, ὡς
εἶδος παραγεμίσματος. Καὶ ἡ ἀπλότης τοῦ ἔργου ὅχι

σπανίως μεταβάλλεται εἰς ἰσχύνητα. Καὶ δὲν ἔμεινε τίποτε φωτεινὸν εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου μετὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ ἔργου ἔξαιρῶ τὴν σκηπὴν τῆς πρώτης συναντήσεως τῶν ἑραστῶν κατὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης πράξεως, σκηπὴν βαθεῖα διεξαγομένην διὰ τῶν σιωπηλῶν βλεμμάτων, καὶ ὄχι διὰ τοῦ λόγου ἔξαιρῶ εἰς τὴν δευτέραν, ἢ τρίτην πράξιν. τὴν συνάντησιν τῶν δύο ἑραστῶν τὴν νυκτερινὴν ἔξαιρῶ τὴν μίαν καὶ ὑπεραττινὴν παρωκτικὴν κραιπνὴν εἰς τὸ τέλος τῆς τελευταίας πράξεως, τὸ ἐπιφρονιμα τοῦ ἀποθνησκούσης Ἡροῦς· *Λέανδρε!* ἔκφρασμα κώτερον ὅλων τῶν περιπαθῶν διαχύσεων τῆς ἡρωίδος· Ἐδῶ· ἢ ἐκεῖ ἀναδίδονται ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῆς Ἡροῦς ἀστραπαὶ ὥραιαι ὑπερφανεαῖς καὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ Λέανδρου τοῦ ἀτιμιάσου πάθους αἰ βρονταί. Ἄλλ· ὅταν αἱ ἀστραπαὶ παύσουν καὶ σιγῇσουν αἱ βρονταί, ἡ εὐδία δυσκόλως ὑποφέρεται. Τὰ λοιπὰ πρόσσπα, γονεῖς, θειοὶ, φύλακες, φίλοι καὶ φίλαι, δὲν κατόρθωσα νὰ καταλάβω εἰς τί καλὰ καλὰ χορησιμῶν.

Και ἀδιαφορῶ ἂν τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος εἶναι περισσότερο ἢ ὀλιγώτερον Ἕλληνες εἰδωλολάτραι τῆς Ἀβύδου καὶ τῆς Σηστοῦ ἢ μετῃφισμεῖνοι Γερμανοὶ, ὥς ἔκεινοι περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ Ὁ γκαίτε εἰς τὸ 13ον κεφάλαιον τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» του, πολὺ μᾶλλον ἀπηχρῶντες τοὺς μονολόγους τοῦ Ἄμλετ καὶ τὸν Ὅσιαν, ἢ τὸν Ὀμηρον. Ὑποὶ τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς τῶν διαφορῶν φυλῶν, ὑπάρχει ἡ οὐσιώδης ὁμοιότης τοῦ αἰωνίου ἀνθρώπου, τὸ στοιχεῖον τὸ συγκινοῦν, ἀνεξαρτήτως τόπων καὶ χρόνων, τὴν ψυχὴν τὸ στοιχεῖον τὸ πληροῦν τὴν μεγάλην ποιήσιν. ἥτις, ὁμοῦ, πατριωτὶς καὶ κοσμοπολίτις, συναρμόζει ὅτι κοινὸς θεωρεῖται ἀσυμβίβαστον τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἰδεώδη.

Ἔπειτα, τί θέλετε; Τὸ δῶμά μου Γκιλλπάτσερ πα-
ρεστάθη κατὰ πρόωτον εἰς τὴν Βιέννην τῷ 1831. Ἀπὸ
τότε ἡ δῆματικὴ τέχνη ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῶν ἀθα-
νάτων κορυφαίων πότε τῆς κλασσικῆς ὥραιότητος,
πότε τοῦ ρωμαντικοῦ ὕψους, ὑπὸ τὴν γοητείαν μυθίων
ιδεῶν καὶ μυθίων διδασκάλων, ἐχώρησεν ἐπὶ τὰ πρόσω,
ὑπέστη μεταμορφώσεις, ἐπεχειρήσεων ἄλλατα. Καὶ
ὕστερα ἀπὸ τοὺς Βάγνερ καὶ τοὺς Ἱνερ, ἀπὸ τοὺς
Δουμά καὶ τοὺς Πορτοῖς, ἀπὸ τοὺς Δανούντιο καὶ
τοὺς Μάτεργιλκ, δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν, Εὐρωπαῖοι
ἢ Ἀνατολίται, εἰμῆθα κάπως ἀπαιτητικοίτεροι

Ἄκομῃ καὶ ἡ μεταφρασμοῦ τοῦ κ. Χατζοπούλου, μεθ' ὅλην τὴν ποιητικὴν τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ὑπέροχον αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα ἄνθρα ἢ σχολαστικά κατασκευάσματα, δὲν ἔφερε ζωηράν τὴν σφραγίδα τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ Ποῦ δ' περὶ τὸς ὀκτασύλλαβος στίχους — τόσον ἐν πρώτοις ἀκατάλληλος φαινόμενος καὶ δρᾶμα, καὶ ὁμως θαυματονοήσιος ἀπὸ σκηνῆς — καὶ ποῦ ἡ μορφή τῆς ἀλησιμονιότητος δι' ἐμὲ «Προγράμμις!» Ἀλλὰ διὰ τοῦ στίχου, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, τὰς ἐλλείψεις δὲν εὐθύνεται ὁ ποιητὴς ἐνόσφ' δὲν ἀναγινώσκωμεν ἄλλ' ἀκούομεν ἀπὸ σκηνῆς τὸ ἔργον του, ὑποκείμενον εἰς τὰς προλήψεις, τὰς ἰδιοτροπίας, τὰς ἀπροσεξίας τῶν ἐκτελεσμάτων, πολλὴν περισσώτερον διὰ τὰ γλωσσικά ἁμαρτήματα καὶ τοὺς ἀνευ λόγου δασκαλισμοὺς, τόσον παραφώνους καὶ τόσον σολοίκους μέσα εἰς τὴν σφιν κανονικότητα τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης; Ἀποδώσατε τὸ τελευτάνον τοῦτο, ὅχι βέβαια εἰς λιποψυχίαν τοῦ μεταφραστοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ, πιδανώτατα, εἰς τὰ διορθωτικά — ὕψιστοι θεοί! μολύβια τῶν θεατρικῶν διευθυντῶν.

Καὶ οἱ ἠθοποιοὶ μου ἐφάνησαν μέτροι καὶ ἀνί-
κανοὶ νὰ ἐξεύρουν τὸν προσήκοντα τόνον ὡς πρὸς
τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν τοῦ ἔργου. Καὶ
ὁμως ἡ δεσποινὴ Κοτοπούλη διακρίνεται μετὰ τῶν
ὁμοτέτων της· ἔχει στιγμὰς ὥραϊας πλαστικῶν πα-
ροστάσεων καὶ ἡ στρουγγυλὴ ἀναγγελία της δυνεῖ
πολλάκις τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, καὶ ἐνθουσιᾷμα ὅτι

ἤρχεσεν ἐκεῖνη. ἄλλοτε, ἀπαγγέλλουσα χορικά τινα τοῦ «Οἰδίποδος τυράννος» νὰ χωματίσῃ με ζῶθις ἐπίφασιν τῆς σαβανωμένην μεταφόρσιν τοῦ χ. Βλά-
χου. Κάτι ξένον παρεισήγετο μεταξύ τῆς ποιήσεως τοῦ Αὐστριακοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ τὸ ξέ-
νον τοῦτο ἦσαν οἱ ἠθοποιοί. Πρὸ τινον ἐτών ἀπό-
τινος παρισινοῦ θεάτρου παρεστάθησαν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, ἱερὸν δράμα τὸ Ἄροκούρ. Οἱ ἠθο-
ποιοὶ δὲν παρέστησαν τὸ δράμα τὸ ἀνήγγειλαν ἀπο-
σκηνή, με φράκον παρουσιασθέντες, καὶ ἀπὸ τετρα-
δίων ἀναγινώσκοντες, ὡς μουσικήν μονωδίαν εἰς ἐπε-
ρίδα Ὡδείου. Καὶ ἴσως ἦτο αὐτὸ ἡ προσοφρωτέρα ἀπόδοσις τοῦ ἔργου. Ἰσως τοιαύτῃ ἐμπνεΐα θὰ ἦτο ἡ μᾶλλον ἀρμόζουσα καὶ δι' ἔργον ὡς τὰ «Κύματα τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ἀγάπης», καὶ διὰ πόσα ἄλλα δραματικά ποιήματα!

Ἀλλὰ παρὰ πάντας εἰς τὰς λεπτομερείας ἔλλειπνιν, πολλὸν ὀφείλεται ἔπαινος εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον, ὁσάκις παρέχει ἔργα ποιήσεως καὶ τέχνης, ὅποιον τὸ προκείμενον

ΔΙΑΓΩΡΑΣ

BYZANTINAI ΣΕΛΙΔΕΣ

Οἱ Ἀκριτικοὶ θρυλοὶ εἰς τοὺς Μωαμεθανικοὺς
λαοὺς τῆς Ἀσίας.

ΝΕΟΙ ἤδη ὁρίζοντες ἀνοίγονται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆς τῶν βυζαντινῶν πατέρον μας ἐποποιίας τοῦ *Βασιλεως Διγενῆ Ἀκρίτα*, ἐν σγέσει δηλαδὴ πρὸς τὰ ζῶντα λαογραφικά μνημεῖα καὶ τὰ μ. σ.αι. νικά κείμενα τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀσίας. Τὴν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν πρέπει νὰ διεξαχθῇ ὑπέδειξε ὁ διδάσκαλός μου κ. *Παῦλος Καρολίδης*, ὁ ὁποῖος δι' ἀναγκαστικῶς γενομένης τῆς 9ην Νοεμβρίου ἐνώπιον τοῦ φιλολογικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ *Παραρτισσοῦ* προσέφερε καὶ τὰς πρώτας ἀπαρχὰς πρὸς ἐξέτασιν ὑπὸ τὴν ἐποπ. ν. τὴν αὐτὴν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔπ.ους. Ὁ κ. *Καρολίδης* μὲ τὴν βαθεῖαν μελέτην τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν γνῶσιν πολλῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν καὶ ἰδιωμάτων, ἀνέβηκεν ἀκριτικὰ στοιχεῖα εἰς δύο πρὸ πάντων ἀνατολικά κείμενα τῆς μεσοχρονίου περιόδου, εἰς τὸν *Σαχραμῆ* καὶ εἰς τὸν περίφημον μυθιστόρημα τοῦ ὁποῖου κύριον πρόσωπον εἶναι ὁ ἥρωας *Σαῖτ-Βατᾶλ*. Ὁ *Σαχραμῆς* εἶναι τὸ ἐξ ἐκατὸν εικοσι περίπου χιλιάδων στίχων ποίημα τοῦ μεγάλου Πέρσου ποιητοῦ *Φαρδοουζῆ* ἀκμάσαντος καθ' οὗς χρόνους ὁ Βασιλεὺς ὁ Βουλγαροκτόνος κατεῖχε τὰ σκήπτρα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ κυριωτάτου ἀντιπροσώπου τοῦ περσικοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν περσικὴν φιλολογίαν ἀνεγεννήθη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀραβικόν πνεῦμα. Ὁ δὲ *Σαῖτ-Βατᾶλ* εἶναι ὁ Ἡρακλῆς τοῦ μωαμ. ἀραβισμοῦ, συνδυάζων—κατὰ τοὺς θρύλους—ἀνδρείαν ὑπερβάλλουσαν πρὸς ὀδυσσεακήν τὴν πονηρίαν καὶ σοφίαν ἀπαράμιλλον ἡρώος καταγόμενος ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Προφῆτου, υἱὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Μελιτηνῆς Χουσάν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποῖου διέστρεγεν, ἐκληρῶν τὰς ἐντολάς τοῦ θεοῦ τοῦ Ἀβδούλ-Σαλάμ, τὰς διαφόρους χώρας τῆς Ἀσίας διασπείρων πανταχοῦ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν εῤῥήμωσιν, λεηλατῶν πόλεις, φρούρια, πύργους καὶ μοναστήρια, ἐξανδρικοποιδίζων μοναχοὺς καὶ ἀπάγων τὰς ὡραίας γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας τῶν εὐγενῶν. Πάντοτε δέ, ὡς λέγει ὁ θρύλος, κατεχόμενος ἀπὸ ἁσβεστον δίψαν χριστιανικοῦ αἵματος. Ὁ *Σαῖτ-Βατᾶλ* εἶναι ἱστορικὸν πρόσωπον, τοῦ ὁποῖου οἱ ἄλλοι ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον διάπλασθέντες ἀκόμη ἄδονται ὑπὸ τῶν Γούρζων καὶ μάλιστα εἰς τὰς περὶ τὸ Ἄμ.ιον χώρας, καθὼς ἀναφέρει ὁ ἀγγλὸς περσιγῆτης

Ἀμυλων. ὁ προσδιορίζας κατὰ τὸ 1836 τὰ ἐρεΐματα τοῦ σημαντικοῦ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας φρουρίου τούτου. Περί τοῦ Σαῖτ-Βατάλ ἔγραψε διὸ μακρὸν ἀρθόμενος ἐκ τοῦ *Χατζή-Κάλφα*¹ καὶ ἄλλων ποικίλων πηγῶν ὁ μακαρίτης *A. Mordmann*² πραγματευόμενος περὶ τοῦ χωρίου τῆς Κιουταγιάς *Σεΐδ-Γάζε*, ὅπου κατὰ τὴν παραδόσιν ἀπέθανεν ὁ Σαῖτ-Βατάλ καὶ ὅπου δεικνύεται καὶ ὁ τάφος του. Ἀλλ' ὁ *Mordmann* ἠγνόει τὴν ὑπαρξίν τοῦ παλαιοῦ μυθιστοριογράφου: *Αἱ Πορεΐαι τοῦ Σαῖτ-Βατάλ*, αὐτοῦ τοῦ τῶν διηλαθῶ ὅπου ὁ *κ. Καρολίδης* ἀνεζήτησεν ἀκρικῶς στοιχεῖα³. Πρὸ ἐτῶν ὁ *κ. Κωνσταντῖνος Σάβας*⁴ ἐπιχειρῶν νάνευσθαι τὸν ἱστορικὸν πυρῆνα τοῦ δημοτικοῦ ἔθματος τοῦ *δόστον τῆς Ὠριάς* καὶ διςχυριζόμενος ὅτι δι' αὐτοῦ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ψάλλει τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἄλωσην τοῦ Ἀμορίου⁵, τοῦ ἐν τῇ κεντρικῇ Φρυγίᾳ προπυργίου τούτου τοῦ χριστιανικοῦ ἐλλήνισμου, μετεξερίσθη πρὸς πίστωσην τῆς γνώμης τὸν καὶ τὰς *Πορεΐαι τοῦ Σαῖτ-Βατάλ*. Ἀλλὰ τὸ σωθρὸν τῆς γνώμης αὐτῆς τοῦ *κ. Σάβας* ἀπέδειξεν ἐσχάτως ὁ *κ. Ν. Γ. Πολίτης*⁶, παρατηρήσας πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι καὶ ὁ *κ. Σάβας* ὀνομαζέει τὰς *Πορεΐαι τοῦ Σαῖτ-Βατάλ* ἐποποιῖαν, ἐν ᾧ εἶναι μυθιστόρημα, καὶ ὅτι εἶναι ἀσυνάφειτος ὁ διςχυρισμὸς τοῦ ὅτι «τὸ μυθιστόρημα τοῦτο χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Ἀμορίου», διότι οἱ ἀσιανολόγοι χρόνον τῆς συντάξεως αὐτοῦ ὀρίζουν μετὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος, ἥτοι τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τῆς ὁσμаниκῆς δυνάμεως ἐν Ἀσίᾳ⁷. Ὁ *κ. Καρολίδης* ἀρχόμενος τῆς ἀνακρινώσεως ἐξέφρασε κατὰ πρῶτον τὴν γνώμην ὅτι αἱ *Πορεΐαι τοῦ Σαῖτ-Βατάλ* δὲν εἶναι προῖον τῶν ὀθωμανικῶν χρόνων, ἀλλὰ τῆς μετὰ τὸν Η' καὶ ΙΑ' αἰῶνος περιόδου καὶ ὅτι εἶναι πεζὸν ἔπος ἀραβικὸν μεταφρασμένον ἔπειτα καὶ εἰς τὴν τουρκικὴν. Ἀφοῦ δὲ ὑπεστήριξε καταλλήλως τὴν γνώμην αὐτὴν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴν ἐπιδέχεται οὐδεμίαν ἀντίρρησην, ἀνέπτυξε τὴν θεωρίαν ὅτι ὁ κύκλος τῶν περὶ τοῦ Ἀκριτά καὶ τοῦ *Σαῖτ-Βατάλ* θρύλων εἶναι ὁ αὐτὸς παραχθεὶς ἐκ τῶν διηγετικῶν ἐξήλοπραξίων καὶ τῶν κλεφταρματολικῶν πολέμων μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων Μωαμεθανῶν — ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκείνων τῶν ὁποίων θέατρον ἦσαν τὰ ἀπώτατα ἀνατολικά καὶ μεσημβρινὰ σύνορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ *κ. Καρολίδης* εἶρε πολλὰ σημεῖα κοινὰ καὶ εἰς τὰ δύο ἔπη, τοῦ Διγενῆ Ἀκριτά καὶ τοῦ Σαῖτ-Βατάλ, καὶ ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ὅτι μέχρι τινὸς ὁ Σαῖτ-Βατάλ εἶναι ἀκριτὰς ἄραφ μωαμεθανὸς ὅπως ὁ Διγενὴς Ἀκριτὰς. Ἀνέφερε δὲ καὶ μερικὰ χωρία τοῦ ἀκριτικοῦ ἔπους περιέχοντα στοιχεῖα ἐλημμένα ἐκ τῶν μωαμεθανικῶν ἐπικῶν παραδόσεων καὶ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ κύκλος τῶν ἀκριτικῶν μελετῶν δύναται σπουδαίως νὰ πλουτισθῇ καὶ νὰ διαφωτισθῇ διὰ τῆς ἐκ παραλλήλου μελέτης τῶν μεσαιωνικῶν ἔπων καὶ τῶν ἄλλων προϊόντων τῆς Μωαμεθανικῆς Ἀραβικοπερσικῆς φιλολογίας. Τὸ πρῶμα μίᾳς τωαντῆς μελέτης τὸν περὶ τοῦ ἀκριτικοῦ ἔπους, ἐν σχέσει δηλαδὴ πρὸς συγγενῆ μεσαιωνικά κείμενα τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, ὑπεσχέθη ὁ *κ. Καρολίδης* νὰ δημοσιεύσῃ λίαν προσεχῶς εἰς τὸν μετ' ὀλίγον ἐκδο-

1 Γεωγράφος και ιστορικός τουρκός του ΙΣΤ αιώνα.

2 Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.
Παράρτημα ἀρχαιολογικὸν τοῦ Θ' τόμου. Ἐν Κων/πόλει 1875 σ.
XIV κ. ε.

3 Περὶ τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ ἔχουσιν εἰδικήν μελέτην τοῦ Ἀσπασίου τοῦ Gleicher δημοσιονεύσαντες ἐν τοῖς Sitzungsberichten der königlichen sächsischen Academie 1848, Band 2, σελ. 36-41 καὶ 150-169. Ἐχουσιν δὲ καὶ γερμανικὴν μετάφρασιν αὐτοῦ: Die Fahrten des Sadjid Bathäl, ein alttürkischer folks-und sitten-roman. Zum ersten male vollständig übersetzt v. Eth. c. Leipzig 1871.

4 «*Η δημοτική ποίησις καὶ τὸ κάστρον τῆς Ῥωμᾶς*» — «*Εστία*»,
τόμ. Θ'. ἀριθμ. 229 (18 Μαῖον 1880) σ. 308 κ. ἑ.

6 Παροδόσεις Μέρου Β' Ἐν Ἀθήναις 1904. 2 78 σ.

6 Παραδοσεις. Μερὸς Β. Ἐν Ἀθήναις 1904, σελ. 724 κ. ε.

θησόμενον Β' τόμον της 'Επιστημονικής 'Επετηρίδος του 'Εθνικού Πανεπιστημίου.

Αναμένομεν λοιπόν την μελέτην αυτήν του κ. Καρολίδου με την ακράδαντον πεποίθησιν ότι θα έχωμεν μίαν πολύτιμον συμβολήν εις τὰ σημαντικώτατα εκείνα σημεία της μεσοχρονίου λογοτεχνίας μας, όποια άκριβώς είναι και σχετιζόμενα με τον Διγενήν 'Ακρίταν

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Απόστολος 'Αρβανιτόπουλος

ΜΙΑ φυσιογνωμία του άγαπητού αρχαιολόγου δεν ήμπορεί, σήμερα τουλάχιστον, να χωρισθί από τὰ αρχαιολογικά του μαθήματα. Ίσως ένας άλλος άλλοτε τον ζωγραφίση καλλίτερα. Εγώ αποδίδω εκείνο που βλέπω τώρα όπως ήμπορώ.

Βλέπω ένα κεφάλι με κάτι γραμμές λίγων τετράγωνες και δυνατές, που τὸ φωτίζει ἡ σκέψις, κολημένον ἐπάνω εἰς ἕνα μαρμάρινον κορμόν, — κορμόν... ὃχι τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδία — πού τὸν ἐπῆρες ἔξαφνα ἀπὸ μίαν γωνίαν τοῦ μουσείου καὶ τὸν ἔστησε ἐκεῖ, ἐμπρὸς στοὺς ἀκροατὰς του. Ἀκίνητος, ἀκαμπτος, με νεῦρα ἀπὸ μέταλλον.

Ἡ σκέψις πού τεχνουργεῖται μέσα του, ρυθμίζεται με μίαν κίνησιν τοῦ δεξιοῦ χειροῦ — τὸ ἀριστερόν κατεδικάσθη νὰ κρατῇ τὸ καπέλο — πού τότε ἐντείνεται, πότε χαλαρώνεται διὰ νὰ ἐνταθῇ καὶ πάλιν. Νομίζεις πῶς εἶνε μουσικός τῆς φρουρᾶς με τὴν μπαγκέταν του. Ὅλα τὰ μάτια, καρφωμένα ἐπάνω του, χάνουν τὴν ὑπόστασιν των καὶ γίνονται μάτια πνευματικά. Τόσον, πού ὅταν τυχαίῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μάθημα κάποιος ὁ ὁποῖος ἐβράδυνε, κανεὶς δὲν κινεῖται ἀπὸ τὴν θέσιν του νὰ ἰδῇ. Φαντάζομαι ἔξαφνα ἕνα καλλιτέχνην τῆς φράσεως, πῶς θὰ ἤμπορούσε νὰ συναρπάσῃ. Ὁ κ. 'Αρβανιτόπουλος ὅμως δεσμεύει σιγά-σιγά με τὴν βαθύτητα τῆς σκέψεως. Ἡ φωνὴ του ἀκούεται με τὸν ρυθμόν τῆς γνώσεως, ἂν ὑπάρχῃ τέτοιος ρυθμός. — Καὶ σὰν νὰ μεταδίδεται ἡ δύναμις ἐκείνῃ ἡ μετάλλινῃ εἰς τὰ λεπτὰ γυναικεῖα σώματα — διότι τὰ δύο τρίτα τῶν ἀκροατῶν ἀνήκουν εἰς τὸ ὡραῖον φύλον — δὲν βλέπεις κανένα δειγμα κοπώσεως. Ὅλα, ὁμιλητής, ἀκροαταί, ἀγάλματα τριγύρω, γίνονται ἕνα. Μία ζωὴ ἔντονος, πού τότε μόνον ξεσπᾷ ὅταν παύῃ ν' ἀκούεται

ἡ φωνὴ πού διδάσκει ἐμπρὸς στὰ ἀμίλητα μάρμαρα

Ἀμίλητα ὄχι. Μιλοῦν, ὑποβάλλουν. Ὁ κ. 'Αρβανιτόπουλος εἶναι ὁ ἱερεὺς. Αἱ λέξεις του, με τὴν ρυθμικὴν των καὶ μονότονον δόνησιν, εἶναι βγαλμένα ἀπὸ τὸν πῶ βαθὺν κόσμον πού κρύβεται ἐγώιστικά μέσα των.

Κοινωνὸς τοῦ μυστηρίου των, τὸ ἀποκαλύπτει με ἀπλότητα, με τὴν ποιήσιν των γραμμῶν των, των σχημάτων, τοῦ ὕφους των. Δὲν ἀρκεῖ ἡ ὑπαρξὶς τοῦ καλλιτεχνήματος. Χρειάζεται καὶ ὁ προνομιούχος, ἐκεῖνος πού θὰ ἀποκαλύψῃ τὸ κάλλος τοῦ ἔργου ὁλότελα. Καὶ τότε τὸ ἔργον θὰ δώσῃ βαθεῖα τὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποῖαν ἀορίστως ἐμάντευε ἕως τώρα ἡ ψυχὴ τῶν θεατῶν.

Καὶ αὐτὸ λέγεται μιά νέα δημιουργία. ὅπως λέγει ὁ Οὐάιλντ

Γνωρίζω ὅμως τὸ μᾶζον μου καὶ ὑπὸ μίαν ἄλλην ὄψιν. Βλέπω τὴν τόλμην καὶ τὸ θάρρος τὰ ὁποῖα δίδει ἡ καλωσύνη καὶ ἡ εὐκρινεία καὶ ἡ αὐτοπεποίθησις. Δῶρα ζηλευτὰ πού ἀνοίγουν τὸν δρόμον εἰς τὴν ζωὴν. Τὸν δρόμον τὸν ἠθικὸν πρῶτα-πρῶτα. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μέγας δρόμος εἰς τὸν ὁποῖον συναντῶνται οἱ ἐλλεκτοί.

Καὶ τοῦ σφίγγω τὸ χέρι.

K. M.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΞΕΔΟΘΗ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ 1906 Κ. Φ. Σκόκου, ἕνα συμπλήρωμα οὕτως εἰπεῖν ἐτήσιον τῆς ἐκδοτικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι. Ὅλα σχεδὸν τὰ ὀνόματα τῶν φιλόλογων καὶ τῶν φιλολογούντων ἀδελφόνονται μέσα εἰς τὸ ἡμερολόγιον Σκόκου. Καὶ διὰ τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ ἐφέτος ἕνα πολὺ εὐχάριστον ἀνάγνωσμα δι' ὅλους με τὰ ποιήματά του, τὰ διηγήματα, τὰ εὐτράπελα, τὰς πληροφορίας, καὶ τὸ εἰκονογραφημένον μέρος, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ φιλόκαλον καὶ ἄξιον μνείας διὰ τὸν πλοῦτον του.

ΠΟΛΥ φοβούμεθα μήπως ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος κ. Δημήτριος 'Αστεριώτης, ὁ γράφων περὶ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας εἰς τὸν «Mercure de France», ὑφίσταται ἰσχυρὰν ὑποβολὴν περὶ τοῦ ποιοῦ διαφόρων ἐνδόξων ποιητῶν μας καὶ ποιητριῶν, ἡ τοῦλάχιστον αὐτοῦ υποβολὴν ἐκ προσωπικῆς φιλίας. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἐξετάζομεν τὰ πράγματα. Οὔτε θέλομεν νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν δόξαν τῶν συγχρόνων μας. Ἀπεναντίας θὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς ν' ἀνακηρύξωμεν καὶ ἡμεῖς ἕναν Ἕλληνα Λεοπάρδι, μίαν νεωτέραν Σαπφὴ ἢ ἕνα σύγχρονον Κάλβον. Μὰ παραπολὺ εὐτυχεῖς.

Ο ἀκαδημαϊκὸς Ε. Φαγκέ κρίνων τὸν τελευταῖον ἀποθανόντα ποιητὴν Ζοζέ-Μαρία-Ερεδιά λέγει ὅτι ἡ Γαλλία ἔχασε ἕνα πολὺ μέγαν ποιητὴν ὁ ὁποῖος εἶχε ὅλα τὰ προσόντα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη, διότι συνεχίζει μίαν μεγάλην παράδοσιν καὶ εἶναι συγχρόνως καὶ τελειὸς πρωτότυπος. Συνεχίζει τὴν μεγάλην κλασικὴν παράδοσιν, διὰ νὰ λάβωμεν τὴν λέξιν εἰς τὴν εὐρεῖαν καὶ ἀληθινὴν τῆς ἔννοιας. Εἶναι ἀπ' εὐθείας συγγενὴς μετ' ὃν Σενιέ καὶ δι' αὐτοῦ μετ' ὃν Ρονσάρ καὶ διὰ τοῦ Ρονσάρ μετ' ὃν ἀρχαιότητα. Διαβάσετε τὰ Τρόπαϊά του. Εἶναι ὁ Γάλλος Ἀνακρέων, Καλλιμαχος, Θεόκριτος, Λουκρήτιος καὶ Κάτωλος.

ΕΞ ἄλλου ὁ Ρεμὺ δὲ Γκουρμόν λέγει εἰς μίαν του μελέτην: Ἡμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος

προς αὐτὸς, μετὰ τὰ συννέτα του τὰ ἀπαθὴ καὶ ἀκαμπτα σὰν πανοπλία, ἦτο προικισμένος μετὰ πολὺ βαθὺ αἰσθημα καὶ ὅτι τὸ ἔκρυπτε; Δὲν τὸ ἐξετάζω αὐτὸ βλέπω ἐδῶ τὴν μορφὴν μόνον. Τέχνη μετὰ ὀρισμένα ὅρια ἀλλὰ βεβαία.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ο Γάλλος ποιητὴς Ρισπέν ἐδραματοποίησε ὅπως ἐγράψαμεν προηγουμένως τὸν Δὸν Κιχώτην τοῦ Θερβάντες. Ἀλλ' ὁ Ρισπέν ἀπέτυχε, φαίνεται, διότι ἠθέλησε νὰ μείνῃ παραπολὺ πιστὸς εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰσπανοῦ συγγραφέως. Ἀν' ἔτιδε περισσότεραν ἐλευθερίαν εἰς τὸ δράμα του, ἀποδίδων ἀπλῶς τὸν χαρακτήρα τοῦ ἥρωος τοῦ Θερβάντες καὶ δημιουργῶν μίαν πλοκὴν ἰδικὴν του. Ἰσως ἡ ἐπιτυχία θὰ ἦτο πιθανώτερα Διότι τὸ κοινὸν δὲν ἐπερίμενε βέβαια νὰ ἴδῃ ἐπάνω εἰς τὴν σκηνὴν ὅτι εἶχε διαβάσει εἰς τὸ μυθιστόρημα. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη τῶν γαλλικῶν περιοδικῶν πού κρίνουν τὸ δράμα τοῦ Ρισπέν, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις ἔχει ὡραία μέρη. Ἡ τελευταία σκηνὴ μάλιστα, ὅπου πεθαίνει ὁ αἰώνιος ὀπτασιαστής, εἶναι ἀρκετὰ συγκινητικὴ.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ ἐφετηνὴ μουσικὴ περίοδος ἤρξατο πολὺ ν' ἀρχίσῃ. Εἰς αὐτὸ πταίει κυρίως ὁ χειμὼν, ὁ ὁποῖος ἤρξατο πολὺ νὰ φανερωθῇ, καὶ νὰ συγκεντρώσῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν μικροῦλαν αἰθούσαν τοῦ Ὁδεῖου, πού κατήντησε νὰ γίνῃ τὸ μοναδικὸν σχεδὸν μουσικὸν κέντρον τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐφάνη πόσον ἦτο δυσχερὲς διὰ μουσικὴν τὸ κοινὸν ἀπὸ τὴν προθυμίαν μετὰ τὴν ὁποῖαν ἐσπευσεν εἰς τὰς δύο πρώτας συναυλίας.

Ἡ πρώτη ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐσπέραν τῆς 17ης Νοεμβρίου ἐδίδοτο ὑπὸ τῆς Κας Τσίλλερ, τῆς γνωστῆς διαπρεποῦς πιανίστας, ἡ ὁποία πρὸ ὀλίγου καιροῦ προσελήφθη καὶ ὡς καθηγήτρια ἐν τῷ Ὁδεῷ.

Δὲν εἶνε βεβαίως πρώτη φορά ὅπου ἀκούεται ἡ Κας Τσίλλερ, καὶ δὲν πρόκειται νὰ κρίνωμεν γνωστὴν καὶ ἀνεγνωρισμένην καλλιτέχνιδαν. Εἰς μίαν αἰθούσαν ὅμως ὅπως τοῦ Ὁδεῖου ἐπισημοποιεῖται κάπως περισσότερο ὁ καλλιτέχνης, καὶ διὰ τοῦτο ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ὀμιλήσῃ ἀναλυτικώτερον περὶ αὐτοῦ, καὶ νὰ τὸν κρίνῃ καὶ αὐστηρότερα.

Ὅσον ὅμως αὐστηρὰ καὶ ἂν κρίνῃ κανεὶς τὴν Καν Τσίλλερ δὲν εἴμπορεῖ παρὰ ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι εἰς μερικὰς στιγμὰς ἦτο ἑξαίσια ἡ ἐκτέλεσίς της, ἰδίως εἰς τὴν Cracovienne τοῦ Paderewski. καὶ τὴν Habanera τοῦ Sarasate, ὅπου ὁ πλοῦτος τοῦ τόπου της καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς φαντασίας της εὐρισκόν στάδιον καὶ ἡ ἐκδηλωθὺν ἐλευθερία καὶ νὰ γοητεύσουν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν ἐννοῶ, εἶνε ἡ μεγάλη προτίμησις τῆς Κας Τσίλλερ διὰ τὰς παραφράσεις τοῦ Λίστ. αἱ ὁποῖαι οὔτε ἀπὸ τὰ καλλίτερα ἔργα τοῦ Λίστ εἴμπορουν νὰ θεωρηθῶν, οὔτε καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καμμίαν μεγάλην ἀξίαν μουσικὴν ἔχουν, ὥστε νὰ δικαιολογήσων μίαν τοιαύτην ἐκλογὴν. Ἀλλως τε καὶ δὲν ὄν νὰ δύναται ν' ἀναδειχθῇ ἡ τέχνη τῆς Κας Τσίλλερ, ἡ ὁποία δυσκόλως ὑποτάσσεται εἰς τὴν λογικὴν πορείαν μίας μελωδίας.

Ἡ εἰδικότης τῆς Κας Τσίλλερ εἶνε τὰ νεώτερα morceaux de genre, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ κλασσικὴ αὐστηρότης δὲν ἔχει πέρασιν, καὶ ὅπου ἡ ἑλλειψὶς βαθείας ἐσωτερικῆς ἀντιλήψεως δὲν εἶνε ἐπαισθητή.

Ἡ πρώτη συναυλία τῶν μαθητῶν τοῦ Ὁδεῖου δὲν μᾶς παρουσιάζει μὲν νέα στοιχεῖα, ἀλλὰ βλέπομεν μετὰ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὴν πρὸς ὁδὸν γνωστῶν ἤδη μαθητῶν, αἱ ὁποῖαι τηροῦν τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὁποῖαν

ἄλλοτε μᾶς ἔδωσαν κατὰ πρότερον ἐμφανιζόμεναι. Καὶ αἱ τρεῖς δεσποινίδες Γεωργαντοπούλου Παντελάκη καὶ Εὐλαμπίου, ἐφάνησαν πολὺ ὀριμώτεροι ἀπὸ ἄλλοτε, ἔδειξαν ὅτι ἐργάσθησαν μετὰ δέλησιν καὶ ἀγάπῃ καὶ ὅτι προχωροῦν μετὰ μεγάλη βήματα πρὸς τὰς κορυφὰς τῆς ὡραίας τέχνης τῶν. Ἡ δὲς Λήδα Εὐλαμπίου ἰδίως ἔδειξεν ὅτι ἐννοεῖ καὶ αἰσθάνεται βαθύτατα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παίζει, καὶ τὴν δύναμιν ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ ἐκεῖνο πού αἰσθάνεται.

Διὰ τὴν ὀρχήστραν εἴμεθα λίγον ἐπιφυλακτικοί, περιμένοντες νὰ καταρτισθῇ τελείως καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Δὲν ἡμποροῦμεν ὅμως καὶ νὰ πολυθαυμάσωμεν τὴν ἐκλογὴν τῶν τεμαχίων. Νομίζομεν ὅτι ἡ ὀρχήστρα τοῦ Ὁδεῖου μορφώνει ὄχι μόνον τοὺς μαθητὰς τῆς ὀρχήστρας ἀλλὰ καὶ τὴν μουσικὴν καλαισθησίαν τοῦ κοινού. Καὶ νομίζομεν ὅτι ἡ μόρφωσις αὐτὴ μόνον διὰ τῶν κλασσικῶν ἀριστουργημάτων πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται κατ' ἀρχάς, καὶ ἀπὸ γοητείας τῆς ἀπὸ τὰς γλυκεῖας μελωδίας τοῦ Χάινδ. τὴν φαιδρὰν ὡραιότητα τοῦ Μότσαρτ, καὶ τὴν βαθεῖαν καὶ ἀπληγὴ καὶ ἡγεμονικὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Μπετόβεν, τότε μόνον εἰσέρει νὰ ἀκούσῃ ἀκινδύνως τὰς πολυπλόκους καὶ σοφὰς στεγνότητας τῶν συγχρόνων ἐνορχηστρώσεων, ὅπως εἰς τὸ τελευταῖον κομμάτι τοῦ Ἐλγαρ. Ἀλλὰ ἀρα γε τί νὰ ἐξετάζῃ ὁ κ. Σουαζὺ ὅταν καταρτίξῃ τὸ πρόγραμμα, τὸ ἰδικόν του γούστο ἢ τὸ γούστο τοῦ κοινού;

ΑΡΙΩΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΜΙΑ μονογραφία τοῦ κ. Fierens-Gevaert περὶ τοῦ Φλαμανδοῦ ζωγράφου Jordaens ἐξεδόθη. ἐπικαιρὸς μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἔργων του, ἡ ὁποία ἔγινε πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἰς τὴν Ἀμβέρσαν. Ὁ Ζορδάνης ἐγεννήθη τὸ 1593. Μία ἐκθεσις ἔργων παλαιῶν καλλιτεχνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐτίμησαν τὴν πατρίδα των, ἐρχεται πάντοτε δροσερὰ πνευματικὴ πνοὴ εἰς μίαν κοινωνίαν. Ἐμεῖς οὔτε ἠξιώθημεν νὰ ἀγοράσωμεν ἔργα τοῦ Γύζη διὰ τὴν εἰς τὰ σπάργαντα Πινακοθήκην μας, ἐκτὸς νομίζω μερικῶν σκίτσων. Ὁ Ζορδάνης λοιπόν, ἐκτὸς τῶν μοναδικῶν φλαμανδικῶν σκηνῶν, ζωγράφισε πλείους ἄλλας εἰκόνας θερησκευτικὰς καὶ μυθολογικάς. Ἀλλ' ἡ μυθολογία χρησιμεύει εἰς αὐτὸν ἁπλῶς ὡς ἀφορμὴ διὰ νὰ ζωγραφίσῃ εἰκόνας πραγματικὰς, ὅπου ὁργιάζει τὸ γυμνόν. Ὁ Ζορδάνης ὑπῆρξε καὶ ζωγράφος διακοσμητικὸς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Γερμανικὴ Σχολή. — Αἱ δημόσιαι συνεδρίαί τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς ἐπανελήφθησαν καὶ ἐφέτος κατὰ τὴν εἰδικήν ἡμέραν τῶν γεννηθλίων τοῦ Βίγκελμαν τὴν παρελθούσαν Τετάρτην, (23 Νοεμβρίου) παρασταμένου τοῦ Διαδόχου μετὰ τῆς προικισμένης Σοφίας καὶ πολυαριθμοῦ ἀκροατορίου. Ὁ διευθυντὴς κ. Δαίρπελδ ἐξέθηκε διὰ βραχείων τὰς ἐργασίας τῆς σχολῆς κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐνδιατερίνας περισσοτέρον εἰς τὰ κατὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῆς ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις συνελθόντι Ἀρχαιολογικῷ συνεδρίῳ καὶ ἐξάρας τὴν ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας μέριμναν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κατόπιν ἀπεικόνισε τὰς ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σχολῆς ἐπελθούσας μεταβολὰς, μνημονεύσας εὐφύμως καὶ τοῦ ἀποθανόντος διευθυντοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Ἑρμάνς. Μετ' αὐτὸν ὀμίλησεν ὁ νέος ἀντὶ τοῦ κ. Σράδερ διορισθεὶς ὑποδιευθυντὴς τῆς σχολῆς κ. Κάρο, πραγματευθεὶς περὶ τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ καὶ τῶν μεταβολῶν, ἃς ἡ προσθήκη νέων οἰκοδομημάτων καὶ ἡ ἐπαύξησις τῶν προϋπαρχόντων κατέστησαν ἀναγκαῖας ἐν αὐτῷ.

ΝΕΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Αταλάντη. — Έξωθεν της πόλεως ανεκαλύφθη αρχαίος τάφος και εντός αυτού χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ὕψους 35 ἐκατοστῶν περίπου, παριστῶν δρομέα. Τοῦτο ἀπεστάλη εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφορείαν τῶν Ἀρχαιοτήτων. Οἱ ἰδόντες δὲ αὐτὸ λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς καὶ ἔχει ἱκανὴν ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν.

Θῆβαι. — Ὁ ἐν Θήβαις ἑφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Κεραμόπουλος διὰ τηλεγραφημάτων του πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀνήγγειλεν ὅτι ἀνεῦρε Μυκηναϊκὸν τάφον, ἐντὸς τοῦ οὐοίου ὑπῆρχεν ἕτερος τάφος μικροτέρων διαστάσεων.

Ἐντὸς τοῦ τελευταίου τούτου περιείχοντο τρεῖς σκελετοὶ καὶ περιδόρια ἐκ χρυσῶν καὶ ὑελίνων χανδρῶν. Εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ὑπῆρχον καὶ τρεῖς ἀκίδες δοράτων ἐκ σκληροῦ πυρίτου λίθου.

Τὰ εὐρήματα ταῦτα ἔχουσιν ἀρκετὴ σπουδαιότητα, θὰ ἐξακολουθήσουν δὲ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος αἱ ἀνασκαφαί.

Θεσσαλία. — Ὁ νομάρχης Μαγνησίας δι' ἐγγράφου του πρὸς τὸ ὕπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀνήγγειλεν, ὅτι ἐν Καναλίοις τοῦ Δήμου Βοίβης εὐρέθησαν ὑποχωρικοῦ, ἀνασκαίφαντος τάφον ἀρχαῖον εἰς τὸ κτήμα του, δύο πῆλιναι λυχνίαι, τέσσαρες μικραὶ πῆλιναι λήκυθοι, ἐν ἄλλο μικρὸν ἄγγειον καὶ ἐν δισκίον χαλκίνον, πάντα ἐν καλῇ καταστάσει· ταῦτα παραδόθησαν εἰς τὸν δήμαρχον Βοίβης, ὅστις εἶναι ἀγνωστον ποῦ ἀπέστειλεν ἢ ποῦ κατέθηκεν αὐτά.

Παλαιστίνη. — Ἀγγέλλεται ἐκ Παλαιστίνης, ὅτι κατόπιν ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθησαν ἐντὸς ἀρχαίου ναοῦ 5 σαρκοφάγοι με σκελετοὺς, ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῶν οὐοίων ἦτο ἀνηρτημένος μέγας ἀριθμὸς χρυσῶν νομισμάτων, ὧν ἡ ἀρχαιολογικὴ ἀξία θεωρεῖται ἀνεκτίμητος.

Αἱ σαρκοφάγοι εὐρέθησαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὁρθαί, πρὸ αὐτῶν δὲ προέκειτο παμμεγέθης Τράπεζα, κατασκευασμένη ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ, ὠραίας τέχνης.

Μολοντοὶ δὲν ἐξηκριβώθη εἰσὲι εἰς ποίαν ἐποχὴν ἀνῶνται τὰ εὐρήματα ταῦτα, ἐν τούτοις οἱ ἰδόντες ταῦτα πιστεύουσιν ὅτι χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φοινίκων, καὶ ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν νομισμάτων θ' ἀποτελέσῃ ἀληθὴ θησαυρὸν, ἐκ τοῦ οὐοίου πολλὰ θὰ μάθωσιν οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν Ἀρχαιολογίαν.

Α.

Εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφορείαν τῶν Ἀρχαιοτήτων κατετέθησαν προσωρινῶς εὐρεθέντα ἐν Μαδύτῳ τῆς Θράκης παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σητοὶν ἐντὸς ἐνὸς τάφου τὰ ἑξῆς ἀρχαία:

Ἐν χρυσῶν διάδημα ἀποτελούμενον ἐκ ταινίας διὰ λεπτοτάτων χρυσῶν συρμάτων πεπλεγμένης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξαρτῶνται ἀπὸ λεπτῶν ἀλύσεων διάφορα μικρὰ ἐξαρτήματα ἔχοντα σχῆμα παραπλήσιον πρὸς μικροῦς ἐπιμήκεις ἀμφορεῖς διαφόρων μεγεθῶν. Τὸ κατώτερον μέρος τῆς ταινίας κατὰ τὰ σημεῖα κατὰ τὰ ὁποία ἄρχονται αἱ φέρουσαι τὰ ἐξαρτήματα μικραὶ ἀλύσεις κοσμεῖται διὰ μικρῶν ροδάκων. Τὸ κόσμημα εἶνε μετ' ἀρκετῆς τεχνικῆς τελειότητος κατασκευασμένον.

Ἐν ζευγὸς χρυσῶν ἐνωτίων, τῶν οὐοίων ἐκάτερον ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ δισκαρίου κοσμουμένου διὰ ἐξέχοντος ροδάκος, ἀπὸ τοῦ οὐοίου εἶνε ἐξηρημένον ἡμικυκλικὸν τι κόσμημα (ἀπεικονίζον ἴσως πλεκτὸν σάκκον) ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ οὐοίου κάθεται ἐντὸς ἀνδρὸν μικροτάτων λιαν μικρὰ μορφὴ ἀνθρωπίνῃ, κρατοῦσα μουσικὸν ὄργανον. Ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ ἡμικυκλικοῦ κοσμήματος ἴσταιται μικρὸς πτερω-

τὸς Ἔρως. Τὸ κάτω μέρος τοῦ ἡμικυκλικοῦ κοσμήματος καλύπτεται διὰ μικρῶν ροδάκων ἀπὸ τῶν οὐοίων κρέμονται μικραὶ λεπταὶ ἀλύσεις φέρουσαι ἐξαρτήματα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ προηγουμένου περιδεραίου.

Δακτύλιος ἐκ σύρματος χρυσοῦ ἀπολήγων ἐκατέρωθεν εἰς ὄφιν.

Ὅμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω κοσμήματα εἶχον ἄλλοτε εὐρεθῇ ἐν τῇ Νοτίῳ Ρωσίᾳ καὶ εἶνε δημοσιευμένα ἐν τοῖς *Antiquités du Bosphore Cimmérien* (S. Reinach) πίν. XII α.

Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ τάφου εὐρέθησαν καὶ ἄλλα τινὰ μικρότερα χρυσὰ κοσμήματα ὥς καὶ ἐν περιέργον διὰ δῆμα τοῦ οὐοίου ὁ κύκλος ἦτο ξύλινος ἐπενδεδυμένος διὰ μολύβδου, εἶχε δὲ περὶ ἐξέχοντα ἀνθη τῶν οὐοίων οἱ σκελετοὶ ἀποτελοῦντο ἐκ χαλκῶν συρμάτων, τὰ δὲ φύλλα καὶ τὰ ἀνθη αὐτὰ ἦσαν ξύλινα ἐπίχρυστα καὶ ἦσαν ἐντεθειμένα ἐπὶ τῶν χαλκῶν συρμάτων. Πρὸς τὸ διάδημα τοῦτο ὅμοιον ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ πρὸ τινων ἐτῶν ἀνασκαφέντι Τύμβῳ ἐν Πιλάφ Τεπὲ οὐχὶ μακρὸν τοῦ Βόλου. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ διάδημα τοῦτο δὲν εὐρέθη ἄρτιον οὔτε ἐν καλῇ καταστάσει.

Ἐν ἄλλῳ τάφῳ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εὐρέθη καὶ ἕτερον χρυσῶν διάδημα ἐκ λεπτῆς ταινίας πλατυτέρας ἐν τῷ μέσῳ, ἣτις κοσμεῖται δι' ὠραίου σπειροειδοῦς κοσμήματος ἐν τῷ οὐοίῳ ὑπάρχουσι διάφοροι γυναικεῖαι μορφαὶ κρατοῦσαι μουσικὰ ὄργανα καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὁ Βάκχος καὶ ἡ Ἀριάδνη. Τὸ διάδημα τοῦτο εἶνε τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος.

Παρὰ τῇ Γενικῇ Ἐφορείᾳ κατετέθησαν ἐπίσης διάφοροι ἀρχαιοτήτες μεσαιωνικῶν χρόνων ὥς καὶ μικρὸς ἀρχαῖος χαλκοῦς ταῦρος καλῆς τέχνης καὶ πολλὰ σπουδαῖα ἀργυρὰ ἑλληνικὰ νομίσματα, προερχόμενα ἐκ Καβάλλας τῆς Μακεδονίας.

Κ.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Η πρυτανεία τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου προκηρύττει δραματικὸν διαγωνισμόν, χορηγοῦντος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ. Ὁδυσσεὺς Παντελίδου, ὑπὸ τοῦς ἐπομένους ὅρους:

Τὰ θέματα θὰ λαμβάνωνται ἀδιακρίτως ἐξ οἰασθῆποτε ἐποχῆς, χώρας ἢ ἐθνικότητος, κατὰ προτίμησιν ὁμοῦ ἐκ τῆς Νεοελληνικῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Τὰ ὑποβαλλόμενα ἔργα θὰ εἶναι ἑμμετρα, γραμμένα εἰς τὴν συνήθη καθαρεύουσα (ποιαν;) Ἡ καθ' ὑπερβολὴν καθαρεύουσα καθὼς καὶ ἡ λεγομένη δημοτικὴ ἀποκλείονται. (Καὶ ὁμοῦ δ κ. πρῶτα γράφει τὸ μινος ὁλοκλήρους γὰ νὰ μᾶς μάθῃ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς λεγομένης δημοτικῆς).

Δύο ἔργα θὰ βραβευθῶν: Ἀον βραβεῖον δρ. 1000.— Βον βραβεῖον δρ. 500.

Τὰ χειρόγραφα καθαρογραμμένα ἀποστέλλονται εἰς τὴν πρυτανείαν ἀνωνόμως με συννημένον σφραγισμένον δελτίον φέρον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ ἔξωθεν ρητὸν τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι γραμμένον καὶ εἰς τὸ χειρόγραφον.

Τὰ χειρόγραφα γίνονται δεκτὰ μέχρι τῆς 31 Μαρτίου 1906 καὶ δὲν ἐπιστρέφονται.

Ο Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων συνηχίζον τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸς βελτίωσιν τῶν μεθόδων τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως, ἐξέδωκε εἰκονογραφημένον Κατάλογον τῶν σχολικῶν σκευῶν καὶ διδασκτικῶν ὀργάνων, τῶν οὐοίων τὴν προμήθειαν ἀναλαμβάνει τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον. Ὁ Κατάλογος οὗτος μεθοδικῶς κατηγορημένος, εἶναι πολὺτιμος ὁδηγὸς πρὸς ἐκλογὴν, παρέχεται δὲ δωρεάν εἰς τὰς διευθύνσεις τῶν σχολείων τοῦ ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὰς Ἐκπαιδευτικὰς Ἀρχάς, ὅσαι ἤθελον ζητήσει

δι' ἐπιστολῆς ἀντίτυπον παρὰ τοῦ Γραφείου τοῦ Συλλόγου.

Εἰς τὸ Δημοτικὸν Θέατρον ἔκαμε πρὸ ἡμερῶν τὴν δευτέραν ἐθνικὴν του διάλεξιν ὁ κ. Ν. Καζάζης. «Ὅπου καὶ ἂν στρέφωμεν τὸ βλέμμα δὲν βλέπομεν παρὰ ἐχθροῦς εἶπε Δυστυχῶς ἡμεῖς λογομαχοῦμεν. Ἀπὸ δεξασητρίδων πράττομεν τοῦτο. Εἴμεθα ἐνοχοὶ καὶ ἀπέναντι τῶν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν μας καὶ ἀπέναντι τῆς ἱστορίας. Ἀκόμη ἢ Ἑλλάς δὲν ἐσκέφθη περὶ στρατοῦ, ἐνῶ ἀνεῖ αὐτοῦ οὐδὲν δύναται νὰ γίνῃ. Ἀς ἐλπίσωμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπανερχόμενος θέλει πραγματοποιήσῃ τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν τῆς χώρας».

ΜΙΑ σκιαγραφία τῆς Ραναβάλου, τῆς ἐκπτώτου βασιλίσσης τῆς Μαδαγασκάρης, ἡ ὁποία κατοικεῖ τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσιν.

Δὲν φαίνεται περισσώτερον τῶν 30 ἐτῶν. Εἶναι κοντὴ καὶ λεπτὴ ἀλλὰ καλοκαμωμένη. Λαιμὸς καλοδεμένος. Χέρια καὶ πόδια μικρὰ ἐμφαίνοντα καλὴν καταγωγὴν. Κοσμήματα ὀλίγα· εἰς ἓνα δάκτυλον μόνον φορεῖ ὠραία δακτυλίδι. Μαῦρα μαλλιά ὀλίγον σγουρά, με χωρίστῳν, στριμμένα καὶ σηκωμένα πρὸς τὰ ἑπάνω. Μάτια καστανά, ποῦ ἐνέχουν κατὰ ἀπειρώς μελαγχολικόν. Δόντια πολὺ λευκά. Χεῖλη ὄχι παραπολύ παχέαι. Μῆτις ἐλαφρῶς γυρισμένη πρὸς τὰ ἑπάνω. Χοῦμα με ἀνοικτοὺς τόνους σέπιας.

Ἀγαπᾷ πολὺ τὰ ὠραία φορέματα καὶ προτιμᾷ τοὺς ἀνοικτοὺς χρωματισμούς, ὀλίγον ὁμοῦ παλαιωμένους. Περνᾷ τὸν καιρὸν τῆς μετὰ τὸ κέντημα, μετὰ τὴν μουσικὴν ἢ μετὰ τὰ κυττάξῃ τὰ κοσμήματά της. Εἰς τὴν μουσικὴν δὲν γνωρίζει τὸν Μάγερμπερτ ἢ τὸν Βάγνερ ἀλλ' αἰσθάνεται βαθεῖα.

Κοιμᾶται πολὺ ἐνωρίς, ξυπνᾷ στὰς ἐπτά, προγευματίζει ἀπλούστατα με καφέ καὶ γάλα, ἐνδύεται μόνῃ της καὶ πηγαίνει νὰ περιπατήσῃ. Ἡ μεγάλη της χαρὰ εἶνε νὰ γυρίσῃ στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιῦ μετὰ τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνεψιάν της.

Τὸ κάρβουνο εἶναι τὸ ἀντίδοτον κατὰ τῆς δηλητηριάσεως. Πρέπει ὁμοῦ νὰ ληφθῇ χωρὶς ἀναβολὴν ἅμα παρουσιασθῶν τὰ πρῶτα συμπτώματα. Προτιμᾶται τὸ ξυλοκάρβουνο. Τὰ μεταβάλλουν εἰς κατῶνουν καλὰ. Ἐπειτα καθε δέκα λεπτὰ δίδεται μιά χουλιариὰ ἕως ὅτου ἐκλείψουν ὅλα τὰ συμπτώματα τῆς δηλητηριάσεως.

Τὸ 1835 ὁ φαρμακοποιὸς Τουερὺν διὰ νὰ πιστοποιήσῃ τὸ γεγονός ἐνώπιον σοφῶν, κατέπε ἓνα γραμμίον στρουχίνην καὶ ἀμέσως κατόπιν δεκαπέντε γραμμάρια κάρβουνο εἰς σκόνην. Τὸ κάρβουνο ἀπερρόφησε τὴν στρουχίνην καὶ ὁ φαρμακοποιὸς δὲν ἠσθάνθη τὴν παραμικρὰν ἐνόχλησιν.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῶν «*Εβραϊκῶν Χρονικῶν*» (*Jewish Chronicle*) ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων περιοδικῶν τῆς Εὐρώπης, ἐξετάζεται διὰ μακρόν ἡ ἐργασία τοῦ φιλοπόνου καὶ ἐπιμελοῦς ἱστοριογράφου κ. Νίκου Α. Βέη, τοῦ οὐοίου πολλὰ καὶ περισπούδαστοι μελέται ἐντελὲς πρωτότυποι κοσμοῦν τὰ «*Παναθήναια*».

Ἡ μελέτη αὐτὴ τοῦ κ. Βέη ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀνακάλυψιν μεγάλης Ἑβραϊκῆς κοινότητος ἐν Μισρεῖ, ἡ ὁποία ἐπὶ αἰῶνας ἀκμάζει ἐκεῖ ἢ ἀνακαλύψῃ αὐτὴ, ἐπαινεῖται διὰ πολλῶν γολακευτικῶν φράσεων ὑπὸ τοῦ ἀνω περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἀνατολιστῶν μέχρι τοῦδε ἀνέφερεν οὔτε ὑπόπτευσε

τόσον σημαντικὸν γεγονός ἐντὸς τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος.

Περαιτέρω ἀναγγέλλουν τὰ «*Εβραϊκὰ Χρονικά*» ὅτι εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος τῶν θὰ ἔχουν πλήρη μεταφράσιν τῆς ἐκτενοῦς ἐκείνης μελέτης τοῦ κ. Βέη, διὰ νὰ τὴν ἀναγνώσουν ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες.

Συγχαίρομεν τὸν νεαρὸν καὶ ἀκαταπόνητον φίλον, εὐχόμεθα δὲ εἰς αὐτὸν καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ μετὰ τὴν αὐτὴν φιλοπονίαν, δξυδέρκειαν καὶ μετριοφροσύνην νὰ ἐργάζεται τόσον ἐπιτυχῶς διὰ τὴν πάτριον ἱστορίαν καὶ νὰ τιμᾷ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν ξένην. Α.

Ἐνα ἐκτεταμένον ἄρθρον περὶ τῆς φοβεράς ἐταιρίας *Kamorra*, ἡ ὁποία τόσον καιρὸν ἐτυράννει τὴν Νότιον Ἰταλίαν μετὰ τὴν Μάφιαν, δημοσιεύεται εἰς τὸ γερμανικὸν περιοδικὸν «*Nord und Süd*» (Breslau) τοῦ Νοεμβρίου. Τὸ ἄρθρον δίδει πολλὰς πληροφορίας περὶ τοῦ οργανισμοῦ, τῶν μελῶν καὶ τῶν πράξεων τῆς. Ἡ ἐταιρεία εἶναι μυστικὴ. Νέα μέλη δέχεται δυσκόλως καὶ μετὰ πολλὰς καὶ φοβεράς δοκιμασίας. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐταιρίας ἦτο κατ' ἀρχὰς νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ κυβερνητικοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὸ παλαιὸν βασιλεῖον τῶν Δύο Σικελιῶν.

Εἰς τὴν «*Revue des Deux Mondes*» 1 Νοεμβρίου, ἐδημοσιεύθη ἓνα ἀνέκδοτον ἄρθρον τοῦ Ζοζέ Μαρία-Ἐρεδιά περὶ τοῦ χειρογράφου τῶν «*Βουκολικῶν*» τοῦ Σενιέ. Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν κοινωνίαν ὅπου ἔζησε, λέγει, τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀνδρέα Σε-νιέ προσεγγεῖ πραγματικῶς κατὰπληξιν Ἀνήκει συγχρόνως εἰς τὸν αἰῶνα του καὶ εἰς κάθε ἐποχὴν. Τὰ *Ἐλεγεία*, τὰ *Ποιήματα*, ὁ *Ἐρμῆς* του εἶναι ἔργα τοῦ μεγίστου ποιητοῦ τοῦ 18ου αἰῶνος. Οἱ *Ἵμνοι*, αἱ *Ὀδαὶ* εἶναι τοῦ μόνου μεγάλου ποιητοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως. Τὰ δὲ *Βουκολικά* μεγάλου ποιητοῦ ὅλων τῶν αἰώνων. Τὸ πνεῦμα του εἶναι οὐσιωδῶς ἀντικειμενικὸν καὶ δραματικόν· καὶ ἂν δὲν εἶναι ὅπως ὁ Ρονσάρ μέγας ἐφευρέτης ρυθμῶν, εἶναι ὁμοῦ ὑπὸ τὴν ἀληθινὴν ἀρχαί-κην ἔννοιαν ὁ μοναδικὸς ἐργάτης τοῦ στίχου. Ποτὲ ποιητὴς δὲν ἐχειρίσθη τόσον μεγαλοπρεπῶς τὸν ἀλεξανδρινὸν στίχον.

Εἰς τὴν «*Contemporary Review*» τοῦ Λονδίνου — Νοέμβριος — ὁ κ. Ο. Ἐλμπάγερ ἐξάγει τὴν ἀρχαί-κην εἰσημερίαν τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία ἐκπλήττει τόσον περισσώτερον ὅσον εἶναι πόδματος. Ἡ εἰσημερία αὐτὴ κατὰ τὸν συγγραφέα, δὲν προσέρχεται ἀπὸ τὴν φυσικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, ἐδημοσιουργήθη τεχνητῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς κυβερνήσεως.

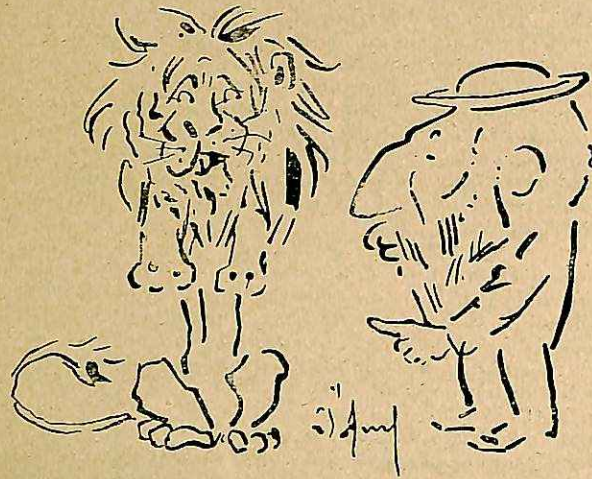
ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸν Χαιρωνίδειον διαγωνισμόν ὑπεβλήθη ἓνα μόνον ἔργον, τὸ «*Ποινικὸν δίκαιον*» Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ κ. Κωνσταντίνου Μ. Ράλλη, τὸ ὁποῖον καὶ ἐβραβεύθη. Ὁ εισηγητὴς κ. Μεσολογρᾶς ἐξῆρε τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου. Ἡ ἑλλειμὸς εἰδικοῦ συγγράματος καὶ ἡ ἀγνοία τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων, προκαλοῦν συχνὰ ἀποφάσεις μὴ στηριζομένας ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων.

Συνεστήθη Φυσιοδιφικὴ Ἐταιρία με σκοπὸν τὴν ἐκλάμψιν καὶ διάδοσιν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Τάδε λέγει ἡ γαλλικὴ «*Επιθεώρησις*»: Ὁ Σαρδοῦ ἔλαβε ποσοστὰ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν διὰ πέντε ἔργα τοῦ τὴν Θεοδώραν, Τόσκαν, Φεδόραν, Κλεοπάτραν καὶ Γισμόνδην 1 ἑκατομμύριον 185 χιλιάδας φράγκα. Ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου εἰσέπραξε 18 ἑκατομμύρια.

Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΗΠΟΝ

Πέντε ημέρες νηστικός και στέκει σοῦζο.

Ὁ Δ' Ἀννούτσιο θά ἐκδόσῃ τὸν Φεβρουάριον νέον μυθιστόρημα Ἀμάραντα. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι σύγχρονος. Μία γυναίκα ἐγκαταλείπει τὴν συζυγικὴν στέγην διὰ νὰ παῖξῃ εἰς τὸ ἵπποδρόμιον. Εἰς μίαν ἐπικίνδυνον ἀσκήσιν ὁ δακτύλιος τοῦ θανάτου, ἐπάνω εἰς αὐτοκίνητον, ἀποτυγχάνει καὶ φονεύεται.

Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην τὰ μὲν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τὴν γλυπτικὴν, τὰς διαφημίσεις καὶ τὰς μὸδας κερδίζουν ἀπὸ 90—135 φράγκα τὴν ἐβδομάδα. Τώρα ἔγινε καὶ σωματεῖον, μέλη τοῦ οὗτοι θά εἶναι μόνον αἱ γυναῖκες καλλιτεχνῶν καὶ μὸδελα. Τὸ σωματεῖον ἀναλαμβάνει νὰ προμηθεύῃ μὸδελα εἰς τοὺς καλλιτέχνας.

Ὁ Ὁρην, τοῦ οὗτοι ἀνηγγείλαμεν τὸν θάνατον εἰς τὸ τελευταῖον τεύχος ἐκ τῆς πολλῆς σπουδῆς τοῦ τηλεγράφου, ξῇ καὶ βασιλεύει.

Δύο εὐγενεῖς πατριῶται ὁ κ. Μαρῖνος Κοργιανέλιος ἀπὸ τὸ Λονδίνον καὶ ὁ κ. Γρηγόριος Μαρασλῆς ἀπὸ τὴν Ὁδησὸν προσέφεραν ἀνά 40,000 λίρας πρὸς ἐξωράσιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἐφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης κ. Δ. Γρ. Κομπούρογλους ἐτιμήθη μετὰ τὸν ἀργυρὸν σταυρὸν τοῦ Σωτήρος.

Ὁ κ. Σ. Βικῆτος ἐπιστρέψας ἀπὸ τὸ Μονάχον διωργάνωσε ἐκδόσιν τῶν ἔργων του εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν Λέσχην.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ κληροδοτήματος Δ. Α. Οἰκονόμου ἐν Τεργέστῃ ἀναγγέλλει ὅτι διαθέτει 2 βραβεῖα ἐκ 2000 φράγκων ἑκάστων πρὸς βράβευσιν πράξεως, συγγραμμάτων ἢ καλλιτεχνήματος ὠφελίμου ἢ τιμῶντος τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Αἰτήσεις ὑποβάλλονται μέχρι 16 Φεβρουαρίου 1906 εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κοινοῦτος τῶν Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων Τεργέστης.

Ὁ κ. Εὐγενίδης τῆς Κων/πόλεως ὁ οὗτοι εἶχε προσφέρει ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου 100,000 δραχμὰς πληρωτέας κατὰ δόσεις ἐκ δέκα χιλιάδων. ἀπὸ τῆς διαφύξης τὸ ὑπολειπόμενον ποσὸν τῶν 60 χιλιάδων.

Ὁ Δανὸς γλύπτης Bogibjerg, περαστικὸς ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας, ἀνεκάλυψε τυχαίως πρὸς ἡμερῶν ἓνα μέλλοντα ζωγράφον, τὸν υἱὸν τοῦ φουρνάρη Παπακώστα. Ὁ ξένος γλύπτης διαβλέπων εἰς τὸν ἀγράμματον νέον τάλαντον καλλιτεχνικόν, ἀπὸ διάφορα σκίτσα καὶ ἀντιγραφὰς διαφημιστικῶν εἰκόνων, ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὴν καλλιτεχνικὴν μόρφωσίν του.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 24 Νοεμβρίου τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» δημοσιεύεται προκήρυξις διαγωνισμοῦ διδασκτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Προθεσμία δίδεται μέχρι τῆς 10 Ἰανουαρίου 1906.

Ὁραῖαν ἐντύπωσιν ἔκαμε ἡ ἐν Ἀθήναις ἐκδοσις τῆς «Πατρίδος» τοῦ Βουκουρεστίου. Πρόγραμμα τῆς «Πατρίδος» εἶναι ὅχι «ἡ ἐξυπνότησις οἰουμένη πολιτικῶν κόμματος ἀλλὰ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους χωρὶς νὰ χρειασθῇ οὐδενὸς ἀπολύτως κόμματος τὴν φιλίαν ἢ νὰ φοβηθῇ τὴν δυσανεξικεῖαν. Θά ἐπιτελέσῃ πάντοτε τὸ καθήκον τῆς καὶ θά ἔχῃ τὸ θάρρος τῆς γνώμης τῆς ἐφ' ὧν τῶν ζητημάτων ἀσχετῶς πρὸς πρόσωπα».

Ὁ κ. Γ. Φραγκοῦδης, διευθυντὴς τῆς «Μεταρρυθμίσεως» ἐδικάσθη εἰς τὴν Χαλκίδα ἐπὶ ἐξυβρίσει κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡθωώθη.

Ὁ συνεργάτης μας κ. Ν. Λάσκαρης ὠμίλησε εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νέου ἑλληνικοῦ θεάτρου.

Καὶ ἐν ἀνέκδοτον ἀπὸ τὴν διάλεξιν τοῦ κ. Λάσκαρη: Μία γράφῃ, ἡ οὗτοι ἔμαθε ἑξαιρῶν ὅτι ὁ ἐνοικιαστής ἐνὸς δωματίου τῆς ἡτο ἡθοποιός, ὅχι μόνον τὸν ἐδίωξε ἀλλὰ καὶ ἀγασμὸν ἔκαμε καὶ ἐπὶ σαράντα ἡμέρας ἐλιβάνιζε κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἱερέως τὸ δωμάτιον.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ 1906 Κ. Φ. Σκόκου χρυσό-δετον. Ἀθῆναι 1905, Τυπογρ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, σ. 16ον, σελ. 448, Δρ. Φρ. 5. Εἰς τοὺς ἐμβάλλοντας Δρ. Φρ. 5, τὰ «Παναθηναῖα» ἀναλαμβάνουν ν' ἀποστείλουν τὸ βιβλίον.

ΛΟΓΟΛΟΓΙΑ τοῦ Ἀσύλου τῶν Ἀνιάτων διὰ τὸ ἔτος 1904. Ἀθῆναι 1905, Τυπογρ. Σ. Βλαστοῦ.

Η ΜΙΚΡΟΥΡΙΑ ὑπὸ Μιλτ. Α. Οἰκονομάκη. Ἀθῆναι 1905, Τυπ. Π. Δ. Σακελλαρίου.

Η ΜΑΤΙΑ μελέτη Γ. Ν. Ἀβάζου. 1905 Ἀθῆναι Τυπογραφεῖον Ραφτάνη-Παπαγεωργίου σ. 16ον σελ. 62 δρ. 2.

Ὁ κ. Ἀβάζος, ὕψιγος τῆς Ὀφθαλμολογίας εἰς τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον, ἐπῆρε ἓνα θέμα ψυχολογικὸν καὶ τὸ ἔγραψε εἰς τὴν δημοτικὴν. Ἡ χαρά μας ἦτο μεγάλη εἰς τὸ πρῶτον ἀνοίγμα τοῦ βιβλίου. Κοῖμα ὅμως ὅτι γρήγορα ἐχάθηκε μετὰ τὸν πόνον ποῦ μᾶς ἐπροξένησαν τὰ ἀγκάθια τῆς σχολαστικῆς αὐτῆς δημοτικῆς: ἡ «σκολαστικότης» ἢ «σχέσις» (= σχέσις) τὸ «αἰσθημα» (= αἰσθημα) «τῶν ἀξόνων» (= τῶν ἀξόνων) τὸ «λόβιο» (= λωβός) κλπ κλπ. Ἀλλὰ διατὶ λέγει ὁ συγγραφεὺς μινικὲς αἰτήσεις; Ὁ λαὸς καὶ εἰς τὴν φυσιογνωσίαν τοῦ ἀνθρώπου τὸν μὴν τὸν ὀνομάζει ποντικόν. Ὅταν περάσῃ ὁ πόνος τῶν ἀγκυαλῶν, ἴσως γράψωμεν τίποτε καὶ διὰ τὴν ἄλλην ὄψιν τοῦ βιβλίου.

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΠΕΡΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΩΝ ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ. Ἀθῆναι 1905 Τυπογραφεῖον Σ. Κουσουλίνου, σ. 16ον σελ. 52 δρ. 1.

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

Συσταθεῖσα τῷ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 1315.510

ΕΛΡΑ ἐν Λονδίνῳ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ἐν Ἀθήναις

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθος, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ. Ἡ Ἰονικὴ Τράπεζα Limited δέχεται μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως, καταθέσεις εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:

2 1/2 % εἰς ἀ' ζήτησιν μέχρι τοῦ ποσοῦ fr. 100.000. — 1 % εἰς ἀ' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν fr. 100.000 ποσά. — 2 1/2 % μετὰ 3 μῆνας. — 3 % μετὰ 6 μῆνας. — 1 1/2 % μετὰ 1 μέχρι 3 ἐτῶν καὶ 4 1/2 % ἐπέκεινα τῶν 3 ἐτῶν.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ Εἰς ΔΡΑΧΜΑΣ: 2 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς ἀ' ζήτησιν διαποσά μέχρι Δρ. 100.000. — 1 % εἰς ἀ' ζήτησιν διὰ τὰ πέραν τῶν Δρ. 100.000 ποσά. — 3 % μετὰ 3 μῆνας. — 3 1/2 % μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4 % μετὰ 2 μέχρι 4 ἐτῶν καὶ 4 1/2 % ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

ΑΠΟΘΗΚΗ ΚΑΠΕΛΛΩΝ ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ

ΑΔΕΞ. Φ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ & Σ'Α
157. — Ὁδὸς Αἰδίου. — 157.

(Ἐναντι Πρακτορείου τῶν Ἐφημερίδων
ΤΙΜΑΙ ΩΡΙΣΜΕΝΑΙ.)

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Δικηγόρος.

Νομικὸς Σύμβουλος καὶ δικηγόρος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, τέως Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Κράτους.

Γραφεῖα ὁδὸς Προαστείου 74.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ὁργανον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκάστον τεύχος ἀποτελεῖται ἐκ 5 τυπογραφικῶν φύλλων 8ου σχήματος.

Διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναλύονται καὶ συζητοῦνται ἐν ἀρθροῖς εἰδικῶν δημοσιολόγων ἅπαντα τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ζητήματα, ὡς καὶ πᾶν δημοσίευμα ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Συνδρομὴ: Ἑσωτερικοῦ Δραχμῶν 8 Ἐξωτερικοῦ Φράγκα 8.

Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, καταβάλλοντα τὴν ἐτησίαν αὐτῶν συνδρομὴν πληρόνουν τὸ ἡμισυ τῆς συνδρομῆς. Πᾶσα αἴτησις ἀπευθυντέον:

Κον Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Εἰς Ἀθήνας

ΕΥΛΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΔ. ΚΑΖΑΝΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ

Γ. Ι. ΡΑΖΗ

Ἀθῆναι — ὁδὸς Σταδίου —

Ἀγορά, Πόλεις, Ἀνταλλαγή

TIMBRES-POSTE USÉS

G. I. RASIS

Athènes, Rue Stadiou, Arsakion

“ΑΤΛΑΝΤΙΣ,”

Ἑλληνικὴ Ἐφημερίς Ἰδρυθεῖσα τῷ 1894.

Ἡμερησία ἐν Νέα-Ὑόρκη.

Ἐτησία Συνδρομὴ Φράγκα Χρ. 20.

THE “ATLANTIS”, 51 Vesey St. NEW-YORK, U. S. A.

ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΠΡΟΣΙΤΑ ΤΑ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ,"

Θέλοντες νὰ καταστήσωμεν τὰ «Παναθηναία» προσιτὰ εἰς ὅλους δεχόμεθα καὶ συνδρομητὰς πληρόνοντας κατὰ ὁδοί.

Ἡ ἐτησίᾳ συνδρομὴ Δρ. - Φρ. 25 θὰ πληρώνεται οὕτω : Δρ. ὃ κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, δρ. 5 μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθεξῆς. Μὲ τὴν 5ην ὁδὸν, ἥτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 8ου μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς, ὁλόκληρος ἡ συνδρομὴ θὰ εἶναι πληρωμένη, καὶ ὁ συνδρομητὴς θὰ λαμβάνῃ ἀκόμη ἐπὶ 4 μῆνας τὸ περιοδικόν.

Αἱ πληρωμαὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὸ ἐξωτερικόν θὰ γίνωνται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ διὰ χαρτονομίσματος ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς.

I. I. MINETTAS — ΑΘΗΝΑΙ — Τηλ. Διεύθ. MINETTAS

Τὸ παρὰ τὴν ὁδὸν Σταδίου καὶ Παρθεναγωγείου τραπεζιτικὸν γραφεῖον **I. I. Μινέττα** προμηθεύει οἰονδήποτε ποσὸν ὁμολογιῶν τῶν κάτωθι Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν Δανείων εἰς τὰς τρεχοῦσας τιμὰς τῶν Χρηματιστηρίων Ἀθηνῶν, Λονδίνου καὶ Παρισίων τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς τὰς ἀσφαλεστάτας, συμφερωτέρας καὶ εὐκολώτερον διαπραγματευσίμους.

Δάν. τῶν 120 ἑκατομ.	τοῦ 1881 ἀποδίδ.	τόκον	4 1/2 ο/ο
» » 185 »	(Μονοπωλείων)	τοῦ 1887 »	4 1/2 ο/ο
» » 125 »	(Πάγιον)	» 1889 »	4 1/2 ο/ο
» » 76,350,000	(Ἡνοποιημένον)	» 1898 »	5 ο/ο
» » 11,750,000	(Σιδ. Π.Κ. Μεσσην.)	» 1900 »	5 ο/ο

Αναλαμβάνει ἐπίσης τὴν προμήθειαν καὶ τῶν ἐξῆς ἀρίστων Ἑλληνικῶν ἀξιῶν:

Ὁμολ. Λαχειοφόροι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	δίδουσι	τόκον	2 3/4 ο/ο
Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	»	4 3/4 ο/ο
» Τραπεζῆς Ἀθηνῶν	»	»	7 ο/ο
» Τραπεζῆς Κρήτης	»	»	4 1/2 ο/ο
» Τραπεζῆς Βιομηχανικῆς Πίστεως	»	»	6 1/2 ο/ο
» Ἐταιρ. Διαχειρίσεως Δημοσ. Προσόδων	»	»	6 ο/ο
» Σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν - Πειραιῶς	»	»	6 ο/ο
» » Θεσσαλίας	»	»	5 ο/ο
» Πανελληνίου Ἀτμοπλοίας	»	»	6 1/2 ο/ο
» Σιδηρ. Παιρ. - Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου	»	»	4 ο/ο

Καὶ προσφέρει τὴν ἐκτέλεσιν πάσης Τραπεζιτικῆς καὶ Χρηματιστικῆς ἐργασίας δεχόμενον ἐντολὰς ἐκ τε τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

ΣΗΜ. Ὑπολογισμένων τῶν τόκων πρὸς τὰς τρεχοῦσας τιμὰς καὶ τὰ μερίσματα τοῦ τελευταίου ἔτους.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ
Ὁδὸς Ἐρμού, Ἀθήναι

Πλούτος γραφικῆς ὕλης — Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά. — Ἐργοστάσιον φακέλων τέλειον. — Χάρτης τυπογραφικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλλων παντὸς εἶδους καὶ ποιότητος.
Εὐθηνία, ταχύτης, ἀκρίβεια.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
Γ. Ι. ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΥ & ΣΑΣ
Ὁδὸς Γ'. Σεπτεμβρίου 22

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ
ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ
ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ
ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

ΗΛΥΣΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΝ

ΣΧΗΜΑ 8ον — ΣΕΛΙΔΕΣ 150 - 200

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ἐν ΠΕΙΡΑΙΕΙ, Ὁδὸς Ἀγίου Κωνσταντίνου 1. — Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ : Διεθνὲς Βιβλιοπωλεῖον Κ. Ἐλευθεροντάκη, Πλατεία Συντάγματος.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ : Δρ. 10, Φρ. 12. — Τιμὴ ἐκάστου τόμου Δρ. 3.

Ὁ πρῶτος τόμος ἐκδοθήσεται τὴν 1 Ἰανουαρίου 1906.

ΣΗΜ. Εἰς τοὺς Συνδρομητὰς τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀποκλειστικῶς, τὰ «ΗΛΥΣΙΑ» παραχωροῦνται εἰς τὸ ἡμισυ σχεδὸν τῆς συνδρομῆς. Οἱ ἀποστέλλοντες μὰζι μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» καὶ δρ. 6, Φρ. 7 ἐπὶ πλέον ἐτησίως, θὰ λαμβάνουν τακτικῶς καὶ τὰ δύο περιοδικά.

Τύποις Π. Α. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις